

LEMAŃSCY HERBU BUKOWCZYK Z BUKU NA SALONY ARYSTOKRACJI EUROPEJSKIEJ

Mariusz Formanowicz

Środa Wlkp., 2019

Copyright © by Mariusz Formanowicz

Środa Wlkp., 2019

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk, odtwarzanie lub przetwarzanie fragmentów tej książki w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia wydawcy.

www.formanowicz.pl

ISBN 978-83-929133-2-0

Spis treści

Wstęp i podziękowania	4
Część pierwsza	6
Charakterystyka źródeł wykorzystanych w opracowaniu	7
Dowody szlachectwa, herb	8
Krótki rys historyczny i analiza statusu społecznego	9
Opis rodziny w ważniejszych herbarzach	10
Najstarsze wzmianki o rodzinie	13
Gniazdo rodowe i inne miejsca związane z rodziną	14
Część druga	16
Pokolenie pierwsze	17
Pokolenie drugie	17
Pokolenie trzecie	19
Pokolenie 4–7 i podział na główne linie rodowe	22
Linia Walentego Lemańskiego jr. W tym biografia kpt. Józefa Lemańskiego herbu Bukowczyk (1741-1824)	26
Linia Melchiora Lemańskiego	32
Linia Antoniego Lemańskiego (linia grodziska)	35
Linia Kazimierza Lemańskiego. Z niej:	37
Rodzina Hipolita Lemańskiego	45
Rodzina Jana Stefana Lemańskiego	54
Rodzina Ludwika Bartłomieja Lemańskiego	59
Rodzina Benedykta Wojciecha Lemańskiego, w tym dwie jego córki:	64
Maria z Lemańskich <i>marquise de Sanzillon</i> (1816-1895)	70
Kamila z Lemańskich baronowa <i>von Maltzahn</i> (1820-1879)	78
Zakończenie. Niewyjaśnione dotąd fakty z dziejów rodziny	83
Źródła i cytowane publikacje	84
Aneksy	87
Protest bukowskiego mieszczanina Kazimierza Lemańskiego z 1755 r.	
Akty urodzenia trzech synów Kazimierza Lemańskiego i Joanny z Górskich	
Akt nobilitacji kpt. Józefa Lemańskiego	
Spis ilustracji	98
Spis tablic genealogicznych	100

Wstęp i podziękowania

Moja monografia jest uwieńczeniem wieloletnich studiów nad dziejami mieszczaństwa bukowskiego w okresie staropolskim. Spośród ponad 250. rodzin, których dzieje omówiłem we wcześniejszej publikacji, jako swoisty klejnot jawi się familia Lemańskich herbu Bukowczyk¹. Ich wielkopolskie korzenie ujawniłem już poprzednio². Mimo to zdecydowałem się szerzej zająć się historią Lemańskich. Spośród rodzin wywodzących się z Buku, na palcach jednej ręki można zliczyć te, których przedstawiciele w XIX wieku tytułowano szlachcicami. Z nich jedynie Lemańscy posiadali swój herb, a przy tym związali się małżeństwami ze starymi polskimi rodzinami szlacheckimi. Nie tylko zresztą to świadczy o ich pozycji. Członkowie tego rodu byli oficerami w oddziałach napoleońskich i walczyli w powstaniach narodowych. Zostali udekorowani Legią Honorową, Orderem Virtuti Militari i innymi odznaczeniami wojskowymi. Przynieśli chlubę swemu nazwisku i narodowi, także poza granicami kraju. Lemańscy herbu Bukowczyk znani byli w Niemczech, we Francji i Wielkiej Brytanii.

Monografia opisuje dzieje rodziny Lemańskich w okresie od końca XVII- do lat trzydziestych dwudziestego wieku. Przez 250 lat swojej historii Lemańscy mieszkali początkowo w Wielkopolsce. W ostatnich latach XVIII wieku osiedlili się w Królestwie Polskim, by osiąść na Mazowszu, Lubelszczyźnie i na dzisiejszym Śląsku. Ostatnim miejscem, w którym na przełomie XIX i XX wieku spotykamy Lemańskich z omawianej rodziny, były okolice Łodzi. W tym samym czasie i na określonym wyżej obszarze, mieszkano wiele rodzin posługujących się nazwiskiem Lemański. Przedstawiona familia wyróżnia się nie tylko herbem, nadanym im przez ostatniego polskiego króla, ale również niezwykle ciekawą historią. Z omawianej rodziny wyrosło wiele osób trwale zapisanych na kartach historii Polski i nie tylko. Dzieje rodziny Lemańskich są przykładem awansu społecznego polskich mieszczan w XVIII i XIX wieku³.

Przedstawione opracowanie powstało z potrzeby wyjaśnienia wielu nieprawidłowości podawanych zarówno w archiwalnych polskich herbarzach, jak i w aktualnych opracowaniach heraldycznych. Przedstawiłem w nim dowody potwierdzające bukowski pochodzenie rodziny oraz w skrócie omówiłem dalsze dzieje jej członków. Wielu z nich zapisało piękne karty w historii Polski. Z tym większą satysfakcją oddaję do rąk P.T. Czytelników niniejszą monografię.

Opracowanie uwzględnia osoby, które przynajmniej przez część swojego życia nosiły nazwisko Lemański. Mam tu na myśli w szczególności zamężne kobiety, wywodzące się z tej rodziny. Nie omawiam już losów ich dzieci – chyba, że jest to szczególnie ciekawe i uzasadnione – oraz historii ich mężów. Ograniczenie to ma związek z wielkością rodziny. Publikacja omawia losy siedmiu pokoleń rodu Lemańskich i wymienia 271 osób. Chcąc omówić rodziny spokrewnione tylko w najbliższym stopniu, należałoby wymienić ponad 600 osób.

Pracę nad moją książką rozpocząłem już w 2010 roku. Zbierałem wówczas materiały do mojej wcześniejszej publikacji (*Rodowody mieszczan bukowskich*). Punktem przełomowym w badaniu dziejów rodziny była konfrontacja danych przekazanych przez heraldyków (szczegóły poniżej), z danymi pochodzącymi z bukowskich ksiąg metrykalnych i opracowanej dzięki nim genealogii rodziny. Jak olśnienie podziało na mnie spostrzeżenie, że informacje z Herbarzy mówią o tej samej rodzinie. Zbieżność nie mogła być dziełem przypadku! Choć autorzy nie wspominają o Buku, jako miejscu skąd wywodzili się Lemańscy h. Bukowczyk, to porównanie zapisów wskazywało na to jednoznacznie.

Znakomitą większość z prezentowanych w książce danych zdobyłem dzięki własnym badaniom. W końcowej części opracowania podaję wykaz ksiąg metrykalnych i innych źródeł, które w tym celu przeglądałem. Nie wszystkie jednak materiały pochodzą ode mnie. Prezentowaną ikonografię, a w szczególności kopie portretów i fotografie, uzyskałem od osób, które w tym miejscu pozwolę sobie

¹ M. Formanowicz, *Rodowody mieszczan bukowskich. Wstęp do genealogii bukowian (XVI–XIX wiek)*, Mnichowo-Środa 2015.

² M. Formanowicz, *Wielkopolskie korzenie Lemańskich herbu Bukowczyk*, [w:] „Rocznik Wielkopolskiego Towarzystwa Genealogicznego »Gniazdo«”, Poznań 2014, s. 67.

³ T. Opas, *Z problemów awansu społecznego mieszczan w XVII i XVIII wieku : o przenikaniu do stanu szlacheckiego i duchownego*, „Przegląd Historyczny” t. 65/3, 1974, s. 465-477.

wymienić. Bez ich pomocy moja monografia byłaby znacznie mniej interesująca. Dziękuję p. Katarzynie Gmerek za pomoc w odnalezieniu portretu Kamili z Lemańskich. Dzięki informacjom uzyskanym od p. Alicji Król-Kamińskiej tak bogate są dane o rodzinie Lemańskich mieszkających w Bratoszewicach koło Łodzi. Dziękuję p. Barbarze Jura z Paryża oraz p. Jean-Paul Delair za pomoc w kontakcie z Fundacją im. gen. Roguet oraz za wiele informacji, kopii dokumentów, fotografii i portretów markizy Marii Sanzilion z Lemańskich. Pomoc p. Maurycego Kisielnickiego zaowocowała rozbudową biografii Jego dziadka, syna Walerii z Lemańskich. Składam wyrazy mojej wdzięczności p. Wacławowi Mukawie. Z rodzinnego archiwum potomka Karoliny Dobruchowskiej, 1 v. Sałady-kowskiej z Lemańskich otrzymałem ogromną ilość materiałów ikonograficznych, zdjęć, kopii dokumentów oraz informacji, które wyjaśniły mi skomplikowane koleje losu Jego przodków. Na koniec składam serdeczne podziękowania mojemu przyjacielowi na niwie genealogicznej Frankowi Łukaszykowi, dzięki któremu zdobyłem wiele informacji i dokumentów dostępnych wyłącznie w niemieckich archiwach i urzędach.

Część pierwsza

Charakterystyka źródeł wykorzystanych w opracowaniu

Podstawowym źródłem danych do budowy drzewa genealogicznego rodziny Lemańskich były zapisy metrykalne. Dotyczy to zarówno okresu najwcześniejszego, czyli końca wieku XVII i całego XVIII stulecia, jak i lat późniejszych – do I połowy XX wieku. Herbarze szlacheckie i opracowania heraldyczne posłużyły mi jedynie jako potwierdzenie związków rodzinnych wynikających z odnalezionych zapisów metrykalnych. Herbarze w odniesieniu do Lemańskich, są albo bardzo ogólne (choć warte uwagi – Wielądko, Uruski), bądź też dotyczą tylko XIX wieku, a i te informacje są często błędne (Boniecki).

Przedstawione dalej przykłady wskazują, że także do zapisów metrykalnych nie można podchodzić bezkrytycznie. Burzliwe dzieje Polski na przełomie XVIII i XIX stulecia, zmusiły niektóre osoby do podawania fałszywych informacji o swoim pochodzeniu, bądź nawet ingerencji w treść metryk. Takie przypadki udaje się wykryć i zweryfikować dzięki porównaniu metryk z całością życia danej osoby. Nieścisłości takie znajdujemy także porównując metryki członków najbliższej rodziny.

Jako źródło wiedzy o rodzinie Lemańskich szczególnie miejsce zajmują „Wspomnienia” pióra Marii z Mohrów Kietlińskiej. Autorka była wnuczką Marii z Lemańskich Mohrowej, córki urodzonego w Buku Jana Lemańskiego i Karoliny z Zakrzewskich. Autorka pamiętała nie tylko swoją babkę, jej siostry, braci i kuzynów, lecz także ich rodziców, czyli swoich pradziadków. Wspomnienia przelała na papier określając nie tylko koligacje i związki rodzinne poszczególnych osób, ale także barwnie opisując codzienne życie rodzin szlacheckich w drugiej połowie XIX wieku. Informacje podawane przez Kietlińską traktuję jako materiał porównawczy i potwierdzający dane z odszukane w metrykach.

Pragnę podkreślić znaczenie ksiąg metrykalnych z okresu staropolskiego pochodzących z Buku. Są niezwykle ważne, gdyż do naszych czasów nie zachowały się jakiegokolwiek bukowskie księgi miejskie z tego okresu. Wszystkie one spłonęły w wielkim pożarze miasta w 1858 roku. Dotyczy to zarówno ksiąg rady miejskiej, ksiąg ławniczych, ksiąg przyjęć do prawa miejskiego, jak i wszelkich innych tworzonych przez władze miasta⁴. Te straty w niewielkim stopniu rekompensują księgi cechowe. Nie ma ich wiele. Wyjątkiem są księgi cechu rzeźników bukowskich, zachowane od 1642 roku. Księga kołodziejów obejmuje lata 1729-1766, księga krawców 1724-1817, księga młynarzy rozpoczyna się od 1775 roku i ostatnia, prowadzona jeszcze w XVIII wieku księga szewców, rozpoczyna się od 1796 roku. Tylko w księdze cechu rzeźników wymieniono jednego z rodu Lemańskich. Pewien zasób informacji z okresu staropolskiego zawiera zespół CP (*Capitula Posnaniensis*) z Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu. Są to księgi rewizji majątku biskupiego, w tym klucza bukowskiego i samego miasta, które było jego centrum. Zapisy w tych księgach mają charakter finansowy i dotyczą podatków płaconych przez rzemieślników bukowskich. Znaleźć w nich można nieliczne zapisy obrazujące ogólny stan miasta w kontrolowanym okresie. Materiały te szeroko omówiłem w mojej wcześniejszej książce.

Bukowskie księgi metrykalne stanowią zatem podstawowe źródło informacji o mieszkańcach miasta żyjących w ostatnim stuleciu istnienia I Rzeczypospolitej. Księgi te były prowadzone już w wieku XVII, a prawdopodobnie nawet od końca XVI stulecia⁵. Te najstarsze jednak zaginęły, bądź uległy zniszczeniu już w XVIII wieku. Do naszych czasów przetrwały księgi ochrzczonych i zaślubionych, prowadzone od 1701 roku oraz księgi zmarłych z zapisami od 1686 roku. Zachowały się one

⁴ Wyjątkiem jest księga czynszów i poboru szosu z lat 1589-1594, APP, Akta m. Buk, 53/4377/0.

⁵ Obowiązek zapisywania udzielanych ślubów i chrztów wprowadził sobór trydencki w 1564 r. W ramach dekretu *Tametsi dubitandum*, normującego prawo małżeńskie, sobór postanowił, że w prowadzonych przez proboszczów księgach zaślubionych powinny znajdować się wpisy dotyczące imion nowożeńców, świadków ślubu oraz dzień, miesiąc, rok i miejsce zawarcia małżeństwa. W podobny sposób sobór nakazał prowadzenie ksiąg ochrzczonych. Każdy wpis chrztu miał odtąd zawierać: imię dziecka, datę uroczystości, imiona i nazwisko rodziców, imiona i nazwiska rodziców chrzestnych oraz dane dotyczące osoby udzielającej chrztu. W postanowieniach soboru nie było żadnej wzmianki o konieczności prowadzenia ksiąg zmarłych. Dopiero tzw. Rytuał Rzymski, wydany w 1614 r. przez papieża Pawła V, nałożył na proboszczów obowiązek prowadzenia pięciu kategorii ksiąg metrykalnych: ochrzczonych, bierzmowanych, zaślubionych, zmarłych i tzw. *status animarum*, czyli ksiąg zawierających wykazy parafian. Określono jednocześnie szczegółowo formę i treść poszczególnych wpisów.

w pełnym zakresie, tzn. zapisy obejmują wszystkie lata aż do dnia dzisiejszego. Mały wyjątek dotyczy księgi ochrzczonych, która ma lukę pomiędzy 13 listopada 1714, a 7 października 1716 roku.

Dzięki metrykom bukowskim możliwe stało się odtworzenie historii rodu Lemańskich do 1795 roku. W latach późniejszych członkowie rodziny pojawiają się na kartach ksiąg parafii bukowskiej tylko sporadycznie. Dotyczy to wyłącznie aktów zgonu mężatek i wdów wywodzących się z omawianego rodu. Wszelkie inne metrykalia dotyczące Lemańskich zapisane po 1800 roku, pochodzą już z innych parafii. Początkowo z Mazowsza i obecnego województwa łódzkiego, a później Małopolski, okolic Częstochowy i Lubelszczyzny. Szczegółowy wykaz wykorzystanych źródeł podaję w jednej z ostatnich części niniejszej publikacji.

Dowody szlachectwa, herb

Najwcześniejszym dowodem szlachectwa w omawianej rodzinie jest indygenat wydany Kazimierzowi Lemańskiemu (1722-1793) – *dworzaninowi i sekretarzowi Jego Królewskiej Mości króla Augusta III Sasa (Secretarius Sacrae Regis Majestatis)*⁶. Kazimierz był synem Walentego Lemańskiego (seniora) i Reginy z Wierzbńskich, czyli wnukiem antenata rodu. Urodził się i zmarł w Buku. Informację o indygenacie oraz o szacownych tytułach Kazimierza Lemańskiego, znajdujemy w artykule znanego polskiego heraldyka i genealoga Adama Amilkara Kosińskiego, opublikowanym w „Bibliotece Warszawskiej”⁷. Autor pisze: *czytałem także dyplom Augusta III-go nadający Józefowi Kalksztein szlachcicowi pruskiemu szlachectwo koronne i litewskie; takiż sam dyplom otrzymał Kazimierz Lemański dworzanin i sekretarz Augusta III-go, a syn czy też wnuk jego, kapitan wojsk koronnych, jakkolwiek starożytny szlachcic pruski, dostał indygenat na sejmie grodzieńskim 1795*. Potwierdzenie tytułu Kazimierza Lemańskiego (*Secretarius Sacrae Regis Majestatis*) znajdujemy w aktach miasta Grodziska z 1755 roku oraz akcie ślubu jego córki Rozalii z 20 lutego 1787 roku^{8,9}.

Wspomnianym kapitanem wojsk koronnych był Józef Lemański, służący w IX Regimentzie Piechoty gen. Filipa Nereusza Raczyńskiego. Był on w rzeczywistości bratankiem Kazimierza. Ojcem Józefa był Walenty Lemański jr. W dniu 9 grudnia 1790 roku, w trakcie obrad Sejmu Czteroletniego, kapitan Józef Lemański, *od lat dwudziestu pięciu w namienionym Regimentzie zostający*, uzyskał nobilitację dla siebie i potomstwa *obojej płci, które w małżeństwie spłodził i spłodzić może*. Dyplom z herbem Bukowczyk wydano mu 29 marca 1794^{10,11}. W aneksach załączam kopie czterech stron aktu nobilitacji ze szkicem i opisem herbu Bukowczyk.

Opis herbu Bukowczyk zgodnie z klasycznymi regułami blazonowania¹². *W polu niebieskim pół szachownicy białą-czerwoną, nad nią ręka zbrojna z pałaszem do cięcia skierowana w prawo. W szczycie hełmu, skośnie w prawo, chorągiew biała o dwóch końcach, na niej litera "L" czerwona*¹³.

⁶ indygenat – uznanie obcego szlachectwa i nobilitacja na terenie Rzeczypospolitej.

⁷ Adam Amilkar Kosiński, *Szlachta Pruska: Podług rękopismu z 1671 roku* [w:] „Biblioteka Warszawska”: Pismo poświęcone naukom, sztukom i przemysłowi, t. III (LXIII), Warszawa 1856, s. 369.

⁸ Akta wójtowskie i radzieckie miasta Grodziska 1746-1756, s. 322.

⁹ Family History Library (dalej: FHL), Film No 1169558, Buk LC 1779-1794, s. 31, poz. 8/1878.

¹⁰ Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Księga Kancelarska 107, s 33-36; Sig. 41, s 4-4v.

¹¹ A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 14, Warszawa-Kraków 1911, s. 75-76.

¹² opis [herbu](#) wykonany zgodnie z zasadami [heraldyki](#).

¹³ N.I. Pavliščev, *Herbarz rodzin szlacheckich Królestwa Polskiego najwyżej zatwierdzony*. Cz.1, Warszawa 1853, s. 108.

Ryc. 1. Herb Bukowczyk

Krótki rys historyczny i analiza statusu społecznego

Pierwsze udokumentowane informacje o opisywanej rodzinie pochodzą z Buku koło Poznania. Tu wyodrębniły się główne gałęzie rodu. Począwszy od połowy XVIII wieku członkowie rodziny przenosili się najpierw do pobliskiego Grodziska, później do Poznania, a następnie do Warszawy i w kierunku Radomia, Częstochowy i Lublina.

Genealogia Lemańskich rodem z Buku jest bardzo rozbudowana. Ich drzewo genealogiczne jest spisem najczcigodniejszych obywateli miasta i przedstawicieli okolicznej drobnej szlachty. Wszyscy oni poczuwali sobie za zaszczyt pokrewieństwo z Lemańskimi, w tym także obecność na chrztach i ślubach ich dzieci. Aż do 1793 roku męscy przedstawiciele rodziny obejmowali najwyższe urzędy w Buku. Byli burmistrzami, wójtami, rajcami i ławnikami. Ponadto wielokrotnie odnajdujemy Lemańskich jako pisarzy miejskich (*notarius*) i instygatorów (oskarżycieli publicznych). Księża prowadzący bukowskie księgi metrykalne skrupulatnie odnotowywali nazwisko Lemański, zarówno podczas chrztów dzieci z tej rodziny, jak i wówczas, gdy matka, panna młoda bądź zmarła mężatka o innym już nazwisku, pochodziła z rodu Lemańskich.

Przez całe sto lat Lemańscy byli zapisywani jako mieszczenie bukowscy (*Civis Bucoviensis*). Większości dorosłych mężczyzn z tej rodziny dodawano przymiotnik *Famatus* (sławetny), właściwy rzemieślnikom i to mistrzom w swoim fachu. Od drugiej połowy XVIII wieku wspomnianemu już Kazimierzowi Lemańskiemu dodawano tytuł *Nobilis* (szlachetny). Bukowskie księgi parafialne nie określają zawodu jakim parali się Lemańscy. Ze źródeł pozametrykalnych wiemy, że głównym ich zajęciem było piwowarstwo. Należy tu zauważyć, że trudnili się nim członkowie najbardziej zacnych bukowskich rodzin. Niestety księga cechu piwowarów bukowskich nie dotrwała do naszych czasów.

Analizując status społeczny rodziny Lemańskich z Buku, warto zwrócić uwagę na fakt, że kilka ślubów mężczyzn z tego rodu z pannami – córkami mieszczen bukowskich, zostało zawartych poza Bukiem. Wbrew przyjętemu zwyczajowi i pomimo bukowskiego pochodzenia panny młodej, śluby zostały zawarte poza parafią bukowską. Spotykając się z podobnymi zdarzeniami w innych rodzinach, zakładam, że związek został zawarty w parafii, w której pracował ksiądz wywodzący się z rodziny Lemańskich. W rodzinie było dwóch księży i jeden zakonnik. Pierwszy z duchownych urodził się w drugiej połowie XVII wieku i zmarł w czasie epidemii dżumy w latach 1709-1711. Był kapłanem bukowskiego Bractwa Literackiego (łac. *Capellanus Literatorum Bucoviensium*) i nauczycielem w miejscowej szkole. Dwóch kolejnych to synowie Walentego Lemańskiego seniora i Reginy z Wierzbnińskich. Byli nimi: o. Onufry Lemański (1722-1772) i ks. Jan Aleksander Lemański (1732-1815).

W XIX i XX wieku członkowie rodziny Lemańskich byli ziemianami, czyli właścicielami bądź dzierżawcami dóbr ziemskich. Nieliczne wyjątki od tej reguły dotyczą wojskowych (oficerów) i przemysłowców. Biografie wielu z nich publikuję w dalszej treści opracowania, również jako odrębne rozdziały.

Opis rodziny w ważniejszych herbarzach

Informacje o rodzinie Lemańskich znajdziemy w kilku herbarzach. Z nich najwcześniej wydany jest herbarz Kuropatnickiego. Ukazał się w 1789, a więc rok przed nobilitacją kpt. Józefa Lemańskiego i nadaniem mu herbu „Bukowczyk”. W części drugiej swojego herbarza, w „Zbiorze nazwisk domów z ich herbami...”, Kuropatnicki wymienia Lemańskich – oczywiście bez herbu¹⁴. Odwołując się do informacji podanych w wcześniejszym rozdziale („Dowody szlachectwa, herb”), należy przyjąć, że wymieniając Lemańskich Kuropatnicki miał na myśli sekretarza Jego Królewskiej Mości Kazimierza Lemańskiego (1722-1793), który otrzymał indygenat za panowania króla Augusta III Sasa w połowie XVIII stulecia.

Dwaj autorzy omawiają rodzinę szerzej. Są nimi Adam Boniecki (*Herbarz Polski*) i Seweryn hr. Uruski (*Rodzina: Herbarz Szlachty Polskiej*). Porównując podawane przez nich informacje ze źródłami metrykalnymi, dochodzę do wniosku, że Boniecki opierał się na materiałach Heroldii Królestwa Polskiego, zaś Uruski posiłkował się informacjami przekazywanymi przez rodzinę. Być może korzystał też z notatek Wojciecha Wielądki¹⁵. Wspomnę o nich za chwilę. Uruski nie korzystał raczej z dokumentów Heroldii Królestwa Polskiego. Stąd wynikają różnice w cytowanych niżej opracowaniach. Uruski sięga do początku XVIII wieku i jak tego niżej dowodzę, nie mija się z danymi źródłowymi. Natomiast Boniecki, nie poddając analizie zapisów Heroldii Królestwa Polskiego, powieli błędy wynikające ze sfałszowania metryk urodzeń synów Kazimierza Lemańskiego i Joanny z Górskich. Sprostowaniu tych błędów ma służyć między innymi niniejsza monografia.

Wspomnę jeszcze o notatkach Wojciecha Wielądki, dostępnych obecnie w Archiwum Akt Dawnych. Z uch treści wynika, że zostały spisane w latach 1813-1814. Autor był znanym polskim heraldykiem, żyjącym w latach 1745-1822. Jego dziełem jest: *Heraldyka, czyli opisanie herbów, w jakim który jest kształcie, oraz familie rodowitej szlachty polskiej i W.X. Litewskiego z ich herbami [...]*, wydana w trzech tomach w latach 1792-1798. Cytowane przeze mnie notatki miały służyć do przygotowania kolejnych tomów *Heraldyki*, które niestety nie ukazały się drukiem. Notatki Wielądki są chronologicznie najwcześniejsze z cytowanych przeze mnie opracowań heraldycznych. Z uwagi na ich podobieństwo do danych Uruskiego oraz zbieżność tych zapisów z wnioskami wynikającymi z moich badań, poniżej cytuję wymienione zapisy w porządku chronologicznym.

Wojciech Wielądko, *Lemański h. Bukowczyk. Notatka do genealogii*.
AGAD, zespół 1/400/35, ss. 67/158 – 68/159¹⁶.

podkreślenia nazwisk i liczebników są dziełem autora notatek

Lemański herbu Bukowczyk który jest takowy: ręka z pałaszem w górę wniesionym tarcza w czerwonym polu nad hełmem korona takąż ręka [?]. Herb ten nadany przez [?] Józefowi Lemańskiemu zasłużonemu w wojsku w Regimencie Raczyńskich w randze kapitana będącemu wraz z sukcesorami czyli krwiąłączonych od braci rodzonych znajdującymi są. Z tych Kazimierz Lemański syn Walentego ożeniony z Joanną Górską z [?] Podolskiego [sic!] z tą miał córek trzy prócz innych zmar-

¹⁴ Kuropatnicki E.A., *Wiadomość o Kleynocie Szlacheckim Oraz Herbach Domów Szlacheckich w Koronie Polskiej i Wielkim Xięstwie Litewskim [...]*. Cz. 1-4, Warszawa 1789, s. 57.

¹⁵ *Lemański h. Bukowczyk. Notatka do genealogii*. AGAD, 1/400/35, Materiały genealogiczne Wojciecha Wielądki, ss. 67/158 – 68/159.

¹⁶ z dat podanych w poniższych przypisach wynika, że notatki zostały spisane w latach 1813-1814.

łych. Józefę za Wiktorem Maciejewskim [?] Rozalię za Józefem Szpotańskim [?], Franciszkę za Klemensem Krzewińskim. Synów zaś czterech. Pierwszy Hipolit Lemański ożeniony z Marianną Kozłowską z tą spłodził synów dwóch: Hipolita i Józefa i córkę Juliannę [Juliannę Brygidę]. Drugi syn Kazimierza Jan Lemański ożeniony z Karoliną Zakrzewska z niej miał synów dwóch Teodora i Napoleona¹⁷. Trzeci syn Kazimierza Benedykt Lemański wszedł w śluby małżeńskie z Marianną Przezdziecką córka Walentego. Z tą spłodził syna Ludwika i córkę Genowefę¹⁸. Czwarty syn Kazimierza Ludwik Lemański bezzenny¹⁹ kapitan w pułku 5tym piechoty [?] orderu krzyża wojennego kawaler.

[...]

Józef Lemański syn Walentego kapitan w Reg[imencie] Raczyńskich ożeniony z Magdaleną Zaleską z tą ma córki: Józefę, Antonię i Kunegundę. Jan Lemański ur. toruń [?] naprzód jezuita a po tym proboszcz w Nekli. Walenty Lemański zostawił synów: Kazimierza, Walentego i Jana.

[...]

Od Kazimierza synowie wyż [wymienieni] Od Walentego: Józef i Paweł [?] po nim córka Teresa.

Seweryn hr. Uruski, *Rodzina: Herbarz Szlachty Polskiej*,
Warszawa 1911, T 8, s. 328-329.

Lemański h. Bukowczyk. Jan Leman, rodem z Saksonii, przybył z Augustem II do Polski; jego syn Walenty, kapitan wojsk polskich, odznaczył się w wojnie ze Szwedami 1700 i 1710 r. i spolszczył nazwisko na Lemański. Walenty miał trzech synów: Walentego, Kazimierza i Jana, jezuitę, a po kasacie zakonu proboszcza w Nakle.

Walenty miał dwóch synów, Pawła, urzędnika dworu króla Stanisława Augusta, po którym została córka Teresa, i Józefa, kapitana wojsk koronnych w pułku Działyńskich, który w 1790 r. otrzymał nobilitację dla siebie i całej swojej rodziny (Kancel., Sigil., Vol. Leg.).

Kazimierz, trzeci syn Walentego, miał dwie żony, Maryannę Nachowicz i Joannę Górską, z 1-ej były córki: Teresa za Maciejowskim, Rozalia za Józefem Szpotańskim, Franciszka za Klemensem Krzewińskim i syn Hipolit, a z 2-iej żony pozostali synowie: Jan, Benedykt i Ludwik.

Hipolit, instygator sądów nuncjatorskich i mecenas w Warszawie, z żony Maryanny Kozłowskiej miał synów, Hipolita, urzędnika pocztowego w Królestwie Polskim, zm. 1852 r., i Józefa, wylegitymowanego w Królestwie 1837 roku.

Jan zaślubił Karolinę Żukowską i z niej pozostawił synów, Teodora, wylegitymowanego w Królestwie 1837 r., i Napoleona.

Benedykt, wylegitymowany w Królestwie 1837 r., nabył od hr. Haugwitz majątek Kłobuck, pod Częstochową, jeden z najrozleglejszych w Królestwie Polskim; sędzia pokoju okręgu częstochowskiego, z żony Maryanny Przezdzieckiej miał trzy córki: Karolinę za Hipolitem Stojowskim, Maryę 1v. za bankierem Piotrem Steinkellerem w Warszawie, 2v. za hr. Mikołajem de Rouguet, generałem-adjutantem cesarza Napoleona III, i Kamilę za Czesławem Biernackim, z którym rozwiedziona, 2v. za bar.

¹⁷ Napoleon syn Jana Lemańskiego zmarł w lutym 1814.

¹⁸ Genowefa urodziła się na początku 1811 roku. Kolejna była Karolina ur. w czerwcu 1813.

¹⁹ we wrześniu 1815 roku ożenił się z Teodorą z Bagińskich, 1 v. Łazarowicz.

Maltzhan, i synów: Bolesława, Ludwika, dzielnego oficera w 1831 r., kawalera Krzyża *Virtuti Militari*, następnie emigranta w Anglii, gdzie zarządzał zakładami cynku swego szwagra Szteinkellera, Edwarda, dziedzica dóbr Kłobucka, Wiktora, kapitana gwardyi wojsk rosyjskich 1860 r., następnie właściciela majątku Cieletniki, i Hipolita-Wawrzyńca, oficera wojsk rosyjskich; trzech ostatni wylegitymowani w Królestwie 1841 r.

Ludwik, ostatni syn Kazimierza, podpułkownik wojsk polskich, kawaler Krzyża *Virtuti Militari*, odbył zaszczytne kampanie 1806, 1809 i 1812 r., a wzięwszy dymisyę, nabył dobra Zwolen, w wojew. sandomierskiem, i był sędzią pokoju pow. kozienickiego 1850 r. Ludwik z żony Teodory Bragińskiej zostawił córki: Helenę za Bronisławem Rzewuskim, Kornelę za Ludwikiem Komierowskim, N. Cichocką, N. Dembińską i syna Kazimierza, właściciela Zwolenia i Bratoszewic, po którym z Melanii Matuszewskiej córki, Marya za Felicyanem Michalskim, Stefania za Wacławem Rzewuskim i syn Ludwik.

Adam Boniecki, *Herbarz polski*, t. 14,
Warszawa-Kraków 1911, s. 75-76.

LEMAŃSCY h. BUKOWCZYK. Józef Lemański, kapitan 9-go pułku piechoty wojsk koronnych, otrzymał szlachectwo na sejmie 1790 r. Dyplom z herbem nazwanym Bukowczyk, wydano mu 29-go Marca 1794 r. (Herb. Król. Pols.). Józef umarł 1824 r. w Warszawie; z żony Magdaleny, jego córki: Józefa, ur. 1794 roku, żona 1-o v. Mączewskiego, 2-o v. Hipolita Ostrowskiego, zmarła 1831 r.; Antonina, żona Karola Barthla, zmarła bezdzietnie 1878 r.; Kunegunda, żona Piotra Jerzmanowskiego, zmarła 1820 r. w Praszce.

Benedykt i Ludwik, synowie Józefa, Hipolit i Józef, synowie Hipolita, Teodor, syn Jana, wylegitymowali się ze szlachectwa w Królestwie, w pierwszej połowie XIX-go wieku.

Benedykt, dziedzic Kłobucka, pozostawił córki: Karoliną za Hipolitem Stojowskim; Marję, 1-o v. za Piotrem Steinkellerem, 2-o v. za hr. Krzysztofem Mikołajem de Rouguet, generałem wojsk francuskich i Joannę, 1-o v. za Czesławem Biernackim, 2-o v. za bar. Maltzahn i synów: Edwarda, dziedzica Kłobucka, powieszzonego 1863 r., Wiktora i Hilarego, wylegitymowanych ze szlachectwa przed 1850 r.

Ludwik, dziedzic Zwolenia, sędzia pokoju kozienicki 1850 r., zmarły 1861 r. z żony, Teodory Bagińskiej, 1-o v. Grzegorzowej Łazarowiczowej, pozostawił syna Kazimierza i kilka córek. Z nich Kornelja, żona Ludwika Komierowskiego, zmarła 1860 i N. za Dominikiem Cichockim; Helena za Bronisławem Rzewuskim; N. za Wacławem Rzewuskim; N. za Dembińskim. Kazimierz zaślubił Melanję Matuszewską, dziedziczkę Bratoszewic i z niej syn Ludwik i córki: Marja, zaślubiona 1872 r. Felicjanowi Michalskiemu i Stefania, 1885 r. Wacławowi Rzewuskiemu.

Jan, ur. 1791 r., dziedzic Suliszowa i Trzciany, w rawskim, umarł 1863 r. Walerja, zameżna Kisielnicka, ur. 1820 r., zmarła 1900 r. w Kijanach. Józef, dziedzic Pławanic, w krasnostawskim, 1860 roku. Marja, córka Gustawa, dziedzica Kozarzewa i Apolonji Poiller, wyszła 1905 roku za Wiktora Rościszewskiego z Komorowa.

Najstarsze wzmianki o rodzinie

Najwcześniejsze informacje o rodzinie Lemańskich pochodzą z bukowskich ksiąg metrykalnych. Jest w nich mowa o wdowie Reginie Lemańskiej i jej dzieciach. Jej nieżyjący mąż nie został wymieniony z imienia. Przyjmuję za Uruskim, że był nim Jan Leman/Lemański. Wynika to analizy zapisów w *Herbarzu* Uruskiego i z notatek Wielądki. Wymieniając kolejne pokolenia rodu heraldycy nie podają nazwy miasta, z którego Lemańscy się wywodzili. Porównując jednak ich informacje z genealogią Lemańskich wywiedzioną z bukowskich ksiąg metrykalnych, możemy stwierdzić, że tak Wielądka jak Uruski podają te same imiona synów, wnuków i prawnuków antenata rodu, imiona i nazwiska panieńskie ich żon, imiona i nazwiska mężów panien z rodziny Lemańskich oraz miejsca i inne ważne zdarzenia. Nie ma zatem wątpliwości, że autorzy *Herbarzy* pisali o rodzinie Lemańskich z Buku, choć wszystko wskazuje na to, że nie byli świadomi miejsca, z którego ród się wywodził. Z uwagi na tę zbieżność zakładam, że antenatem rodu i mężem wcześniej wymienionej Reginy, był Jan Leman/Lemański, który (za Uruskim) przybył z Saksonii razem z królem Augustem II²⁰. Wielądka dwukrotnie wymienia rok 1698. To jednak kłóci się z faktami historycznymi. Najwcześniejsze zapisy o Lemańskich z Buku pochodzą z 1694 roku. W tym czasie królem Polski był jeszcze Jan III Sobieski, zaś elektor Fryderyk August I władał Saksonią. Jego koronacja na Augusta II zwanego Mocnym, odbyła się w 1697 roku.

Nie jest wykluczone, że Jan Leman (może Lehman) przybył do Polski wcześniej – być może nawet znacznie wcześniej. Ślady obecności Jana Lemana (czy tego samego?) znajdujemy w Poznaniu i niedalekim Grodzisku już w drugiej połowie XVII wieku. Wróć do tego za chwilę. Już bowiem w XVI wieku w Poznaniu – także w niedalekim Wolsztynie i Szamotułach – żyły rodziny posługujące się nazwiskiem Le(h)man. W 1588 roku krawiec Paweł Leman był cechmistrzem bractwa poznańskiego i zasiadał we władzach miasta. Rudolf Lehman (Leman, Leyman) był złotnikiem, medalierem i rytownikiem rodem z Drezna (!). Najpierw pracował w mennicy koronnej w Olkuszu, a potem w Poznaniu, gdzie 29 marca 1599 złożył przysięgę, jako probierz królewskich mennic. Poznańską mennicę zamknięto w 1601 roku. Malarz z Wolsztyna Leonard Leyman (Lehman) w 1662 sprzedał księdzu Wojciechowi Kowalkowiczowi z Siedlca swój ogród, a później przeniósł się do Szamotuł. Jest prawdopodobnie identyczny z synem Michała Leymana oraz z malarzem Leonardem z Szamotuł. Teraz wróć do wcześniejszej myśli. W II połowie XVII wieku w Poznaniu mieszkał złotnik i miedziorytnik Jan Leman²¹. Jako cechmistrz w latach 1667, 1687 i 1692 zasiadał we władzach miasta²². W 1677 był rajcą^{23,24,25}. Ożenił się z panną Dorotą Prudziżskówną (*Famatus Dominus Jan Leman Civis Posnaniensis*). Ślub odbył się 13 września 1664 roku w Grodzisku²⁶.

Uruski podaje, że Walenty Lemański, syn antenata rodu, brał udział i wykazał się odwagą w wojnie ze Szwedami (III wojnie północnej, 1700-1721). Podobnie pisze Wielądka (w *wielu potyczkach przeciwko Szwedom mężnie stawał*). Z kolei z zapisów archiwalnych dotyczących późniejszego okresu życia Walentego Lemańskiego wynika, że zajmował się on piwowarstwem. Jedno jednak nie wyklucza drugiego. W akcie zgonu jego prawnuka Benedykta zapisano, że zmarły był: *potomkiem szlacheckiej, zasłużonej i od wieków w Prusach Zachodnich osiadłej rodziny de Guër-Lemańskich*. Tu jednak mamy rozbieżność. Uruski i Wielądka wskazują na Saksonię jako gniazdo rodu Lemańskich,

²⁰ M. Formanowicz, *Wielkopolskie korzenie Lemańskich herbu Bukowczyk*, op. cit..

²¹ *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających: malarze, rzeźbiarze, graficy*, red. J. Maurin Białostocka, Wrocław 1993, s. 18.

²² J. Wiesiołowski, Z. Wojciechowska, *Władze miasta Poznania: 1253-1793*, Poznań 2003, s. 248, 268, 273

²³ M.J. Mika, *Lustracje i opisy Poznania z XVI - XVIII wieku*, Poznań 1960, s. 110.

²⁴ W 1711 roku w swojej bibliotece posiadał 4 tomy. Zob: *Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza*, Tom 13, Wydanie 2, Poznań 1980, s. 93-113.

²⁵ *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających: malarze, rzeźbiarze, graficy*. T. 1, red. Jolanta Maurin Białostocka, Wrocław 1993.

²⁶ FHL Film No 1199953, Grodzisk, LC 1646-1686, s. 348. Jan i Dorota LEMANOWIE zamieszkali w Poznaniu. Urodziło im się dwoje dzieci: Franciszek (1665) i Regina (1667). Kolejną żoną Lemana została Anna. Ślub ok. 1670.

zaś prawnuk antenata mówi o terenach pomiędzy Gdańskiem, Bydgoszczą a Toruniem, od I rozbioru Polski (1773 roku) nazywanych Prusami Zachodnimi²⁷.

Jak już wyżej wspomniałem z zapisów metrykalnych wynika, że Lemańscy pojawili się w Buku po 1690 roku. Przybyli jako niezbyt liczna rodzina, składająca się z matki (wdowy Reginy) i kilkorga jej dorosłych już dzieci. Jednym z nich był służący w parafii bukowskiej ks. Jan Lemański. W żadnym zapisie metrykalnym nie podano skąd Lemańscy przybyli do Buku. Nie znalazłem tej informacji także w księdze cechu rzeźników, do którego od 1697 roku przystąpił Szymon Lemański²⁸. Informację tą zapisano zapewne w bukowskich księgach miejskich (np. księdze przyjęć do prawa miejskiego). Niestety żadna z tych ksiąg nie dotrwała do naszych czasów. Nie mając potwierdzenia skąd pochodzili Lemańscy i nie znając źródła, w którym takie potwierdzenie można by znaleźć, genealogię rodziny rozpoczynam od Jana, domniemanego antenata rodu, zakładam, że jego żony Reginy zmarłej w Buku w 1694 roku i trojga bądź czworga ich dzieci.

Pochodzenie rodziny zapisano być może w dyplomie indygenatu wydanym Kazimierzowi Lemańskiemu przez króla Augusta III. Wspominam o tym dokumencie w rozdziale „Dowody szlachectwa, herb”. Nie dotarłem jednak do tego dyplomu.

Gniazdo rodowe i inne miejsca związane z rodziną

Gniazdem rodziny Lemańskich był Buk – małe miasteczko leżące 30 km na zachód od [Poznań](#). Jest to jedno ze starszych miast w Wielkopolsce, bo z prawami miejskimi uzyskanymi w 1289 roku. Do 1798 roku Buk był własnością biskupa poznańskiego i stanowił centrum administracyjne tzw. *klucza bukowskiego*²⁹.

Ryc. 2. Rynek bukowski.
Rysunek wykonany na podstawie XVIII wiecznych sztychów
(aut. Stefania Formanowicz)

²⁷ O Lemańskich (Lemanach, Lemańczykach) wywodzących się z Pomorza mówią dwa opracowania: J. Krzepela, *Rody ziem pruskich*, cz. 1, Poznań 1927, s. 47 (miejscowość Gowidlino w pow. kartuskim, „gn. Lemańskich h....” /w pobliżu wieś Lemany/); E. Breza, *Nazwiska Pomorzan: pochodzenie i zmiany*, t. 1, Gdańsk 2000, s. 244.

²⁸ APP, Księga rzeźników z Buku (1666–1744), s. 345.

²⁹ Czwojdrak T., *Miasteczka rolnicze w latyfundium biskupstwa poznańskiego od XVI–XVIII wieku*, Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, 1969, T.45 (Wydz.Roln.T.13, Ekon. T.3), s.3–12.

W połowie XVI wieku Buk był dużym ośrodkiem rzemiosła tkackiego (70. płócienników). Jednak już przed połową XVII wieku miasto straciło charakter przemysłowy. Potop szwedzki nie wyrządził wprawdzie wielkich strat, lecz późniejsze lata przyniosły upadek miasta. W zapisach rewizji majątku biskupiego z roku 1677 podano, że „[miasto Buk] które na ten czas zrujnowane, że dom na Domie polega”. Do zniszczeń doprowadziły grabieże wojsk przechodzących przez okolice Buku oraz ciężary „chlebowe” na rzecz zimujących w miastach żołnierzy. Píše o tym przedstawiciel biskupstwa w dalszym fragmencie cytowanego wyżej sprawozdania *...przyść do restauraciei nie mogą bo są bardzo ex hausti, mieszczankowie, częścią przez stanowiska, częścią przez Przechody ustawiczne żołnierskie, ale też niemniej przez exekucye ustawiczne o zatrzymane podatki, gdysz te dwie nie każdy z Burmistrzów zachodzą od wdłuż należitych Rzeczypospolitej nie wpłacają podatków. Niemniej y to też ustawiczne domowe gubią niesnaski [...]*. Było wówczas w mieście już tylko jedenastu rzeźników, siedmiu garncarzy i kilku szewców.

Z taką sytuacją zetknęli się Lemańscy przybywszy do Buku. Najwcześniejsze ślady ich obecności pojawiły się w sześć lat przed końcem XVII wieku. Pierwsze dziesięciolecie kolejnego stulecia zakończyło się wielką epidemią dżumy, która opanowała całą Wielkopolskę, Pomorze i przyległe tereny. W latach 1709-1711 w Buku wymarła ponad połowa mieszkańców. Liczba zmarłych była tak ogromna, że zaniechano dokonywania zapisów w księdze zmarłych. Był to przełomowy okres dla dalszej historii wielu rodzin mieszczańskich, w tym bez wątpienia także dla rodziny Lemańskich.

Już przed końcem pierwszej połowy osiemnastego stulecia pierwsi męscy członkowie rodziny wyprowadzili się poza Buk. W 1749 roku jeden z wnuków antenata rodu zamieszkał w Grodzisku Wielkopolskim, a drugi – w zbliżonym czasie – został jezuitą i zamieszkał w Poznaniu. Pod koniec lat sześćdziesiątych dwóch Lemańskich przeniósł się znacznie dalej, bo aż do Warszawy (Hipolit i Paweł). Kolejny (Józef) zaciągnął się do IX Regimentu Wojsk Koronnych, który stacjonował w okolicach Łowicza i Skierniewic. Przełom XVIII i XIX wieku, który zbiegł się z rozbiorem Polski i okresem wojen napoleońskich, to istny exodus członków rodziny Lemańskich na tereny późniejszego Królestwa Polskiego. Piszząc o owym exodusie mam na myśli zarówno urodzonych już w Warszawie potomków Hipolita Lemańskiego, jak i jego przyrodnych braci – synów Kazimierza Lemańskiego z jego drugiego małżeństwa. Początkowo wszyscy często zmieniali swoje miejsca zamieszkania, by w latach 1820–1840 osiąść na stałe w kilku majątkach ziemskich. Mam na myśli: Zwoleń, Kłobuck koło Częstochowy, Brzezinki koło Tczowa w radomskim, Gardzienice lubelskie, a już po 1850 roku – Bratoszewice koło Łodzi.

Część druga

Pokolenie pierwsze

Pierwszą osobą z omawianej rodziny, która została zapisana w zachowanych bukowskich księgach metrykalnych, była wdowa Regina Lemańska. Zmarła w Buku w dn. 27 sierpnia 1694 roku i została pochowana w podziemiach kościoła parafialnego. W zapisie podano, że jej synem był służący w bukowskim kościele ks. Jan Lemański (łac: *Regina Mater Re[verendui] Joannis Limanski Sepulta in Ecclesia*)³⁰. Można domniemywać, że owdowiała i być może leciwa staruszka była pod opieką syna-księdza, który w ostatnich latach XVII wieku osiągnął już wysoką pozycję wśród licznych wówczas duchowieństwa bukowskiego. Razem z matką do Buku sprowadziły się pozostałe jej dzieci, czyli siostry i bracia ks. Jana. Analizując zapisy metrykalne z Buku i okolicznych parafii, stosunkowo często napotkałem podobne zjawisko. W ślad za księdzem pełniącym posługę w kościele parafialnym, do miasta bądź na plebanie przeprowadzali się jego najbliżsi krewni.

W bukowskich zapisach nie odnotowano imienia byłego męża Reginy Lemańskiej. Uruski w swoim *Herbarzu* podaje, że antenatem rodu był Jan Leman (Lemański), którego synem był Walenty. O Walentym Lemańskim pisze także Wielądko: *w wielu potyczkach przeciwko Szwedom mężnie stawał*. Wracając do bukowskich zapisów metrykalnych zauważamy, że Walenty Lemański był obywatel miasta i ojcem co najmniej piętnastorga dzieci urodzonych w Buku w latach 1701-1732. Polscy heraldycy wymieniając przodków nobilitowanego w 1791 roku kpt. Józefa Lemańskiego, zgodnie twierdzą, że to właśnie Walenty Lemański był założycielem rodu osiadłego w Polsce na przełomie XVII i XVIII wieku. Reasumując uznaję, że mężem wspomnianej wdowy Reginy był Jan Lemański – antenat rodu wymieniony przez Uruskiego. Zmarł poza Bukiem przed 1694 rokiem. Nazwisko Leman (czy może Lehman) w Buku nie zostało zapisane. Do 1731 roku stosowano tu dwie równoległe formy zapisu tego nazwiska: Limański i Lemański.

Wart uwagi jest akt ślubu pochodzący z bukowskich ksiąg metrykalnych, datowany na 4 lutego 1706 roku. Dotyczy on osób dorosłych w rozumieniu ówczesnie obowiązującego prawa kanonicznego, czyli urodzonych raczej przed 1690 rokiem. Katarzyna, córka Pawła Lemańskiego wyszła w tym dniu za Wojciecha, syna Franciszka Węgiełczyka ze Święciechowy³¹. Ojciec panny młodej mógł być szwagrem wspomnianej wyżej Reginy, bądź też dalszym krewnym jej nieżyjącego już męża. Można także założyć, że to właśnie Paweł, a nie Jan był mężem Reginy, a co za tym idzie to Paweł był antenatem rodu. Potwierdzeniem takich przypuszczeń mogłaby być informacja, że panna młoda była siostrą ks. Jana Lemańskiego. Niestety w omawianym zapisie takiej notatki nie ma. Jeśliby przyjąć, że to Paweł Lemański był mężem Reginy, wówczas Jan Lemański, który według Uruskiego był antenatem rodu, był w rzeczywistości księdzem Janem, dzięki któremu rodzina Lemańskich osiedliła się w Buku. Nie dysponując innymi materiałami źródłowymi trudno określić, która wersja jest prawdziwa.

Pokolenie drugie

Według zachowanych bukowskich zapisów metrykalnych Regina Lemańska miała co najmniej dwoje dzieci. Jej córką była Magdalena, zapisana jako siostra ks. Jana Lemańskiego. Zmarła jako panna i została pochowana w podziemiach kościoła bukowskiego w dn. 26 kwietnia 1694 roku (czyli cztery miesiące przed śmiercią matki)³². Wiekowi zmarłej nie podano lecz określenie *virgo* (nie: *puella* – dziewczynka) sugeruje, że zmarła miała co najmniej kilkanaście lat. Z powyższego zapisu wynika również, że synem Reginy był. ks. Jan Lemański.

Przypuszczam, że drugim po ks. Janie synem Reginy Lemańskiej był Walenty – przodek wszystkich kolejnych pokoleń Lemańskich wywodzących się z Buku. Jego imię, wielokrotnie zapisane w bukowskich księgach metrykalnych, potwierdzają Wielądko i Uruski. Autor *Herbarza* podaje, że

³⁰ FHL, Film No 1169557, LM 1686-1741, s. 7v.

³¹ *Buk, 4 Februarius 1706. Idem qui Supra [Lucas Kurkiewicz Vicarius et Altarista] Confirmati Matrimonium inter Albertum filium Francisci Węgiełczyk ex Święciechowa et Catharinam filiam Pauli Lemański [...] Alberto Gr[?] et Martino Cichowicz*, FHL, Film No 1169557, Buk LC 1701-1708, s. 16.

³² FHL, Film No 1169557, LM 1686-1741, s. 7v.

Walenty Leman-Lemański był *kapitanem wojsk polskich i odznaczył się w wojnie ze Szwedami 1700 i 1710 roku*. Podobną informację znajdujemy w notatkach Wielądkiego: *z wojskiem swoim w wielu potyczkach przeciwko Szwedom mężnie stawał*. Wojskowego statusu Walentego Lemańskiego nie udało mi się potwierdzić w źródłach. Nie można zatem wykluczyć, że jest to jedynie rodzinna legenda przekazana wymienionym heraldykom. Co istotne nie potwierdzono tego statusu w żadnym zapisie metrykalnym. Tu jednak ważna uwaga. Poza zapisami zgonów metryk sprzed 1701 roku w Buku nie ma, zaś zapisy z 1710 roku są jedynie fragmentaryczne (epidemia dżumy). Wobec Walentego Lemańskiego używano określenia *Famatus*, zarezerwowanego dla rzemieślników i to mistrzów w swoim fachu. Czasem dla podkreślenia jego pozycji zapisywano *Famatus Dominus* (sławetny pan). Według grodzkiej księgi miejskiej w zapisie dokonanym już po jego śmierci, Walenty Lemański trudnił się piwowarstwem³³. Był wójtem Buku w latach 1703-1704, 1715, 1718-1719, 1720, 1725 i 1726. Burmistrzem w 1710-1712 i 1716 oraz subdelegatem burmistrza w 1728 roku³⁴. Był wieloletnim rajcą miejskim.

W dn. 13 stycznia 1699 roku w Buku zmarła Jadwiga Lemańska. Została pochowana w podziemiach kościoła parafialnego³⁵. W zapisie podano Walentego Lemańskiego (*Civis Bucoviensis*), nie określono jednak związku jaki go łączył ze zmarłą. Ponieważ Jadwiga była osobą dorosłą (przed śmiercią przyjęła sakramenty), zakładam że chodziło o siostrę Walentego.

Z analizy zapisów metrykalnych wynika, że Walenty był dwukrotnie żonaty. Pierwsza żona miała na imię Magdalena. Nie zapisano jej nazwiska panieńskiego. Ślub odbył się najprawdopodobniej około 1690-1695 roku. Córką Walentego i Magdaleny była Krystyna, urodzona ok. 1695 roku, która wyszła później za Pachowicza. Szczegóły w następnym rozdziale. Magdalena Lemańska zmarła w czasie epidemii dżumy po kwietniu 1710, a przed początkiem 1711 roku. Po raz drugi Walenty ożenił się z Regina z Wierzbńskich. Ich ślub odbył się poza Bukiem zapewne w pierwszej połowie 1711 roku³⁶. O ich związku świadczą chrzty kolejnych dzieci.

W bukowskiej księdze zmarłych nie ma aktu zgonu Walentego Lemańskiego. Z późniejszych zapisów wynika, że miejscem złożenia jego doczesnych szczątków było podziemie kościoła parafialnego w Buku. Obok męża pochowano Reginę z Wierzbńskich. Informację o ich miejscu wiecznego spoczynku znajdujemy w akcie zgonu ich syna Melchiora, który został pochowany obok rodziców. Walenty senior zmarł przed kwietniem 1738 roku, od którego jego żonę zaczęto nazywać wdową. Natomiast Regina z Wierzbńskich Lemańska zmarła po 1749 roku (także poza Bukiem).

Wymieniony wyżej ks. Jan Lemański był kapłanem bukowskiego Bractwa Literackiego (łac: *Capellanus Literatorum Bucoviensium*). W kościele bukowskim służył co najmniej od 1694 roku. Z biografii bł. o. Rafała Chylińskiego urodzonego w Wysoczce koło Buku w 1694 roku, wynika, że ks. Lemański był nauczycielem w szkole bukowskiej. Zmarł w czasie epidemii dżumy panującej w latach 1709–1711³⁷. Urodził się zatem ok. 1670 roku lub nawet wcześniej.

³³ K. Wróblewski, *Ze wspomnień ...* op. cit. s. 48.

³⁴ *Terminarium (susceptorium) plenipotentiarum, manifestationum, ingrossationum, inscriptionum, resignationum, submissionum, quietationum, obductionum... peragi solitarum in Consistorio Generali Posnaniensi, 1728-1735*. Sygn. AAP, AC 197, k. 40 (33).

³⁵ *AD 1699 Januarius 13. Mortua Hedvigis Famati Valentini Limanski Civis Bucoviensis munita Sacramentis. Sepulta in Ecclesia Parochiali Bucoviensis*. FHL, Film No 1169557, LM 1686-1748, s. 11v.

³⁶ prawdopodobnie siostra bądź córka Wojciecha Wierzbńskiego, który z kolei był ojcem Szymona.

³⁷ FHL, Film No 1169557, LM 1686-1741, s. 17v.

Pokolenie trzecie

Drzewo genealogiczne trzech pierwszych pokolenia Lemańskich z Buku

Jan (?) Lemański z d. Leman (- +ok. 1690)

+ Regina Lemańska z d. ? (- +27-08-1694 Buk)

Dzieci: 3

1) ♂ Jan Lemański (- +1709 Buk)

2) ♂ Walenty Lemański (*ok. 1667 - +ok. 1738)

+ #1 Magdalena Lemańska (*ok. 1682 - +ok. 1710) /∞ ok. 1700/

+ #2 Regina Lemańska z d. Wierzińska (*ok. 1690 - +po 1749) /∞ ok. 1711/

Dzieci: 16

1) #1 ♀ Krystyna Lemańska (*ok. 1695 - +16-01-1744 Buk)

+ Andrzej Pachowicz (*ok. 1689 - +20-09-1743 Buk /∞ 12-02-1714 Buk/

Dzieci: 9

2) #1 ♀ Katarzyna Lemańska (*6-04-1701 Buk - +17-08-1765 Buk)

+ Jakub Lusowski (*ok. 1680 - +1-07-1747 Buk) /∞ 1721/

Dzieci: 6

3) #1 ♀ Jadwiga Lemańska (*7-09-1702 Buk - +22-11-1737 Buk)

+ Jan Bętkowski (*1698 Raciążek - +5-03-1768 Buk) /∞ 30-11-1724 Buk/

Dzieci: 7

4) #1 ♀ Regina Lemańska (*18-03-1704 Buk - +)

5) #1 ♂ Jan Lemański (*10-07-1705 Buk - +2-07-1739 Buk)

+ Katarzyna Woytkowska, l v. Lemańska (- +13-02-1755 Buk) /∞ 06-1730 Buk/

Dzieci: 2

6) #1 ♀ Zuzanna Lemańska (*9-08-1707 Buk - +)

+ Walenty Błaszkievicz (- +) /∞ 11-1725 Buk/

7) #1 ♂ Wojciech Lemański (*15-04-1710 Buk - +2-09-1713 Buk)

8) #2 ♂ Walenty Lemański (*6-02-1712 Buk - +)

+ Regina Szubert (*12-08-1714 Buk - +1-07-1756 Buk) /∞ 29-07-1736 Buk/

Dzieci: 9

9) #2 ♂ Melchior Lemański (*5-01-1718 Buk - +12-02-1778 Buk)

+ #1 Jadwiga Szubert (*6-10-1719 Buk - +14-04-1752 Buk) /∞ ok. 1740/

+ #2 Regina Okienkewska (*1728 Buk - +28-04-1783 Buk) /∞ 7-05-1753 Buk/

Dzieci: 17

10) #2 ♀ Rozalia Lemańska (*22-08-1719 Buk - +)

+ #1 Jan Kuchowicz (*1712 Buk - +01-05-1745 Buk) /∞ 5-11-1737 Buk/

+ #2 Maciej Murkowski (*ok. 1717 - +) /∞ 1746/

Dzieci: 7

11) #2 ♂ Onufry (Grzegorz) Lemański (*7-03-1722 Buk - +1772 Wilno)

12) #2 ♂ Kazimierz Lemański (*07-03-1722 Buk - +31-01-1793 Buk)

+ #1 Regina Pachowicz (*1724 Buk - +11-11-1763 Buk) /∞ 04-11-1747 Buk/

+ #2 Joanna Górka (*ok. 1745 - +19-12-1925 Zwolen) /∞ 9-09-1764 Chrzypsko/

Dzieci: 17

13) #2 ♂ Antoni Ignacy Lemański (*23-05-1725 Buk - +)

+ Rozalia Soszyńska (- +) /∞ 8-05-1849 Grodzisk/

Dzieci: 2 (?)

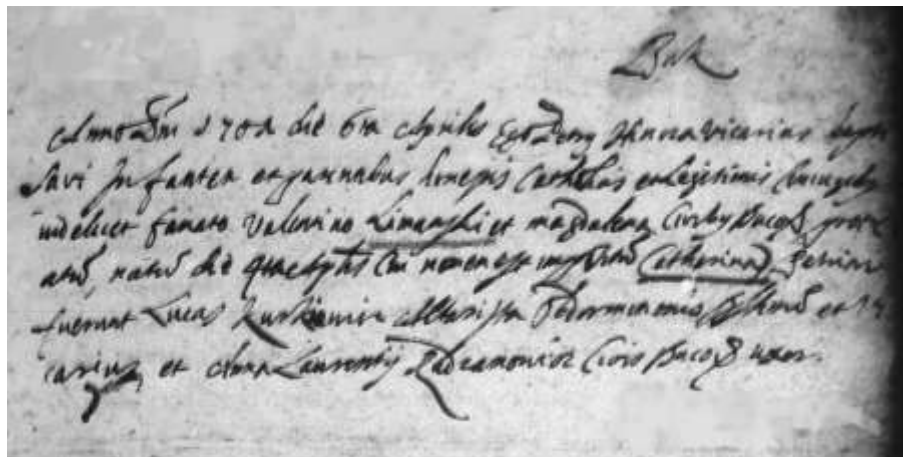
14) #2 ♀ Regina Lemańska (*13-08-1727 Buk - +)

15) #2 ♂ Aleksander Lemański (*8-07-1729 Buk - +19-01-1732 Buk)

16) #2 ♂ Jan Aleksander Lemański (*2-02-1732 Buk - +18-02-1815 Poznań)

3) ♀ Magdalena Lemańska (*ok. 1680 - +26-04-1694 Buk)

Trzecie pokolenie Lemańskich z Buku to dzieci Walentego Lemańskiego urodzone przez jego dwie kolejne żony. Najwcześniej urodzoną córką Walentego była Krystyna. Przyszła na świat około 1695 roku, a co za tym idzie była najprawdopodobniej córką Magdaleny. Wyszła za Andrzeja Pachowicza. Kolejne dzieci Walentego przyszły na świat po 1701 roku, a imię ich matki zapisano w księdze metrykalnej. 6 kwietnia 1701 roku ochrzczono Katarzynę, córkę Walentego i Magdaleny Lemańskich³⁸.

Ryc. 3. Zapis chrztu Katarzyny, córki Walentego i Magdaleny Lemańskich
Buk, 6 kwietnia 1701 roku.

Kolejną ich córką była Jadwiga, ochrzczona 7 września 1702 roku³⁹. W następnych latach urodziły się jeszcze: Regina (*18.03.1704)⁴⁰, Jan (*10.07.1705)⁴¹, Zuzanna (*9.08.1707)⁴² i Teresa (*22.10.1708)⁴³. Rodzicami chrzestnymi wymienionej czwórki dzieci byli bukowski rzeźnik Franciszek Trykalicz i Dorota, żona ówczesnego burmistrza Franciszka Pachowicza. Ostatnim dzieckiem Walentego i Magdaleny był Wojciech ochrzczony 15 kwietnia 1710 roku⁴⁴. Było to dokładnie w połowie dwuletniego okresu trwania epidemii dżumy. Walenty Lemański był wówczas burmistrzem Buku (*Proconsul*). Wojciech zmarł 2 września 1713 roku⁴⁵. Przez całe pierwsze dziesięciolecie osiemnastego stulecia Walenty Lemański z rodziną mieszkał w domu przy bukowskim Rynku.

Po śmierci Magdaleny wdowiec Walenty Lemański ożenił się po raz drugi. Jego żoną została Regina z Wierzińskich. Szóstego lutego 1712 roku ochrzczono Walentego jr⁴⁶. Jego ojciec był w tym czasie burmistrzem Buku. Piątego stycznia 1718 roku urodził się Melchior. Walenty Lemański był wówczas wójtem bukowskim. Ojcem chrzestnym chłopca został nauczyciel Michał Więdkowski⁴⁷.

³⁸ FHL, Film No 1169557, LB 1701-1708, s. 4.

³⁹ FHL, Film No 1169557, LB 1701-1708, s. 13.

⁴⁰ Walenty Lemański był w tym czasie wójtem bukowskim (*Famato Valentino Limanski Advocato Bucoviensis*). FHL, Film No 1169557, LB 1701-1708, s. 23v.

⁴¹ FHL, Film No 1169557, LB 1701-1708, s. 31v.

⁴² FHL, Film No 1169557, LB 1701-1708, s. 46v.

⁴³ FHL, Film No 1169557, LB 1701-1708, s. 52v.

⁴⁴ FHL, Film No 1169557, LB 1709-1726, s. 7v.

⁴⁵ FHL, Film No 1169557, LM 1686-1741, s. 19.

⁴⁶ FHL, Film No 1169557, LB 1709-1726, s. 14.

⁴⁷ FHL, Film No 1169557, LB 1709-1726, s. 35.

Ryc. 4. Zapis chrztu Melchiora, syna wójta Walentego Lemańskiego i jego żony Reginy.
Buk, 6 stycznia 1718.

W kolejnych latach urodzili się jeszcze: Rozalia (*22.08.1719)⁴⁸, bliźnięta Kazimierz i Grzegorz (*7.03.1722)⁴⁹, Antoni Ignacy (*23.05.1725)⁵⁰, Regina (*13.08.1727)⁵¹, Aleksander (*8.07.1729, †19.01.1732 – pochowany przy ołtarzu św. Anny)⁵² i Jan Aleksander urodzony dwa tygodnie po śmierci poprzedniego syna (2 lutego, chrzest 4 lutego)⁵³. Spośród wymienionych wyżej dzieci Walentego seniora, Wielądko i Uruski w swoich *Herbarzach* wymieniają jedynie trzech synów: Walentego jr, Kazimierza i Jana. Odnoszą również, że najmłodszy z nich został jezuitą. Ten szczegół oraz imiona synów Walentego potwierdzają moje ustalenia.

Jak już wspominałem Krystyna Lemańska, wg. aktu ślubu córka Walentego (urodzona ok. 1695 roku), wyszła za Andrzeja Pachowicza (ślub w Buku 12 lutego 1714)⁵⁴. Mieli co najmniej dziewięćro dzieci. Krystyna Pachowiczowa z Lemańskich zmarła 16 stycznia 1744 roku w Buku. Podobnie kolejne córki Walentego wyszły za rzemieślników pochodzących z Buku i okolic. Katarzyna (*1701) za Jakuba Lusowskiego (ślub poza Bukiem przed 1722 rokiem)⁵⁵. Lusowscy mieli co najmniej sześciu dzieci. Katarzyna z Lemańskich Lusowska zmarła 17 sierpnia 1765 roku w Buku. Jadwiga wyszła za przybysza z Raciążka Jana Bętkowskiego, który osiedlił się w Buku w 1724 roku⁵⁶. Dochowali się co najmniej siedmiorga dzieci. Jadwiga Bętkowska z Lemańskich zmarła 22 listopada 1737 roku, przypuszczalnie przy porodzie kolejnego dziecka. Kolejna Zuzanna w listopadzie 1725 roku wyszła za krawca Walentego Błaszkiwicza z Buku⁵⁷, a pięć lat później Teresa za Andrzeja Stachowskiego z Poznania⁵⁸. Błaszkiwicz urodziło się w Buku siedmiu dzieci (najmłodsze w 1747). Dalsze losy tej rodziny nie są mi znane. Andrzejowi i Teresie Stachowskim w Poznaniu urodziło się dziewięćro dzieci. Teresa z Lemańskich Stachowska zmarła w 1747 roku⁵⁹. Rozalia, córka Walentego i Reginy z Wierzbnińskich, w 1737 roku wyszła za Jana syna Jakuba Kuchowicza z Buku⁶⁰, a po jego zgonie za Macieja Mórkwowskiego (ślub w drugiej połowie 1745- lub na początku 1746 roku poza Bukiem). W drugim małżeństwie Rozalia Mórkwowska z Lemańskich w Buku urodziła siedmiu dzieci. Na temat dalszych losów Reginy urodzonej w 1704 oraz Reginy urodzonej w 1727 roku, nie mam żadnych informacji.

*
* *
*

⁴⁸ ibidem, s. 40v.

⁴⁹ ibidem, s. 49.

⁵⁰ ibidem, s. 69v.

⁵¹ Rodzicami chrzestnymi Reginy byli jej starszy brat. wówczas kawaler Walenty Lemański i siostra Jadwiga, żona Jana Bętkowskiego. FHL, Film No 1169557, LB 1726-1743, s. 19.

⁵² FHL, Film No 1169557, LB 1726-1743, s. 46 ; LM 1686-1741, s. 41.

⁵³ Rodzicami chrzestnymi chłopca byli Jan Bętkowski i Katarzyna z Lemańskich Lusowska. Buk: FHL, Film No 1169557, LB 1726-1743, s. 86.

⁵⁴ FHL, Film No 1169557, LC 1709-1732, s. 8.

⁵⁵ FHL, Film No 1169557, LC 1709-1732, s. 8.

⁵⁶ Ibidem, s. 20v.

⁵⁷ Ibidem, s. 21v.

⁵⁸ Ibidem, s. 30.

⁵⁹ AAP, Poznań parafia pw. św. Marii Magdaleny, akt zgonu poz. 40/1747.

⁶⁰ FHL, Film No 1169557, LC 1728-1743, s. 25.

Jeszcze przed wybuchem epidemii dżumy i w ciągu następnych kilkudziesięciu następnych lat, w bukowskich zapisach znajdujemy innych Lemańskich. Osoby te nie mają udokumentowanego pokrewieństwa z Walentym. Szymon Lemański był rzeźnikiem. Został odnotowany w bukowskiej księdze cechowej w 1696 roku. Był wówczas młodszym mistrzem⁶¹. Przypuszczam, że miał wtedy około 25 lat. Nie odnalazłem protokołu przyjęcia go do cechu. Szymon z żoną Anną mieszkał w Buku w domu przy ul. Wojnowickiej. 10 czerwca 1703 roku ochrztili syna Jana. Rodzicami chrzestnymi chłopca zostali Łukasz Świercz i Magdalena żona Walentego Lemańskiego⁶². Córką Szymona była Barbara, która 12 stycznia 1723 roku wyszła za mąż za Bogusława Zyfelta Jr z Głogowa (*Boguslai Zyfelt maioris Glogoviensis*)⁶³. Drugą córką Szymona Lemańskiego była Regina (*Honest*), która 14 sierpnia 1733 roku wyszła za wdowca Stanisława Szurletę, parobka [sic!] z Więckowic⁶⁴. Katarzyna, córka Stanisława Lemańskiego (*Famati Stanislai Lemanski*) – mieszkanka bukowskiego przedmieścia o nazwie Targowisko – w dniu 30 września 1732 roku wyszła za rzemieślnika (*Famati*) Stanisława Kucharzewicza z Buku⁶⁵. Stanisław Lemański (*laborator* – robotnik, wyrobnik), zmarł w Buku 19 stycznia 1754 roku⁶⁶.

Wobec braku zapisów o innych Lemańskich z I i II pokolenia, tylko w celu umieszczenia w głównym pniu drzewa genealogicznego przyjmuję, że rzeźnik Szymon Lemański był synem Jana – antenata rodu. Urodził się około 1670 roku. Jego dwie córki i syn należą więc do IV pokolenia. Stanisław Lemański mógł być synem Szymona.

Pokolenie 4 – 7. Podział na główne linie rodowe

Wymieniając synów Walentego Lemańskiego (seniora), zarówno Wielądka jak i Uruski nie wspominają o najstarszym, urodzonym w 1705 roku. Jan Lemański zmarł w 34-roku życia nie pozostawiając po sobie męskiego potomka. To prawdopodobnie sprawiło, że nie zachował się w pamięci rodziny. Tenże Jan Lemański, obywatel i mieszkaniec domu przy Rynku bukowskim (*Civis Bucoviensis*), prawdopodobnie 25 maja 1730 roku (niewyraźny zapis) ożenił się z wdową Katarzyną. Nie zapisano jej nazwiska rodowego, ani nazwiska jej pierwszego męża. Świadkiem na ich ślubie był Jan Bętkowski, czyli szwagier pana młodego⁶⁷. Dziećmi Jana i Katarzyny Lemańskich były Franciszka, ochrzczona 11 października 1731 roku i Ignacy pochowany 12 maja 1739 w kaplicy Niepokalanego Poczęcia NMP⁶⁸. Jan Lemański był notariuszem (pisarzem) w bukowskim urzędzie miejskim (*Famatus, Dominus*)⁶⁹. Zmarł 2 lipca 1739 roku. Został pochowany przy ołtarzu Przemienienia Pańskiego w Farze bukowskiej⁷⁰. W tym samym roku wdowa Katarzyna Lemańska wyszła za Pawła syna Jana Woytkowskiego z Buku.

Omawiając genealogię i dalsze dzieje kolejnych pokoleń Lemańskich, jako podstawowy przyjmuję podział familii na cztery gałęzie (linie) rodowe. Gałęzie te biorą swoją nazwę od imion synów Walentego seniora i Reginy z Wierzbińskich. Są nimi zatem gałąź: Walentego jr, gałąź Melchiora, gałąź Kazimierza i gałąź Antoniego. Gałąź Kazimierza omówię jako ostatnią, gdyż jest ona najliczniejsza. W niej odnotowałem ostatniego męskiego potomka rodu Lemańskich z Buku. Był przedstawicielem VIII pokolenia,.

⁶¹ *Liber perceptas et expensae Artis Laniorum Civitatis Bucoviensis* (Księga przychodów i wydatków cechu rzeźników z Buku, 1666–1744). APP, Zespół nr 53/1302/0/5/23. s. 344–346 i dalej.

⁶² FHL, Film No 1169557, LB 1701–1708, s. 18.

⁶³ FHL, Film No 1169557, LC 1709–1732, s. 17.

⁶⁴ FHL, Film No 1169557, LC 1728–1743, s. 7.

⁶⁵ FHL, Film No 1169557, LC 1709–1732, s. 34v.

⁶⁶ FHL, Film No 1169557, LM 1748–1769, s. 91v.

⁶⁷ FHL, Film No 1169557, LC 1709–1732, s. 30.

⁶⁸ FHL, Film No 1169557, LB 1728–1743, s. 81; LM 1686–1748, s. 64v.

⁶⁹ *Acta vicarii generalis et officialis Posnaniensis Josephi de Werbno Pawłowski archidiaconi Pszczewensis*, 1741, AAP sygn. AC 208, k. 5 (dot. 1736),

⁷⁰ FHL, Film No 1169557, LM 1686–1748, s. 64v.

Przed omówieniem pierwszej z wymienionych gałęzi (linii), przedstawię biogramy dwóch duszpasterzy, będących synami Walentego seniora i Reginy z Wierzińskich.

O. Onufry Lemański urodził się 6 marca 1722 roku w Buku, jako bliźniaczy brat Kazimierza. Na chrzcie świętym, który odbył się następnego dnia, chłopcu nadano imię Grzegorz⁷¹. Bracia byli do siebie tak bardzo podobni, że nawet rodzice z trudnością ich rozróżniali⁷².

Grzegorz wstąpił do klasztorze benedyktynów w Lubiniu. Śluby zakonne złożył w 1742 roku i przybrał imię Onufry⁷³. Za młodu mocno się jąkał ale modląc się często do bł. Bernarda z Wąbrzeźna, uprosił sobie uleczenie tej wady wymowy. Choć jąkał się do śmierci uchodził za bardzo dobrego kaznodzieję⁷⁴. Ojciec Onufry Lemański pobłogosławił dwa związki małżeńskie zawarte przez swoich braci. W dniu 4 listopada 1747 roku w Buku, poświęcił związek Kazimierza i Reginy z Szubertów, a 8 maja 1749 roku w Grodzisku pobłogosławił Antoniego Lemańskiego i Rozalię z Soszyńskich. U boku biskupa niocheńskiego, archidiakona pszczewskiego i oficjała poznańskiego ks. Józefa z Werbna Pawłowskiego pobłogosławił związek Jana Bętkowskiego i Franciszki z Pachowiczów. Jednym ze świadków na tym ślubie był Walenty Lemański jr (Buk, 14.06.1753). W 1763 roku ochrzcił Tomasza syna Stanisława Pachowicza z Buku (Stanisław Pachowicz był siostrzeńcem Jadwigi i Reginy z Szubertów Lemańskich). O. Onufry był wówczas przeorem klasztoru grodziskiego.

W 1761 roku miał miejsce zatarg pomiędzy o. Lemańskim a ks. Florianem Balickim, który z proboszcza w Jeżowie został wybrany przeorem klasztoru lubińskiego. Ks. Balicki chciał jednak nadal zatrzymać probostwo w Jeżowie, na które z kolei został wybrany o. Lemański. Nuncjatura apostolska w Warszawie orzekła, że ks. Balicki nie może pełnić dwóch stanowisk w tak odległych miejscach. Wówczas ks. Balicki zrezygnował z przeorstwa lubińskiego i pozostał na probostwie w Jeżowie. Po jego rezygnacji od 1763 roku o. Onufry objął probostwo w Starym Gostyniu.

Ryc. 5. Kościół parafialny w Starym Gostyniu
Wygląd kościoła przed jego powiększeniem w 1910

⁷¹ Buk, 7 [Martii 1722]. *Ego Franciscus Taborski Commendarius et Capellanus Literatorum Ecclesiae Parochialis Bucoviensis baptisavi duo filios geminos de Parentibus Catholicis et legitimis Coniungibus Seilicet Famato Valentino Limański [Lemański] et Reginae procreatos die 6ta hujus Mensis natos quibus Nominaimposite fuerunt primi Nomen CASIMIRUS et GREGORIUS. Patrini eius F[amatus] Jacobus Kuchowicz et Christina F[amati] Francisci Pachowicz Uxor, Secundi F[amatus] Stanislaus Szubert et Anna F[amati] Jacobus Kuchowicz Uxor, omnes Cives Bucoviensis.* FHL, Film No 1169557, Buk LB 1709-1726, s. 49.

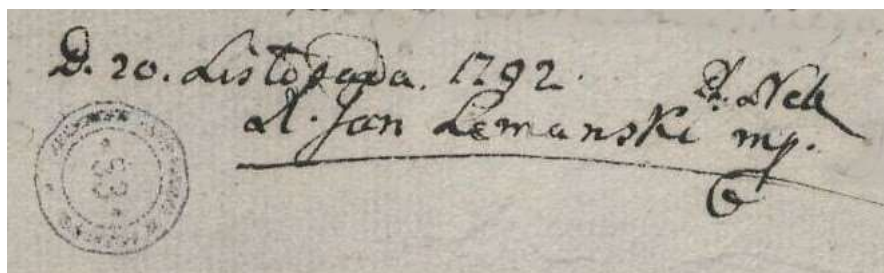
⁷² L. Sobkowski, *O Benedyktynach w Starym Gostyniu*, Poznań 1912, s. 29-30 ; L. Sobkowski, *Szpital Ducha Świętego w Gostyniu* [w:] „Kronika Gostyńska”, Seria II, Nr 1, wyd. z 15 czerwca 1930, s. 15.

⁷³ Ojcu Onufremu Lemańskiemu, oraz 14 innym zakonnikom lubińskim [...] została zadedykowana książka Cypriana Mikołaja Zakiewicz (†1771), *Równy w zasługach u nieba, równy i w nadgodzie wiecznej księżęciu Apostołów Piotrowi [...]* Poznań drukarnia akademicka: 1756. Zakonnicy zostali wymienieni na odwrocie karty tytułowej, obok herbu konwentu w Lubiniu. Zob: Bibliografia Estraichera.

⁷⁴ *Polscy święci*, red. J. R. Bar, t. 5, Warszawa 1985, s. 83.

Zgodnie z wielowiekową tradycją proboszcz starogostyński był jednocześnie kapelanem szpitala Św. Ducha⁷⁵. W 1770 roku o. Onufry Lemański został powołany na penitencjarza przy zakonie sióstr św. Benedykta w Wilnie. Odwiedzał tam często konfederatów barskich osadzonych przez Moskali w więzieniu wileńskim. Tam też nabawił się gruźlicy, która była przyczyną jego śmierci. Zmarł w Wilnie w 1772 roku mając za sobą 30 lat służby zakonnej. Został pochowany w Wilnie⁷⁶.

Ks. Jan Aleksander Lemański (ur. 2 lutego 1732 w Buku, zm. 19 lutego 1815 w Poznaniu), był profesorem retoryki w Kolegium Jezuickim w Poznaniu. Po rozwiązaniu zakonu jezuitów ks. profesor Lemański uzyskał pracę w kolegium poznańskim, będącym pod opieką Komisji Edukacji Narodowej. Otrzymywał tam pensję wysokości 250 zł⁷⁷. W latach 1781-1792 pracował w poznańskiej Szkole Wydziałowej, otrzymując w tym czasie pensję 500 zł. Od 1785 był nauczycielem *wysłużonym*, a w 1792 roku *emerytem*. Miał wówczas 60 lat^{78,79,80}. Co najmniej od listopada 1788 roku był proboszczem w Nekli koło Poznania⁸¹. Uruski podaje, że ks. Jan Lemański (syn Walentego) był *jezuitą, a po kasacie zakonu proboszczem w Nakle [sic!]*.

A photograph of a handwritten document. The text is written in cursive ink on aged paper. It reads "D. 20. listopada. 1792." followed by "J. Jan Lemański m.p.". To the left of the signature is a circular stamp, likely an official seal of the time.

Ryc. 6. Podpis ks. Jana Lemańskiego

We wrześniu 1784 roku ks. Jan Lemański w asyście bukowskiego proboszcza Wojciecha Chwałkowskiego pobłogosławił ślub Ignacego Murkowskiego i Franciszki Bramkowskiej. Świadkiem był ówczesny burmistrz bukowski Stanisław Pachowicz oraz Kazimierz Lemański. Ks. Jan Lemański przeszedł na emeryturę w 1809/1810 roku⁸². Zmarł w Poznaniu 19 lutego 1815 roku⁸³. Jeszcze w 1921 roku w kościele nekielskim wisiał portret plebana Jana Lemańskiego pochodzący z XVIII wieku^{84,85}.

⁷⁵ *Admodum Reverendus Pater Onuphrius Lemanski Ordinis S. Bernardi, Praepositus Starogostiniensis*. FHL, Film no. 1189021, Gostyń Stary LB 1762-1790, LC 1688-1790.

⁷⁶ L. Sobkowski, *O Benedyktynach w Starym Gostyniu*, Poznań 1912, s. 29-30.

⁷⁷ F. Chłapowski, *Józef Rogaliński – uczonec poznański czasów Oświecenia, fizyk, astronom, pedagog*, Poznań 2007, s. 106-107.

⁷⁸ *Dzieje domowe albo Opis przez dni osobliwszych dziejów i przypadków zdarzonych w szkołach wydziałowych poznańskich: 1781-1793*, pod red. Doroty Żołędź-Strzelczyk, Poznań 2006, s. 76-97.

⁷⁹ J. Poplatek, *Komisja Edukacji Narodowej. Udział byłych jezuitów w pracach Komisji Edukacji Narodowej*. Uzup. Ludwik Grzebień, Kraków 1973, s. 126.

⁸⁰ T. Wierzbowski, *Komisja Edukacji Narodowej i jej szkoły w Koronie, 1773-1794: Raporty generalnych wizytatorów*, Komisja Edukacyjna, 1911, s. 16.

⁸¹ APP, Zespół: 53/931/0, Jednostka: 1390, „Okoliczność z księdzem proboszczem nekielskim Lemańskim”.

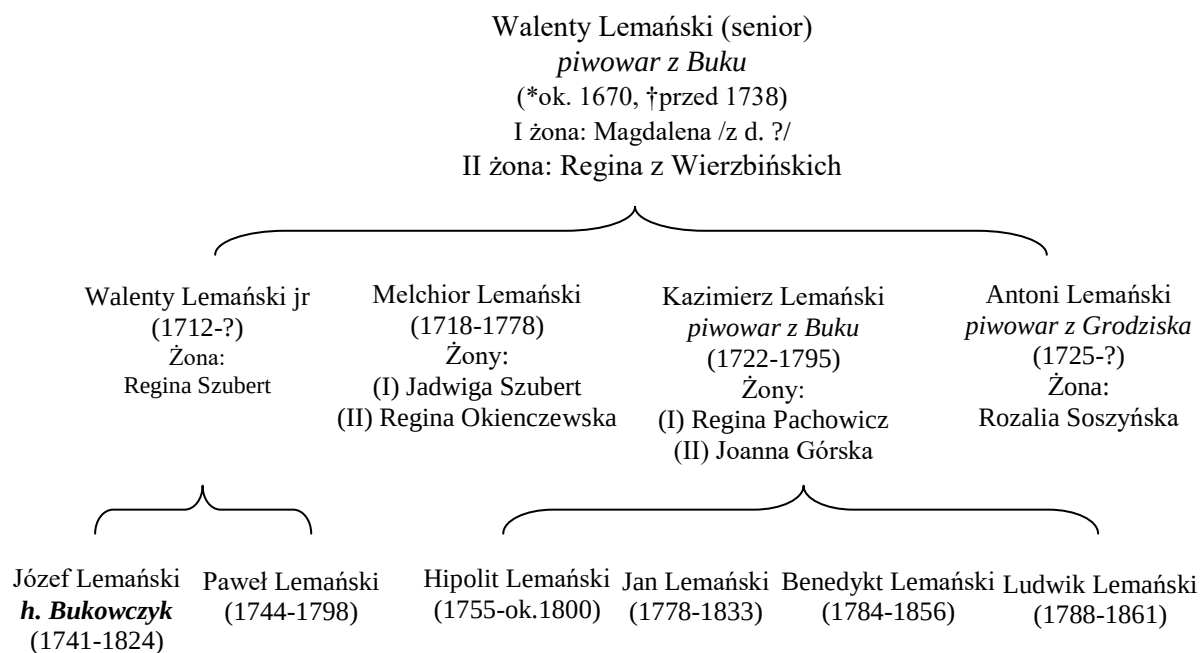
⁸² J. Godlewski, *Głosy piosły Maryampolskiego na Seymie roku 1811° w Warszawie miane z dołączeniem uwag i krótkiego namienienia niektórych w czasie Seymu czynności*, Warszawa 1814.

⁸³ Teki Dworzaczka: 36628 (Poznań - Św. Małgorzata) 1815.19/2. + X. Jan Lemański prof. retoryki w S. J., pleban w Nekli emeryt, l. 86

⁸⁴ J. Łukaszewicz, *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych ...* op. cit., s. 386.

⁸⁵ M. Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po poznańskim (w granicach z przed Traktatu Wersalskiego)*, Lwów-Warszawa 1921, s. 93.

Podział drzewa genealogicznego Lemańskich na cztery gałęzie rodowe
(Walentego jr, Melchiora, Antoniego i Kazimierza)

Linia Walentego Lemańskiego Jr

Walenty Lemański (*6-02-1712 Buk - +)

+ Regina Szubert (*12-08-1714 Buk - +1-07-1756 Buk) /∞ 29-07-1736 Buk/

Dzieci: 9

- 1) ♀ Katarzyna Regina Lemańska (*21-04-1738 Buk - +14-04-1739 Buk)
- 2) ♀ Kunegunda Kazimiera Lemańska (*27-03-1740 Buk - +18-04-1740 Buk)
- 3) ♂ Józef Gabriel Lemański h. Bukowczyk (*27-03-1741 Buk - +5-09-1824 Warszawa)
+ Magdalena Zalewska (*29-06-1761, Czerwona Niwa - +7-09-1832 W-wa)
/ ∞ 2-12-1784 Wiskitki/

Dzieci: 4

- 1) ♀ Antonina Elżbieta Lemańska (*20-10-1786 Skierniewice - +21-07-1838 W-wa)
+ Karol Barthel (- +1855)
- 2) ♀ Józefa Lemańska h. Bukowczyk (*1787 - +23-03-1831 Warszawa)
+ #1 Tadeusz Maszewski (*1763 - +18-12-1813 Chorynów)
+ #2 Hilary H. Ostrowski (*14-01-1788 - +1870 Lalewo) /∞ 4-02-1815 Jazgarzew/
- 3) ♀ Kunegunda Lemańska h. Bukowczyk (*2-03-1788 Skierniewice - +1820 Praszka)
+ Piotr Jarzmanowski (*1774 - +)

Dzieci: 4

- 4) Franciszek Józef Lemański h. Bukowczyk (*6-10-1791 - +22-12-1791 Poświętne)

- 4) ♂ Paweł Godfryd Lemański (*12-01-1744 Buk - +ok. 1798 Warszawa)
+ Felicjana Kłos (- +po 1816) / ∞ 14-10-1788 Warszawa/

Dzieci: 2

- 1) ♀ Teresa Lemańska (*15-10-1789 Warszawa - +)
+ Józef Makowski (*1786 - +) /∞ 16-10-1816 Skierniewice/
- 2) ♂ Franciszek Lemański (*1798 Warszawa - +18-12-1800 Warszawa)

- 5) ♀ Jadwiga Teresa Lemańska (*17-10-1746 Buk - +30-09-1817 Buk)
+ Michał Busza (- +17-09-1794 Buk) /∞ przed 1763/

Dzieci: 7

- 6) ♂ Jan Lemański (*23-06-1749 Buk - +)
- 7) ♂ Ambroży Mikołaj Lemański (*10-12-1750 Buk - +26-09-1754 Buk)
- 8) ♂ Franciszek Benedykt Lemański (*26-03-1754 Buk - +9-10-1754 Buk)
- 9) ♂ N. Lemański (*14-06-1756 Buk - +14-06-1756 Buk)

Walenty Lemański jr, syn Walentego i Reginy z Wierzbnińskich, ożenił się także z Reginą – córką bukowski rajcy Stanisława Szuberta. Ślub odbył się 29 lipca 1736 roku. Świadkami byli Andrzej Pachowicz i Jakub Lusowski – ówczesni burmistrz i wójt bukowscy, a jednocześnie szwagrowie Walentego⁸⁶. Z powyższego wynika, że w latach 1736-1756 w Buku żyły dwie Reginy Lemańskie. Pierwsza była żoną Walentego seniora, a druga Walentego jr. Dla ich odróżnienia – po śmierci seniora jego żonę zaczęto określać wdową. Walenty jr i Regina z Szubertów Lemańscy mieli dziewięć dzieci. Należeli oni do IV pokolenia rodziny. Regina Lemańska z Szubertów zmarła 1 lipca 1756 roku, dwa tygodnie po urodzeniu ostatniego dziecka. Miała 42 lata. Matkę i dziecko pochowano w klasztorze Franciszkanów w Woźnikach koło Grodziska Wlkp⁸⁷. Nie znam daty zgonu i miejsca pochówku Walentego Lemańskiego jr. Nie stało się to raczej w Buku. Śmierć tak ważnej osoby na pewno zostałaby odnotowana w księdze zmarłych.

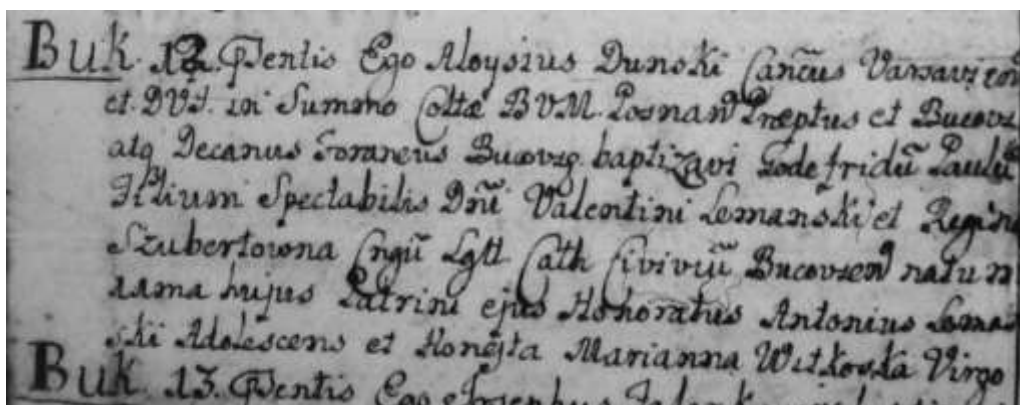
Pierwszym dzieckiem Walentego jr i Reginy z Szubertów była Katarzyna Regina ochrzczona 21 kwietnia 1738 roku. Rodzicami chrzestnymi zostali dziadkowie dziecka: Stanisław Szubert i wdowa Regina Lemańska (*Spectabilis Dominus Stanislaus Szubert Consul Bucoviensis et Famata Domina Regina Lemańska Vidua Advocatissa Bucoviensis*)⁸⁸. Katarzyna zmarła 14 kwietnia 1739 roku. Zo-

⁸⁶ FHL, Film No 1169557, LC 1728-1743, s. 18.

⁸⁷ FHL, Film No 1169557, LM 1748-1769, s. 96v.

⁸⁸ FHL, Film No 1169557, LB 1726-1743, s. 153.

stała pochowana w kaplicy św. Różańca (*ad Capellam SS. Rosarij*)⁸⁹. Dwa lata później urodziła się Kunegunda Kazimiera ochrzczona 27 marca 1740 roku⁹⁰. Miała tych samych rodziców chrzestnych co poprzednia. Zmarła 18 kwietnia i została pochowana w kaplicy Gostyńskich (*Capella Immaculatae Conceptionis Beatae Virginis Mariae*)⁹¹.

Ryc. 7. Akt chrztu Pawła, syna Walentego Lemańskiego i Reginy z Szubertów.
Chrztu udzielił ówczesny proboszcz bukowski i kanonik warszawski ks. Alojzy Duński.
Buk, 12 stycznia 1744

W kolejnych latach urodzili się: Józef Gabriel (*27.03.1741)⁹², Paweł Godfryd (*12.01.1744)⁹³, Jadwiga Teresa (*17.10.1746)⁹⁴, Jan (*23.06.1749)⁹⁵, Ambroży Mikołaj (*10.12.1750, †26.09.1754)⁹⁶ i Franciszek Benedykt (*26.03.1754, †9.10.1754)⁹⁷. Ambroży i Franciszek żyli krótko. Zostali pochowani w klasztorze Franciszkanów w Woźnikach. Najmłodsze dziecko Walentego i Reginy Lemańskich zmarło tuż po urodzeniu, 14 czerwca 1756 roku. Nie otrzymało imienia. Ono także zostało pochowane w Woźnikach⁹⁸.

Jedyną córką Walentego Lemańskiego, która założyła rodzinę, była Jadwiga Teresa. Mając niecałe 17 lat była już mężatką⁹⁹. Jej wybrankiem został Michał Busza pochodzący prawdopodobnie z Gostynia. Ich ślub odbył się około 1762 roku. Nie nastąpiło to jednak ani w Buku, ani w Gostyniu. Przypominam, że w tym czasie kapelanem szpitala Św. Ducha w Gostyniu był o. Onufry Lemański (stryj Jadwigi) – proboszcz parafii w Starym Gostyniu. Jadwiga Buszowa z Lemańskich urodziła Michałowi siedmioro dzieci. Zmarła w Buku 30 września 1817 roku¹⁰⁰.

Wielądko w notatkach do swojego Herbarza wymienia dwóch synów Walentego Lemańskiego: Józefa, kapitana w Regimencie Raczyńskich nobilitowanego na Sejmie Czteroletnim i Pawła, po którym została córka Teresa. Informację tę rozszerzył Uruski. Píše o Pawle *urzędniku dworu króla Stanisława Augusta, po którym została córka Teresa i Józefie kapitanie wojsk koronnych w pułku Działyńskich, który w 1790 r. otrzymał nobilitację dla siebie i całej swojej rodziny (Kancel., Sigil., Vol. Leg.)*.

Zebrane przeze mnie dane w pełni potwierdzają informacje podawane przez obu heraldyków. Starszym synem Walentego (jr) był Józef Gabriel. Urodził się 27 marca 1741 roku w Buku i tam zo-

⁸⁹ FHL, Film No 1169557, LM 1686-1748, s. 64.

⁹⁰ FHL, Film No 1169557, LB 1726-1743, s. 175v.

⁹¹ FHL, Film No 1169557, LM 1686-1748, s. 66v.

⁹² FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1726-1743, s. 187.

⁹³ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 6v.

⁹⁴ Ibidem, s. 21v.

⁹⁵ Ibidem, s. 34. Chrzest: ks. Jan Basiński i babka chłopca wdowa Regina Lemańska.

⁹⁶ Ibidem, s. 39v ; FHL, Film No 1169557, Buk, LM 1748-1769, s. 93.

⁹⁷ Ibidem, s. 54 ; FHL, Film No 1169557, Buk, LM 1748-1769, s. 93v.

⁹⁸ FHL, Film No 1169557, Buk, LM 1748-1769, s. 96v.

⁹⁹ W dniu 14.08.1763 urodziła Ignacego Hipolita. Matką chrzestną chłopca była Regina, żona Walentego Lemańskiego jr (babka dziecka).

¹⁰⁰ FHL, Film No 1169594, Buk, LM 1817-1818, s. 3.

stał ochrzczony¹⁰¹. W młodości uczył się w Poznaniu – być może w Kolegium Jezuickim, w którym jego stryj Jan był profesorem retoryki. Nauka nie była jednak żywiołem Józefa. Poświęcił się karierze wojskowej. Od 21 listopada 1768 roku służył w Regimencie Dragonów Fundacji Raczyńskich, który w 1779 roku – już pod dowództwem generała majora Filipa Nereusza Raczyńskiego – przeformowano na IX Regiment Piechoty Wojsk Koronnych. Józef Lemański był początkowo kadetem i podoficerem. 14 czerwca 1776 został chorążym, 14 maja 1779 awansowany na porucznika¹⁰², a 1 maja 1790 roku mianowany kapitanem sztabowym (sztabskapitanem)^{103,104}. Źródła wojskowe podają, że urodził się około 1740 roku w *Poznańskim*¹⁰⁵. W dokumentach nie zapisano prawdziwego imienia ojca Józefa Lemańskiego. Podano, że był synem *Stanisława Augusta* [sic!]. Jedynie Wielatko w swoich notatkach podał właściwe imię ojca Józefa Lemańskiego, *zasłużonemu w wojsku w Regimencie Raczyńskich w randze kapitana* (Walenty).

W dniu 9 grudnia 1790 roku, w trakcie obrad Sejmu Czteroletniego, kapitan Józef Lemański *od lat dwudziestu pięciu w namienionym Regimencie zostający*, uzyskał nobilitację dla siebie i potomstwa *obojej płci, które w małżeństwie spłodził i spłodzić może*. Dyplom z herbem Bukowczyk wydano mu 29 marca 1794^{106,107}. W aneksach załączam kopie czterech stron aktu nobilitacji, ze szkicem i opisem herbu Bukowczyk.

W latach 1777-1792 IX Regiment Piechoty Wojsk Koronnych stacjonował w Łowiczu. W 1792 roku w sile 1 400 ludzi uczestniczył w wojnie polsko-rosyjskiej toczonej w obronie Konstytucji 3 Maja (Zieleńce 17 czerwca 1792, Włodzimierz 7 lipca 1792). W październiku 1792 roku Regiment stał w Poznaniu. Jeden batalion (400 ludzi) wziął udział w bitwie pod Raławicami (4 kwietnia 1794). Kapitan Józef Lemański brał udział w insurekcji warszawskiej (Szczekociny 6.06.1794, Chełm 8.06, Gołków 9.07, Raszyn 10.07, Wola 27.07, Górcze 14.08, Marymont 26.08, Wawrzyszew 27.08, Wola 28.08, Bielany 1.09)¹⁰⁸. Krótko potem wystąpił z Regimentu^{109,110}. Miał już 53 lata.

Z materiałów zachowanych w zbiorach księcia Józefa Poniatowskiego i Marii Teresy Tyszkiewiczowej, wynika, że do stycznia 1799 roku Józef Lemański był pisarzem w królewskich magazynach stajennych (nota bene sprzedanych 1 stycznia 1796 roku). Po śmierci króla Stanisława Augusta zajmował się także sprzętem w królewskich ogrodach. Pensji nie wypłacano mu od marca do grudnia 1798 roku. W swoim pozwie z dn. 30 czerwca 1800 roku Józef Lemański domaga się wypłaty pobo-

¹⁰¹ Buk. 27ma hujus [Martius 1741] Perillustris Praepositus loci [ks. Alojzy Duński] baptisavit JOSEPHUM GABIELEM F[amati] D[omi]ni Valentini LEMANSKI et Regina Szubertowna CLC Civium Bucoviensis. Patrini Ho[nestus] Stanislaus Pachowicz Studiosus Posnaniensis et Regina Sorore sua [Pachowicz]. FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1726-1743, s. 187.

¹⁰² Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (AGAD), KK (Księga Kancelarska) 59, s. 76.

¹⁰³ AGAD KK 94, s. 173.

¹⁰⁴ M. Machynia, C. Szrednicki, *Oficerowie wojska koronnego 1777-1794: spisy*. Cz. 3, Piechota, Kraków 1998, s. 164.

¹⁰⁵ *Listy starszeństwa i zasług oficerów wojska koronnego i litewskiego z lat 1793-1794*, Sygn. 1812/III; *Księga awansów i dymisji żołnierzy wojska koronnego i litewskiego z lat 1788-1794*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Sygn. 5464/11, s. 53.

¹⁰⁶ AGAD KK 107, s. 33-36; Sig. 41, s. 4-4v.

¹⁰⁷ A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 14, Warszawa-Kraków 1911, s. 75-76.

¹⁰⁸ B. Gembarzewski, *Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r. 1717 do r. 1831*. Warszawa 1925, s. 29.

¹⁰⁹ *Akty powstania Kościuszki*, po red. Sz. Askenazy i W. Dzwonkowski, t. 3, Wrocław 1955, s. 136.

¹¹⁰ K. Bauer, *Wojsko koronne powstania kościuszkowskiego*, Warszawa 1981, s. 139.

rów i zwrotu poniesionych kosztów^{111,112}. Z zachowanych w AGAD dokumentów wynika, że jakąś rekompensatę uzyskał w latach 1810-1811¹¹³.

W 1807 roku Józef Lemański objął rządową posadę pisarza w magazynie solnym w Radwan-kowie w powiecie garwolińskim¹¹⁴. Po kilkunastu latach pracy, z uwagi na *długoletnią służbę w zawodzie wojskowym i cywilnym*, została mu przyznana emerytura. Decyzję wydano 6 kwietnia 1824 roku. Miał otrzymywać 1 125 złotych rocznie^{115,116}. Niestety zmarł w Warszawie w niedzielę 5 września 1824 roku¹¹⁷. W opublikowanym już nazajutrz zawiadomieniu – po wzmiance o pochodzeniu zmarłego, opisie jego służby i zasług – napisano: *Równie zacny urzędnik jak dobry żołnierz [...] był wzorem poświęcenia się i cnót obywatelskich. Obdarzany duszą tkliwą i rzadkim dowcipem, łączył on gruntowne serca przymioty, które zdolne były uprzyjemnić życie i jego, i tych co go otaczali. Nieutulona w żalu rodzina traci w nim swoją ozdobę i zaszczyt, Kraj wiernego sługę i obywatela, Dzieci czulego ojca i opiekuna, przyjaciele skarb i dobro nieocenione*¹¹⁸. Cytowane wspomnienie, jako „Artykuł nadesłany”, podpisano inicjałami „H.O”. Przypuszczam, że kryje się za nimi Hilary Ostrowski, od 1815 roku zięć zmarłego.

Żoną Józefa Lemańskiego została Magdalena, córka Jana Zalewskiego i Marianny z Krasuskich, urodzona 29 czerwca 1761 roku w Czerwonej Niwie w parafii Wiskitki. Tam też odbył się ślub. Nastąpiło to 2 grudnia 1784 roku. Świadcami byli Grzegorz Homontowski i Marcin Czapski¹¹⁹. Małżonkowie Lemańscy mieli trzy córki: Antoninę Elżbietę (*29-10-1786, Skierniewice)¹²⁰, Józefę (*1787) i Kunegundę (*2-03-1788, Skierniewice)¹²¹ oraz syna Franciszka Józefa urodzonego 6 października 1791 roku we wsi Poświętne w parafii Wiskitki¹²². Ojcem chrzestnym chłopca został ks. Adam Markiewicz zaś matką starościna guzowska Paula Szembek Ogińska. Chłopiec zmarł mając 2 miesiące (22-12-1791, Poświętne)¹²³. Wieladko podaje imię i nazwisko rodowe żony Józefa Lemańskiego h. Bukowczyk oraz imiona jego trzech córek¹²⁴. W *Herbarzu Bonieckiego* znajdziemy nadto imiona ich mężów¹²⁵. Wdowa Magdalena z Zalewskich Lemańska przez kilka lat utrzymywała się z emerytury przyznanej *ze względu na 42-letnią służbę i jej męża*¹²⁶. Otrzymywała 1 500 zł rocznie. Zmarła 7 września 1832 roku w Warszawie¹²⁷.

Trzy córki Józefa i Magdaleny wyszły za mąż. Antonina Elżbieta za Karola Barthla. Małżeństwo pozostało bezdzietne. Antonina zmarła 21 lipca 1838 roku¹²⁸. Została pochowana na Starych Powązkach w tym samym grobie, w którym spoczął później jej mąż zmarły w 1855 roku¹²⁹. Józefa

¹¹¹ *Acta Manualia des Criminal Raths Resteiner in Sachen des Joseph Lemański contra die Liquidations Masse des Königes Stanislaus Augustus* (Akta sprawy karnej wniesionej przez Józefa Lemańskiego do masy likwidacyjnej po królu Stanisławie Augustcie), AGAD, sygn. 801 (1800-1805), Poszyt, s. 24, Mikr. A 28560, Sygn. dawna A/373.

¹¹² *Inwentarz archiwum księcia Józefa Poniatowskiego i Marii Teresy Tyszkiewiczowej z lat 1516, 1647-1843*, oprac. M. Józefowiczówna; NDAP. AGAD, Warszawa Łódź 1987, s. 163, 164.

¹¹³ Kwity z odebranych przez Józefa Lemańskiego prowizji od kapitału 3000 złp. ze skarbu Aleksandry z Lubomirskich i Stanisława Kostki Potockiego, Od 14-04-1810 do 20-04-1811, Wilanów. AGAD, jednostka aktowa 1/342/0/2/083.

¹¹⁴ *Nowy Kalendarzyk Polityczny na Rok 1822*, Warszawa 1822, s. 230.

¹¹⁵ „Kurjer Warszawski” 1824, Nr 109.

¹¹⁶ „Gazeta Korespondenta Warszawskiego y Zagranicznego” W-wa 1824.05.08, nr 74.

¹¹⁷ Informacja o zgonie kpt. J. Lemańskiego. „Kurjer Warszawski” Nr 219, 1824.03.06.

¹¹⁸ Ibidem.

¹¹⁹ Archiwum parafii Wiskitki, poz. 694/1784.

¹²⁰ AD Łowicz, ASC parafii św. Jakuba Apost. w Skierniewicach 1781-1793, s. 86v.

¹²¹ ibidem, s. 117.

¹²² Archiwum parafii Wiskitki, poz. 817/1791.

¹²³ Archiwum parafii Wiskitki, poz. 468/1791.

¹²⁴ *Lemański h. Bukowczyk. Notatka do genealogii*. AGAD, 1/400/35, Materiały genealogiczne Wojciecha Wieladki, ss. 67/158 – 68/159.

¹²⁵ Boniecki A., *Herbarz polski*, t. 14, Warszawa-Kraków 1911, 75-76.

¹²⁶ „Gazeta Korrespondenta Warszawskiego y Zagranicznego”, Warszawa 1825, nr 119.

¹²⁷ AP Warszawa, Księga zgonów parafii św. Andrzeja, poz. 317/1832, s. 745.

¹²⁸ AP Warszawa, Księga zgonów parafii św. Krzyża w W-wie, poz. 1112/1838, s. 976.

¹²⁹ „Kurjer Warszawski” 1838.07.23, nr 193.

wyszła za Tadeusza Maszewskiego, dzierżawcę majątku Chorynów, a po jego śmierci (†18.12.1813) za Hilarego Hipolita Ostrowskiego h. Dąbrowo-Korab – rachmistrza, a potem radcę stanu i dyrektora Wydziału Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w Warszawie (ślub w Jazgarzewie 4 lutego 1815)¹³⁰. Józefa Ostrowska z Lemańskich zmarła w Warszawie 23 marca 1831 roku. Gazety szeroko opisywały jej zaangażowanie w niesienie pomocy rannym i chorym obrońcom Ojczyzny w dniach powstania listopadowego. Jako przyczynę zgonu podano „febrę”, lecz przypuszczam, że padła ofiarą panującej wówczas epidemii cholery¹³¹. Kunegunda Lemańska wyszła za Piotra Jarzmanowskiego, naczelnika Komory województwa kaliskiego, a później komisarza magazynu w miejscowości Góra (Kalwaria). Piotr Jarzmanowski był świadkiem na ślubie Józefy i Hilarego Ostrowskich. Piotr i Kunegunda mieli kilkoro dzieci, w tym córkę Katarzynę, która wyszła za Napoleona Krzysztofowicza, bliźniego kolegę Fryderyka Chopina z lat szkolnych. Kunegunda Jarzmanowska z Lemańskich zmarła w Praszce w 1820 roku¹³².

Trzy lata młodszym od Józefa był Paweł Godfryd Lemański, także syn Walentego Lemańskiego jr i Reginy z Szubertów. Urodził się 11 stycznia 1744 roku w Buku. Następnego dnia został uroczystie ochrzczony w Farze Bukowskiej¹³³. Mieszkał w rodzinnym mieście jeszcze w 1766 roku. Jako 22-letni młodzieniec asystował przy ślubie Wojciecha Tabulskiego. Niedługo potem został *urzędnikiem na dworze króla Stanisława Augusta Poniatowskiego* (za Uruskim). Potwierdzają to zapisy metrykalne. W 1768 roku odnajdujemy Pawła Lemańskiego w zapisach parafii jazdowskiej na Solcu. 2 maja tego roku był świadkiem na ślubie Wiktorii Pachowicz, krewnej tamtejszego proboszcza Bogusława Pachowicza – także bukowianina. W późniejszych latach był pisarzem (notariuszem), a nawet generalnym inspektorem królewskich magazynów solnych na warszawskim Solcu. Ożenił się 14 października 1788 roku z Felicjaną, córką Michała Kłosa. Ślub zapisano w księgach parafii jazdowskiej w Warszawie, a jednym z czterech świadków był *Frater ejus*¹³⁴ – brat stryjeczny pana młodego – Hipolit Lemański, adwokat trybunału oraz instigator (oskarżyciel publiczny) warszawskiego Konsystorza Generalnego¹³⁵. Dzieje Hipolita Lemańskiego i jego związek z ks. Pachowiczem rozwinę w dalszej części opisu dziejów rodziny. Zgodnie z informacjami Uruskiego (*została [po nim] córka Teresa*), dzieckiem Pawła i Felicjany była Teresa Elżbieta, urodzona 15 października 1789 roku¹³⁶. Ojcem chrzestnym dziewczynki był proboszcz jazdowski ks. Bogusław Pachowicz. Teresa Lemańska, córka Pawła i Felicjany, tytułowana *Magnifica Domina*, wyszła za Józefa Makowskiego. Ślub odbył się w Skierniewicach 16 października 1816 roku¹³⁷. W 1790 roku Paweł Lemański przekazał sumę 1000 florenów na wsparcie kościoła parafialnego w Wiskitkach¹³⁸.

Drugim dzieckiem Pawła i Felicjany Lemańskich był Franciszek, który zmarł w dniu 18 grudnia 1800 roku. Miał 2 lata. Został pochowany na cmentarzu przy kościele św. Andrzeja. Ojciec chłopca już wówczas nie żył¹³⁹.

Falicjanna Lemańska była wdową już w maju 1799 roku. Mieszkała wówczas w Warszawie, w domu przy ul. Długiej pod nr 522¹⁴⁰. Jej mąż zmarł zatem pomiędzy 1798- a połową 1799 roku.

¹³⁰ AP Warszawa, USC Jazgarzew księga łączna 1815, śluby, poz. 15, s. 52.

¹³¹ „Gazeta Polska”, W-wa 1831.03.29, nr 85.

¹³² Boniecki A., *Herbarz polski*, op. cit.

¹³³ Buk. 12 pSentis [Januarius 1744] Ego Aloysius Dunski Canonicus Vasoviensis et DVS in Summo Collegiatae BVM Posnaniensis Praepositus et Bucov atq Decanus Foraneus Bucoviensis baptisavi Godefridus Paulus Filium Spectabilis Dominus Valentini Lemanski et Reginae Szubertowna CLC Civium Bucoviensis natum 11ma hujus. Patrini ejus Honoratus Antonius Lemański Adolescens et Honesta Marianna Witkowska virgo. FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 6v.

¹³⁴ W akcie ślubu nie użyto określenia „*Frater germanus*”. Rodzonymi braćmi byli ojcowie Pawła i Hipolita. Zatem określenie „*Frater*” oznacza w tym przypadku brata stryjecznego.

¹³⁵ AAW, Księgi metrykalne dawnej parafii jazdowskiej w Solcu (później św. Aleksandra). zespół 8005/D, jednostka 126, Księga zaślubionych 1781-1801, s. 214.

¹³⁶ ibidem, jednostka 106, Księga ochrzczonych 1780-1793, s. 180-180v.

¹³⁷ AP Łódź, ASC gminy wiejskiej Skierniewice, zespół 1665/D, jednostka 1816, s. 36v.

¹³⁸ Akta [...] zabezpieczenia funduszy instytucjonalnych na posesji [...] przy ul. [Dominikańskiej] nr 1944 [dla klasztoru Dominikanów w Warszawie]. AGAD, 1/227/0/3/5471, s. 4-5.

¹³⁹ AAW, Księga zmarłych parafii św. Andrzeja w Warszawie 1774-1812, s. 436.

Dokładna data nie jest znana, gdyż nie zachowały się księgi zmarłych parafii jazdowskiej z tego czasu. W archiwum księcia Józefa Poniatowskiego zachował się zbiór dokumentów sądowych dotyczących powództwa wdowy Felicjany Lemańskiej, domagającej się zapłaty czteromiesięcznej pensji za rok 1797 oraz styczeń i luty 1798. Jej zmarły mąż nie uzyskał wynagrodzenia za ten okres¹⁴¹. Najwcześniejszy z tych dokumentów jest datowany na czerwiec 1800 roku. Z kolejnego dokumentu, datowanego na 24 marca 1803 roku, dowiadujemy się, że Felicjana wyszła powtórnie za mąż. Ta z kolei informacja znajduje potwierdzenie w księgach metrykalnych. Jej wybrakiem został Jan Kozłowski. Pobrali się 29 lutego 1801 roku w Warszawie¹⁴². Małżonkowie przenieśli się później w okolice Skiernewic. Tam 3 grudnia 1803 ochrzczono ich syna.

Z przytoczonych wyżej zapisów wnioskuję, że Paweł Lemański zmarł w 1798 roku. Być może w marcu.

¹⁴⁰ Grunt przy ul. Długiej 522, na którym Possessya Felicjanny Lemańskiej Wdowy, taxrowany Zł. 3752. z którego czynsz roczny Tal. 6 czyni. „Gazeta Warszawska” 1799.05.14, Nr 39.

¹⁴¹ *Acta Manualia des Criminal Raths Resteiner in Sachen der Wittwe Lemańska contra den Beneficial Erben und Curator des Nachlasses des verstorbenen Königs Stanislaus Augustus von Pohlen* (Akta sprawy karnej wniesionej przez wdowę Lemańską przeciw spadkobiercą i kuratorom majątku zmarłego króla Stanisława Augusta z Polski). AGAD, sygn.. 800 (1800-1805), Poszyt, s. 13, Mikr. A 28559, Sygn. dawna A/372.

¹⁴² Warszawa, księgi metrykalne parafii pw. św. Andrzeja, Archiwum Archidiecezjalne w Warszawie, księga zaślubionych 7/1801.

Linia Melchiora Lemańskiego

Melchior Lemański (*5-01-1718 Buk - +12-02-1778 Buk)

+ #1 Jadwiga Szubert (*6-10-1719 Buk - +14-04-1752 Buk) /∞ około 1740/

+ #2 Regina Okienkowska (*22-01-1728 Buk - +28-04-1783 Buk) /∞ 7-05-1753 Buk/

Dzieci: 17

- 1) #1 ♀ Dorota Lemańska (*3-02-1741 Buk - +6-1742 Buk)
- 2) #1 ♀ Regina Lemańska (*16-09-1742 Buk - +24-08-1743)
- 3) #1 ♂ Piotr Paweł Lemański (*29-06-1744 Buk - +1-03-1745 Buk)
- 4) #1 ♂ Ignacy Błażej Lemański (*5-02-1746 Buk - +14-02-1791 Buk)
+ Agnieszka Okienkowska (*12-01-1725 - +17-12-1804 Buk) /∞ 24-02-1772 Buk/
- 5) #1 ♂ Piotr Celestyn Lemański (*18-05-1748 Buk - +15-05-1749 Buk)
- 6) #1 ♂ Józef Kazimierz Lemański (*6-03-1750 Buk - +15-12-1792 Buk)
+ Marianna Szulczewska (*1751 - +23-01-1804 Buk) /∞ 3-12-1778 Michorzewo/
- 7) #1 ♂ Leon Wincenty Lemański (*13-04-1752 Buk - +)
- 8) #2 ♀ Agnieszka Pryska Lemańska (*19-01-1754 Buk - +18-10-1754)
- 9) #2 ♀ Małgorzata Lemańska (*8-08-1755 Buk - +10-03-1758 Buk)
- 10) #2 ♂ Franciszek Lemańska (*2-04-1757 Buk - +)
- 11) #2 ♀ Regina Franciszka Lemańska (*10-04-1760 Buk - +26-10-1761 Buk)
- 12) #2 ♂ Paweł Ambroży Lemański (*7-12-1761 Buk - +4-06-1762 Buk)
- 13) #2 ♀ Helena Lemańska (*25-05-1763 Buk - +8-08-1765 Buk)
- 14) #2 ♂ Paweł Antoni Lemański (*13-01-1766 Buk - +09-04-1767 Buk)
- 15) #2 ♀ Agnieszka Weronika Lemańska (*23-04-1767 Buk - +13-11-1830 Buk)
+ #1 Franciszek Engler (*19-07-1765 - +28-01-1797 Buk) /∞ 13-10-1788 Buk/
+ #2 Józef Morzyński (*15-03-1777 - +7-03-1840 Buk) /∞ 4-02-1799 Buk/
Dzieci: 2
- 16) #2 ♀ Franciszka Helena Lemańska (*2-03-1769 Buk - +25-06-1799 Buk)
+ Bernard Bętkowski (*20-07-1763 Buk - +po 1829) /∞ 8-07-1786 Michorzewo/
Dzieci: 7
- 17) #2 ♂ Feliks Urban Lemański (*27-05-1772 Buk - +5-02-1773 Buk)

Melchior Lemański był drugim po Walentym jr synem Walentego i Reginy z Wierzbnińskich. Został pominięty przez Uruskiego, być może dlatego, że jego dwaj synowie zmarli w młodym wieku nie pozostawiając męskiego potomka. Melchior ożenił się z Jadwigą z domu Szubert. Ślub Melchiora i Jadwigi odbył się zapewne około 1740, niestety nie ma go w księgach bukowskich. Jadwiga urodziła się w 1719 roku i była córką Stanisława Szuberta i Katarzyny. Wynika z tego, że Walenty jr i Melchior ożenili się z rodzonymi siostrami. Jadwiga z Szubertów Lemańska urodziła siedmioro dzieci. Zmarła 14 kwietnia 1752 roku¹⁴³. W kolejnym roku wdowiec Melchior Lemański – wówczas już wójt bukowski (*Spectabilis, Advocatus*) – ożenił się z Regimą, córką Marcina Okienkowskiego. Ślub odbył się 7 maja 1753 roku¹⁴⁴. Regina wydała na świat dziesięcioro dzieci.

Pierwszym dzieckiem Melchiora i Jadwigi z Szubertów była Dorota, ochrzczona 3 lutego 1741 roku. Zmarła w czerwcu 1742 roku i została pochowana w kaplicy Gostyńskich¹⁴⁵. Jako kolejne dzieci tej pary urodziły się: Regina (*16.09.1742, †24.08.1743)¹⁴⁶, Piotr Paweł (*29.06.1744, †1.03.1745)¹⁴⁷, Ignacy Błażej (*5.02.1746)¹⁴⁸, Piotr Celestyn (*18.05.1748, †15.05.1749)¹⁴⁹, Józef Kazimierz (*6.03.1750)¹⁵⁰ i Leon Wincenty (*13.04.1752)¹⁵¹.

¹⁴³ FHL, Film No 1169557, Buk, LM 1748-1769, s. 89.

¹⁴⁴ FHL, Film No 1169557, Buk, LC 1743-1758, s. 16.

¹⁴⁵ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1726-1743, s. 185 ; 1169558, Buk, LM 1686-1748, s. 69v.

¹⁴⁶ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1726-1743, s. 205v ; 1169558, Buk, LM 1686-1748, s. 72.

¹⁴⁷ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 9 ; 1169558, Buk, LM 1686-1748, s. 75.

¹⁴⁸ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 18v.

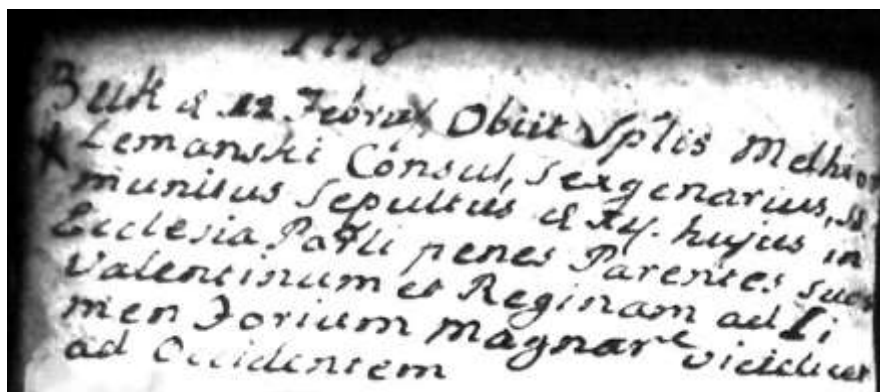
¹⁴⁹ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 28v ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 85.

¹⁵⁰ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 36v.

Regina z Okienzewskich wydała na świat dziesięcioro dzieci: Agnieszkę Pyskę /Priscyllę/ (*19.01.1754, †18.10.1754)¹⁵², Małgorzatę (*8.08.1755, †10.03.1758)¹⁵³, Franciszkę (*2.04.1757)¹⁵⁴, Reginę Franciszkę (*10.04.1760, †26.10.1761)¹⁵⁵, Pawła Ambrożego (*7.12.1761, †4.06.1762)¹⁵⁶, Helenę (*25.05.1763, †8.08.1765)¹⁵⁷, Pawła Antoniego (*13.01.1766, †9.04.1767)¹⁵⁸, Agnieszkę Weronikę (*23.04.1767)¹⁵⁹, Helenę Franciszkę (*2.03.1769)¹⁶⁰ i najmłodszego Feliksa Urbana (*27.05.1772, †5.02.1773)¹⁶¹.

W sumie Melchior z dwiema kolejnymi żonami spłodził siedemnaścioro dzieci. Większość z nich zmarła w dzieciństwie. Pozostało dwóch synów, których losy są mi obecnie nieznane: Leon Wincenty z pierwszego małżeństwa i Franciszek z drugiego.

Były rajca bukowski Melchior Lemański zmarł 12 lutego 1778 roku. Został uroczystie pochowany w kościele parafialnym przy swoich rodzicach (łac: *Sepultus in Ecclesia Parochiali penes Parentes suos Valentini et Reginam*)¹⁶².

Ryc. 8. Akt zgonu Melchiora Lemańskiego. Buk, 12 lutego 1778.

Wdowa Regina z Okienzewskich Lemańska wyszła za szlachcica (*Nobilis*) i geometrę Stefana Miąszczyka. Ich ślub odbył się w Buku 19 stycznia 1779 roku. Zmarła cztery lata później (28 kwietnia 1783 roku). Została pochowana w kościele parafialnym przy ołtarzu św. Anny.

Dwie córki Melchiora wyszły za mieszczan bukowskich. Agnieszka Weronika w roku 1788 za Franciszką Englera¹⁶³, a po jego śmierci za żołnierza Józefa Morzyńskiego, syna Dionizego. Drugi ślub odbył się w 1799 roku¹⁶⁴. Agnieszka Morzyńska 1° v. Engler z Lemańskich zmarła w Buku 13 listopada 1830 roku¹⁶⁵. Była ostatnią osobą z rodziny Lemańskich, której zgon odnotowano w bukowskich księgach metrykalnych. Młodsza od niej Franciszka Helena w roku 1786 wyszła za Bernarda Bętkowskiego¹⁶⁶. Zmarła 25 czerwca 1799 roku. Została pochowana na cmentarzu przy kościele św. Krzyża w Buku. Miała zaledwie 30 lat¹⁶⁷.

¹⁵¹ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 44v.

¹⁵² FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 53 ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 93v.

¹⁵³ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 59v ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 100.

¹⁵⁴ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 67.

¹⁵⁵ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 8 ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 108.

¹⁵⁶ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 14.

¹⁵⁷ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 19v.

¹⁵⁸ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 36 ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 115.

¹⁵⁹ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 42v.

¹⁶⁰ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 52v.

¹⁶¹ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 70v ; 1169558, Buk, LM 1769-1794, s. 11.

¹⁶² FHL, Film No 1169558, Buk, LM 1769-1794, s. 26v.

¹⁶³ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1779-1794, s. 39.

¹⁶⁴ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1795-1807, s. 26, poz. 3/1799.

¹⁶⁵ FHL, Film No 1169594, Buk, LM 1828-1838, s. 30, poz. 157/1830

¹⁶⁶ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1795-1807, s. 28a, poz. 12/1786.

¹⁶⁷ FHL, Film No 1169558, Buk, LM 1795-1818, s. 23v, poz. 80/1799.

Dwaj synowie Melchiora założyli rodziny lecz nie dane im było doczekać się potomstwa. Zmarli tuż przed upadkiem I Rzeczypospolitej. Ignacy Błażej (*1746) ożenił się 42-letnią wdową Agnieszką Kozłowiczową, córką Marcina Okienzewskiego. Ślub odbył się 24 lutego 1772 roku¹⁶⁸. Rajca Ignacy Lemański zmarł 14 lutego 1791 roku¹⁶⁹. Miał 41 lat. Został uroczystie pochowany w kościele parafialnym w Buku. Agnieszka Lemańska z Okienzewskich zmarła 17 grudnia 1804 roku. Miała 80 lat. Józef Kazimierz (*1750) ożenił się z Marianną Szulczewską urodzoną również ok. 1750 roku. Ślub odbył się 3 grudnia 1778 roku w pobliskim Michorzewie, gdzie wieloletnim proboszczem był brat panny młodej ks. Jan Szulczewski (1747-1802). Świadkowie przybyli z Buku. Byli nimi zacni obywatele miasta: ówczesny wójt Stanisław Pachowicz, późniejszy burmistrz Wojciech Bramkowski, Paweł Bogajewicz i brat pana młodego Ignacy. Józef Lemański był rajcą bukovskim w 1785 i vice wójtem w 1786 roku. Zmarł 15 grudnia 1792 roku, niecałe dwa lata po swoim bracie (miał 42 lata)¹⁷⁰. Został pochowany w podziemiach kościoła parafialnego w Buku. Półtora miesiąca później wdowa Marianna Lemańska z Szulczewskich wyszła za Stefana Miąszczyka, wcześniej męża Reginy z Okienzewskich, wdowy po Melchiorze Lemańskim. Ślub zapisano 31 stycznia 1793 roku. Jednym ze świadków był Wojciech Szulczewski – brat panny młodej. Marianna Miąszczykowa z Szulczewskich zmarła 23 stycznia 1804 roku w Buku. Miała 53 lata.

¹⁶⁸ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1758-1778, s. 22v.

¹⁶⁹ FHL, Film No 1169558, Buk, LM 1769-1794, s. 73v.

¹⁷⁰ FHL, Film No 1169558, Buk, LM 1769-1794, s. 79v.

Linia Antoniego Lemańskiego (gałąź grodziska)

Antoni był najmłodszym synem Walentego seniora spośród tych, którzy założyli rodziny. Jego dzieje omawiam przed jego starszym bratem Kazimierzem, wyłącznie ze względów formalnych. Rodzina Kazimierza była daleko liczniejsza od rodziny jego młodszego brata. Znam cztery pokolenia potomków Kazimierza, zaś w przypadku Antoniego to jedynie dwa pokolenia. Wyłącznie z tych powodów omawianie losów rodziny Kazimierza Lemańskiego pozostawiam na koniec.

Z bukowskich ksiąg metrykalnych wynika, że Antoni jako 16-letni młodzieniec (w 1741 roku) uczył się w Poznaniu (łac: *Antonius Lemanski studiosus posnaniensis*). Przypuszczam, że uczęszczał do Kolegium Jezuickiego. Kilka lat później ożenił się z panną Rozalią Soszyńską¹⁷¹. Ich uroczysty ślub odbył się 8 maja 1749 roku w Grodzisku. To stamtąd pochodziła panna młoda. Poniżej podaję transkrypcję części aktu małżeństwa¹⁷². Związek pobłogosławił o. Onufry Lemański z zakonu św. Benedykta. Antoni Lemański był z zawodu piwowarem. Przypomnę, że tym samym zawodem parął się jego ojciec oraz starszy brat Kazimierz. W księgach metrykalnych z Grodziska odnalazłem metryki chrztów dwójki dzieci Antoniego Lemańskiego i Rozalii z Soszyńskich. Byli nimi Eleonora Marianna (*13.02.1752) i Jan Nepomucen (*12.05.1756)¹⁷³. Eleonora zmarła 23 lutego 1768 roku w Buku. Została pochowana w kaplicy Niegolewskich¹⁷⁴. Dalszych losów Jana Nepomucena nie znam. Rozalia z Soszyńskich Lemańska (*Famata*) zmarła w Grodzisku dn. 14 lipca 1791 roku¹⁷⁵. Została pochowana trzy dni później na tamtejszym cmentarzu parafialnym. Według zapisu miała około 60 lat. Z aktu nie wynika, by zmarła Rozalia była wdową.

Z rodziną Antoniego wiąże Stanisława Lemańskiego z *Rodziców Obywatelów miasta Grodziska zrodzonego*, który 4 kwietnia 1773 roku został przyjęty na naukę rzemiosła do cechu rzeźników bukowskich¹⁷⁶. Przyjmowano na ogół kilkunastoletnich młodzieńców (14-16 lat), można zatem założyć, że Stanisław urodził się ok. 1755 roku. Raczej jednak nie w Grodzisku. Nie znalazłem tam jego aktu chrztu. Nauka rzemiosła trwała *rok i sześć niedziel*. Wyzwolenie Stanisława Lemańskiego nastąpiło w maju 1774 roku¹⁷⁷. Poniżej przedstawiam sporządzony na tę okoliczność dokument. Grodziski rzeźnik Stanisław Lemański ożenił się z Wiktorią z Sobierowskich (Wiktorią Łucją), córką Walentego i Rozalii Łyszykiewiczówny ochrzczonej 13 grudnia 1763 roku w Grodzisku. Co ciekawe ojcem chrzestnym dziewczynki został Antoni Lemański, ojciec jej przyszłego męża [sic!]. Pobrali się w Grodzisku dn. 7 lutego 1795 roku¹⁷⁸. Świadcami byli trzech znamienici mieszkańcy miasta: Jan Cichoszewski (*Spectabilis*), Tomasz Stęszewski (*Spectabilis*) i szlachcic Dybisański¹⁷⁹. W akcie zaślubin Stanisław Lemański ma 36 lat, zaś Wiktoria lat 28. Z moich obecnych badań wynika, że Stanisław i Wiktoria Lemańscy nie dochowali się potomstwa. W spisie mieszkańców parafii grodziskiej datowanym na 1 stycznia 1795 roku, wymieniono ich jako mieszkańców domu nr 28 stojącego przy Rynku. Małżonkowie Lemańscy przekazali 2 000 zł jako legat do kościoła w Grodzisku¹⁸⁰.

¹⁷¹ Przypuszczalnie córka Piotra Soszyńskiego burmistrza m. Grodziska z lat 1726-1727.

¹⁷² 8 Maj. *Admodum et Religiosus Onufrius Lemanski Ordinis S. Benedicto benedixit Matrimonium [...] inter Spectabilis Antonium Lemanski de Buk et Rosaliam Soszynska Virginem Grodescen[sis] praemissis tribus bannis more Solito in [...] Ecclesia praesentibus Valentino Lemanski Paulo Stęszeski [...]*. FHL Film No 1199953, Grodzisk, LC 1745-1773, s. 15.

¹⁷³ FHL Film No 1199953, Grodzisk: LB 1750-1755, s. 31 ; LB 1755-1773, s. 13.

¹⁷⁴ Buk, die 23 [Februarius 1768]. *Obit Eleonora puella Fill[ia] Antoni Lemański, Sepulta in Tumullo Niegoleviensis*. FHL, Film No 1169557, Buk: LM 1748-1769, s. 100.

¹⁷⁵ FHL Film No 1199954, Grodzisk: LM 1774-1795, s. 81.

¹⁷⁶ *Liber Perceptas et Expensae Artificii Laniorum Civitatis Bucoviensis*, (Księga przychodów i wydatków cechu rzeźników z Buku, 1748-1774). APP, zespół 53/1302/0/5/24, s. 132.

¹⁷⁷ Ibidem, s. 146.

¹⁷⁸ FHL Film No 1199954, Grodzisk: LC 1795-1796, s. 8/9, poz. 6/1795.

¹⁷⁹ Zapewne Marcin Dybisański mąż Katarzyny Sobierowskiej, siostry Wiktorii. Teki Dworzaczka. 36054 (Poznań - Św. Marcin) 1784. 25 września. *Adv[ocatus] G[nosus] Marcin Dybysławski x Katarzyna Sobierowska, panna z Grodziska. Św: Jan Kaminski, Paweł Pinski i inni*; 45846 (Grodzisk)

¹⁸⁰ AAP, Konsystorz i Kuria Arcybiskupia, KA 13846.

146 77

Wyzwolenie Stanisława
Lemańskiego.

Za Osobliwszą Instrukcją Zaimięsław
wetnego Pawła Bugajewicza Wzrost
Brat Bractwa Rzemniczego Buhou
Za Stanisławem Lemańskim do Bra
ctwa mnięszego względem Wyzwolenia
Onegoż. z nauki Konsektu Rzemniczego
Zaimięsław; Prawetne Bractwo Rze
micze Buhou uwagaie Zaimięsław In
strukcją, y ztegoż Pana Bugajewicza
będzie dostatecznie informowane
Ze Zwymieńciony Stanisław Lemański
zas przyzwolity wytermini
nowad podać jako na Urocznis na
lezy zachowywał się; Jeżo ztegoż
Pauki Konsektu Rzemniczego wyzwołt

Ryc. 9. Wyzwolenie Stanisława Lemańskiego

Stanisław Lemański (*Famatus, Civis*) zmarł 1 lutego 1824 roku w Grodzisku. Miał 69 lat (*1755)¹⁸¹. Zgon wdowy Wiktorii z Sobierowskich Lemańskiej (*Famata*) zapisano w księgach grodziskich 7 kwietnia 1834 roku¹⁸². Wiek oraz imion rodziców zmarłej nie podano. Z aktu zgonu wynika, że Wiktorii mieszkała przed śmiercią w domu Józefa i Anieli Dybiśławskich.

¹⁸¹ APP, Zespół 53/3312/0/5/15 ASC Parafii Rzymskokatolickiej Grodzisk, LM 1824, poz. 4.

¹⁸² APP, Zespół 53/3312/0/6.1/31 ASC Parafii Rzymskokatolickiej Grodzisk, LM 1834, poz. 33.

Linia Kazimierza Lemańskiego

Rodzina Kazimierza Lemańskiego.
*Szczegółowe informacje o dzieciach i wnukach jego czterech synów
przekazę w kolejnych rozdziałach.*

Kazimierz Lemański (*7-03-1722 Buk - +31-01-1793 Buk)

+ #1 Regina Pachowicz (*12-09-1724 Buk - +11-11-1763 Buk) /∞ 4-11-1747 Buk/

+ #2 Joanna Górka (*ok. 1745 - +19-12-1825 Zwoleń) /∞ 9-09-1764 Chrzypsko Wlk./

Dzieci: 17

1) #1 ♀ Franciszka Helena Lemańska (*6-03-1749 Buk - +15-02-1820 Buk)

+ #1 Paweł Szuczyński (- +24-05-1776 Buk) /∞ przed 1773/

+ #2 Ignacy Kukliński (*02-08-1753 Buk - +29-10-1810 Buk) /∞ 8-02-1778 Buk/

Dzieci: 6

2) #1 ♀ Katarzyna Jadwiga Lemańska (*23-03-1751 Buk - +22-08-1801 Buk)

+ Maciej Hałdrzyński (*3-02-1735 Buk - +29-01-1779 Buk) /∞ przed 1769/

Dzieci: 3

3) #1 ♀ Magdalena Lemańska (*21-07-1753 Buk - +23-07-1753 Buk)

4) #1 ♂ Hipolit Kazimierz Lemański (*13-08-1755 Buk - +około 1800 Warszawa)

+ Marianna z d. Kozłowska (*ok. 1775 - +24-07-1827 Kobylin) /∞ 4-02-1790 Warszawa/

Dzieci: 3

5) #1 ♂ Benedykt Frumencjusz Lemański (*22-03-1758 Buk - +2-05-1759 Buk)

6) #1 ♀ Julianna Eстера Lemańska (*21-06-1760 Buk - +25-06-1760 Buk)

7) #1 ♀ Agnieszka Lemańska (*05-01-1762 Buk - +25-01-1762 Buk)

8) #2 ♀ Teresa Jadwiga Lemańska (*13-10-1765 Mylin - +28-02-1828 Buk)

+ Wiktor Maciejewski (*przed 1750 Grodzisk - +) /∞ 2-08-1783 Buk/

Dzieci: 6

9) #2 ♀ Regina Marianna Lemańska (*16-04-1767 Buk - +15-10-1767 Buk)

10) #2 ♀ Rozalia Eufrozyna Lemańska (*1-09-1768 Buk - +)

+ #1 Józef Szpotański (*21-05-1753 Buk - +21-12-1803 Tanibórz) /∞ 20-02-1787 Buk/

+ #2 Wojciech Wasielewski (*1756 - +) /∞ 7-02-1809 Kleszczewo/

Dzieci: 4

11) #2 ♀ Marianna Zuzanna Lemańska (*20-08-1770 Buk - +)

+ #1 Stanisław Baranowicz (*1741 - +10-06-1795 Buk) /∞ 05-02-1791 Buk/

+ #2 Tomasz Gwiazdździński (*1766 - +) /∞ 31-07-1796 Buk/

Dzieci: 1

12) #2 ♂ Hilary Rafał Lemański (*21-10-1773 Buk - +3-12-1779 Buk)

13) #2 ♀ Elżbieta Tekla Lemańska (*18-11-1775 Buk - +13-02-1779 Buk)

14) #2 ♂ Jan Stefan Lemański (*26-09-1778 Buk - +15-07-1833 Brzezinki Stare)

+ Karolina Zakrzewska (*1788 - +31-08-1852 Wola Chynowska) /∞ 1804/

Dzieci: 11

15) #2 ♀ Franciszka Krystyna Lemańska (*15-03-1781 Buk - +)

+ Klemens Krzewiński (*1769 - +) /∞ 31-05-1801 Krzywiń/

16) #2 ♂ Benedykt Wojciech Lemański (*17-04-1784 Buk - +25-08-1856 Zagórze)

+ Maria Przezdziecka (*1787 - +26-12-1859 Kłobuck) /∞ 16-11-1808 Brzeziny/

Dzieci: 11

17) #2 ♂ Ludwik Bartłomiej Lemański (*25-08-1788 Buk - +31-03-1861 Witkowiec)

+ Teodora Bagińska (*1791 - +20-01-1880 Bratoszewice) /∞ 1-09-1815 Warszawa/

Dzieci: 6

Kazimierz Lemański, syn Walentego i Reginy z Wierzbnińskich, to centralna postać w genealogii rodu. Czterej jego synowie zamieszkali na terenach należących do Królestwa Polskiego. Tam założyli rodziny, a ich dzieci, wnuki i prawnuki, to kolejne pokolenia rodziny, opisywane w niniejszej monografii. Kazimierz Lemański urodził się 6 marca 1722 roku w Buku, jako bliźniaczy brat Grzegorza. Obaj zostali ochrzczeni w kościele farnym w Buku dzień po narodzinach. Chłopcy byli do siebie tak podobni, że nawet rodzice z trudnością ich odróżniali¹⁸³. Grzegorz został zakonnikiem. Już jako o. Onufry Lemański często bywał w Buku i uczestniczył w ważniejszych uroczystościach rodzinnych. Zmarł w 1772 roku w Wilnie. Biografię o. Onufrego przedstawiłem wyżej.

Kazimierz Lemański był szlachcicem, dworzaninem i sekretarzem Jego Królewskiej Mości Augusta III Sasa (*Secretarius Sacrae Regis Majestatis*). Informację o jego zaszczytnych tytułach i funkcjach znajdujemy w artykule znanego polskiego heraldyka i genealoga Adama A. Kosińskiego, opublikowanym w „Bibliotece Warszawskiej”¹⁸⁴. Autor w przypisach podaje: *Czytałem także dyplom Augusta III-go nadający Józefowi Kalkshtein szlachcicowi pruskiemu szlachectwo koronne i litewskie; takiż sam dyplom otrzymał Kazimierz Lemański dworzanin i sekretarz Augusta III-go, a syn czy też wnuk jego, kapitan wojsk koronnych, jakkolwiek starożytny szlachcic pruski, dostał indygenat*¹⁸⁵ *na sejmie grodzieńskim 1795. Biografię kapitana Wojsk Koronnych Józefa Lemańskiego, który w rzeczywistości był bratankiem Kazimierza, przedstawiłem wyżej omawiając linię Walentego jr. Potwierdzenie zaszczytnej funkcji Kazimierza Lemańskiego znajdujemy w księdze miejskiej grodzkiej w zapisie z 1755 roku (o tym na kolejnej stronie) oraz w akcie ślubu jego córki Rozalii z 20 lutego 1787 roku (*Nobilis ac Spectabilis Casimiri Lemanski Sac[rae] Reg[is] Maj[estatis] Secretarij*)¹⁸⁶.*

Wysoki status społeczny Kazimierza Lemańskiego podkreśla bukowski lekarz z przełomu XIX i XX wieku. W jego książce znajdujemy taki opis: *Niejakiś Lemański, piwowar, wykształcił bardzo starannie syna swego Kazimierza, który został sekretarzem królewskim. Kazimierz Lemański [przez szereg lat nie przebywał w mieście] wrócił do Buku, kazał się wpisać do cechu piwowarskiego, aby nie utracić privilegium piwowarstwa [...] Sprawa oparła się o biskupa, który wysłał kanonika do Buku a ten, zbadawszy sprawę, załagodził 28 grudnia 1755 roku spór w ten sposób, że obywatele wzajemnie się przeprosili, a w przyszłości cechy od współdziału w obradach wykluczono*¹⁸⁷.

Opisany przed Wróblewskiego spór piwowarów bukowskich znalazł swoje rozstrzygnięcie przed grodzkim sądem wójtowskim w 1755 roku. Sprawa z powództwa Kazimierza Lemańskiego dotyczyła zakazu warzenia piwa, który cech bukowski nałożył na powoda wbrew rozstrzygnięciu wcześniejszej skargi rozpatrywanej przez sąd biskupi. Pozwanymi byli bukowski burmistrz Jan Fryderyk Boelke, rajca Walenty Murkowski i ławnik Maciej Hałdzyński – dwóch ostatnich było cechmistrzami bractwa piwowarów w Buku. Ponieważ pozwani zasiadali we władzach miasta Buku, skargi nie mógł rozpatrywać sąd bukowski. Zapisany w języku łacińskim protest Kazimierza Lemańskiego, łącznie z jego pełnym tłumaczeniem, przedstawiam w aneksach. W proteście podkreślono złą wolę burmistrza, który *coraz bardziej zuchwałym, w sprawowaniu funkcji wszechwładnym i absolutnym, a ku uciskowi obywateli, a najbardziej składającego skargę, coraz sroższym, z dnia na dzień czyni [...] nie tylko swoją szczególną mściwością dobre imię całego jego domu i rodziny niszczy i rani, a jego samego sławy, czci i dobrego imienia pozbawiony, obrabowany, teraz dodatkowo przez jawną złośliwość w zakazie warzenia piwa wystarczającego zaopatrzenia materialnego pozbawionego, wyniszczenia życia i fortuny cierpiał*. Obok przedstawiam własnoręczny podpis Kazimierza pod skargą do sądu wójtowskiego. Przy podpisie znajdujemy skrót S R Mto S. Jego rozwinięcie oznacza *Sacrae Regis Majestatis* (= Świętego Majestatu Królewskiego). Ostatnia litera „S.” może oznaczać zarówno *Secretarius* jak i *Servus* – (sługa). Niezależnie od znaczenia owego skrótu, znajdujemy w nim potwierdzenie faktu, że Kazimierz już w młodym wieku miał kontakt z dworem królewskim¹⁸⁸.

¹⁸³ L. Sobkowski, *O Benedyktynach w Starym Gostyniu ...* op. cit.

¹⁸⁴ Adam Amilkar Kosiński, *Szlachta Pruska: Podług rękopismu z 1671 roku* [w:] „Biblioteka Warszawska”: Pismo poświęcone naukom, sztukom i przemysłowi, t. III (LXIII), Warszawa 1856, s. 369.

¹⁸⁵ indygenat – uznanie obcego szlachectwa i nobilitacja na terenie Rzeczypospolitej.

¹⁸⁶ Film No 1169558, Buk, LC 1779-1794, s. 31.

¹⁸⁷ K. Wróblewski, *Ze wspomnień ...* op. cit. s. 48.

¹⁸⁸ Akta radzieckie i wójtowskie miasta Grodziska z lat 1746–1756, s. 228v–229. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sygn. II 1515/II.

Ryc. 10. Podpis Kazimierza Lemańskiego z 1755 roku

W kolejnych latach Kazimierz Lemański pełnił wielokrotnie zaszczytne funkcje we władzach Buku. Był burmistrzem miasta w latach 1777, 1781–1782 i 1789–1790, v-ce burmistrzem w 1780, wójtem w 1783, skarbnikiem miejskim w 1785 i rajcą w 1788 i 1792 roku. Tytułu „Nobilis” (szlachetny, nobilitowany) użyto wobec Kazimierza w księgach metrykalnych z Buku tylko kilkakrotnie. Po raz pierwszy w akcie ślubu jego córki Teresy z 2 sierpnia 1783 roku (*Nobilis ac Spectabilis Casimiri Lemański Advocati Bucoviens[is]*)¹⁸⁹.

Mając dwadzieścia pięć lat Kazimierz Lemański ożenił się Reginą córką Kazimierza Pachowicza (Uruski pisze, że pierwszą żoną Kazimierza była *Maryanna Nochowicz*). Ślub odbył się w Buku 4 listopada 1747 roku¹⁹⁰. Związek pobłogosławił o. Onufry Lemański z klasztoru lubińskiego. Obszer-ny akt tego ślubu przedstawiam poniżej:

Ryc. 11. Akt ślubu Kazimierza Lemańskiego i Reginy z Pachowiczów
Buk, 4 listopada 1747 roku

¹⁸⁹ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1779-1794, s. 16.

¹⁹⁰ FHL, Film No 1169557, Buk, LC 1743-1758, s. 9.

Małżonkowie doczekali się siedmiorga dzieci. Wszystkie urodziły się w Buku. Regina Lemańska z Pachowiczów zmarła 11 listopada 1763 roku¹⁹¹. Jej wiek określono na około 40 lat. W rzeczywistości ukończyła 39 lat i bez mała 2 miesiące. Została pochowana w kaplicy Różańca Św. Niecały rok po jej śmierci Kazimierz Lemański (już *Nobilis*) – wówczas ławnik bukowski – ożenił się z Joanną Górską, córką Benedykta i Franciszki z Krajewskich. Benedykt Górski od 1764 roku był ekonomem w Mylinie¹⁹². Ślub Joanny i Kazimierza odbył się 9 września 1764 roku w kościele parafialnym w Chrzypsku Wielkim¹⁹³. Rodzice Joanny już wcześniej mieli kontakty z Bukiem. Tu się pobrali¹⁹⁴, a później przez kilka lat mieszkali w pobliskiej Wysoczce. W tym majątku urodziła się ich córka Agnieszka Emerencja¹⁹⁵. Joanna była od niej starsza. Urodziła się w latach 1743-1746 (przyjmuję 1745). Kolejną siostrą Joanny była Franciszka, późniejsza żona Macieja Fałęckiego herbu Leszczyc. Ci ślubowali w Chrzypsku Wielkim 16 listopada 1765 r. Zarówno Górscy, jak i Krajewscy (rodzice i dziadkowie Joanny z obu stron), należeli do drobnej wielkopolskiej szlachty.

Wielądko oraz Uruski poprawnie podają imię i nazwisko rodowe drugiej żony Kazimierza. Małżonkowie dochowali się dziesięciorga dzieci. Tylko najstarsza córka nie urodziła się w Buku. Szczegóły dotyczące siedemnaściorga dzieci Kazimierza (ich dokładne daty urodzin i imiona) podaję niżej.

Kazimierz Lemański (*Nobilis ac Spectabilis*) zmarł w Buku 31 stycznia 1793 roku¹⁹⁶. Stało się to tydzień po podpisaniu traktatu podziałowego pomiędzy Prusami i Rosją (II rozbiór Polski), na mocy którego wojska pruskie zajęły Wielkopolskę. W obszernym akcie zgonu wiek Kazimierza Lemańskiego określono na 71 lat, co potwierdza jego datę urodzenia (1722). Został uroczystie pochowany w kościele bukowskim, w uprzednio już przygotowanym grobowcu. Wdowa Joanna z Górskich przeżyła męża o ponad 20 lat. Zmarła 19 grudnia 1825 roku w Zwoleniu, w domu swojego najmłodszego syna Ludwika Bartłomieja¹⁹⁷. Jej wiek określono na 88 lat. Wymienieni z imion jej trzej synowie (Jan, Benedykt i Ludwik) umieścili na ścianie kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Zwoleniu tablice pamiątkowo poświęconą swojej matce. Z treści inskrypcji wynika, że zmarła została pochowana w kościele (w podziemiach świątyni), bądź na tutejszym cmentarzu.

¹⁹¹ FHL, Film No 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 111v.

¹⁹² Mylin – wieś w województwie wielkopolskim, w powiecie międzychodzkim, w gminie Chrzypsko Wielkie, nad brzegami Jeziora Wielkiego i Jeziora Radziszewskiego.

¹⁹³ Teki Dworzaczka. 2193 (Chrzypsko Wielkie). 1764.9/9. (Milino) N[obilis] Kazim. Lemański scabinus bukowski wd. x Joanna Gurska V., c. ekonomow al.Miliń. -- MGD. Ewa Kowalska, dz-a Białcza, z synem Piotrem Wierusz Kowalskim pułk. JKMci, GG. Kaz. i Bogumiła Krajewscy.

¹⁹⁴ WYSOCZKA, 27ma 9bris [1742] Idem R[evere]ndus [Josephus Falarkowicz] benedixit matrimonium prae-missis 3bus bannis inter G[e]n[er]osu[m] Benedictum Filium Pauli Górski et G[e]n[er]osa[m] Franciscam Filiam G[e]n[er]osi Josephi Krajewski. Testes: Magnificus Mathias Kozirowski et Benedictus Krajewski Miles. FHL, Film No 1169557, Buk: LC 1728-1743, s. 49.

¹⁹⁵ Teki Dworzaczka: 1131 (Buk) 1747.12/1. (Wysoczka) Agnieszka Emerencja, c. G. Benedykta Gorskiego i Franciszki Krajewskiej -- G. Stanisł. Dramiński tenut. Zegowa i G. wd. Anna Krajewska

¹⁹⁶ FHL, Film No 1169558, Buk, LM 1769-1794, s. 80.

¹⁹⁷ Zwoleń, ASC parafii rzymskokatolickiej. akt zgonu 102/1825. AP w Radomiu, zespół 58/178/0/1/9.

Ryc. 12. Tablica na ścianie kościoła w Zwoleniu

Pierwszych siedmioro dzieci Kazimierza urodziła Regina z Pachowiczów. Byli nimi: Franciszka Helena (*6.03.1749)¹⁹⁸, Katarzyna Józefa (*23.03.1751)¹⁹⁹, Magdalena (*21.07.1753, †23.07.1753)²⁰⁰, Hipolit Kazimierz (*13.08.1755)²⁰¹, Benedykt Frumencjusz (*22.03.1758, †2.05.1759)²⁰², Estera Julianna (*21.06.1760, †25.06.1760)²⁰³ i Agnieszka (*5.01.1762, †25.01.1762)²⁰⁴. Najstarsza z córek wyszła za Pawła Szczużyńskiego (Buk, 11.02.1768)²⁰⁵, a po jego śmierci za rzeźnika Ignacego Kulińskiego (Buk, 8.02.1778)²⁰⁶. Kolejna Katarzyna Józefa wyszła za bukowskiego ławnika i piwowara Macieja Hałdrzyńskiego (ślub ok. 1769 poza Bukiem). Co ciekawe Maciej Hałdrzyński jest wymieniony jako pozwany, we wcześniej omówionej skardze Kazimierza Lemańskiego rozpatrywanej przez sąd grodziski (1755).

Spśród wymienionych wyżej dzieci Kazimierza i Reginy, Uruski poprawnie wymienia jedynie Hipolita. Trzy wymienione przez niego córki (Teresa, Rozalia i Franciszka), były dziećmi Kazimierza i jego drugiej żony.

Kazimierz i Joanna z Górskich mieli dziesięcioro dzieci. Kolejno urodziły się: Teresa Jadwiga (*13.10.1765)²⁰⁷, Regina Marianna (*16.04.1767, †15.10.1767)²⁰⁸, Rozalia Eufrozyna (*1.09.1768)²⁰⁹, Marianna Zuzanna (*20.08.1770)²¹⁰, Hilary Rafał (*21.10.1773, †3.12.1779)²¹¹, Elż-

¹⁹⁸ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 33.

¹⁹⁹ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 40v.

²⁰⁰ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 50v ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 91.

²⁰¹ FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 60.

²⁰² FHL, Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 70 ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 102v.

²⁰³ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 8v ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 105.

²⁰⁴ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 14v ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 108v.

²⁰⁵ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1758-1778, s. 14v.

²⁰⁶ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1758-1778, s. 32v.

²⁰⁷ AAP, PM 044/02, Chrzypsko Wielkie, LB 1638-1770.

²⁰⁸ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 42v ; 1169558, Buk, LM 1748-1769, s. 120v.

²⁰⁹ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 49v.

bieta Tekla (*18.11.1775, †13.02.1779)²¹², Jan Stefan (*26.09.1778)²¹³, Franciszka Krystyna (*15.03.1781)²¹⁴, Benedykt Wojciech (*17.04.1784)²¹⁵ i Ludwik Bartłomiej (*25.08.1788)²¹⁶. Najstarsza z nich urodziła się w Mylinie, zaś wszystkie kolejne w Buku.

Teresa, najstarsza z wyżej wymienionych córek Kazimierza Lemańskiego i Joanny z Górskich, wyszła za Wiktora, syna Pawła Maciejewskiego z Grodziska. Ślub odbył się 2 sierpnia 1783 roku w Buku²¹⁷. Wdowa Teresa Maciejewska z Lemańskich zmarła w Buku 28 lutego 1828 roku.

Rozalia Eufrozyna wyszła za ekonoma z Rogalina szlachcica (*Nobilis*) Józefa Szpotańskiego²¹⁸. Z aktu ślubu wynika, że zawarcie tego małżeństwa wymagało uzyskania dyspensy od 3-stopnia powinowactwa (*in tertio affinitatis gradu*). Ową dyspensę przyszli małżonkowie otrzymali 29 stycznia 1787 roku. Przyznam się, że nie potrafię określić na czym polegało owo powinowactwo. Ślub odbył się w kościele w Słupi koło Stęszewa w dn. 20 lutego 1787 roku. Świadcami byli ekonom z Wojnowic Stanisław Baranowicz, rajca bukowski Ignacy Lemański oraz Wiktor Murkowski. Józef Szpotański zmarł 21 grudnia 1803 roku w Taniborzu koło Kleszczewa²¹⁹. Sześć lat później wdowa Rozalia Szpotańska z Nagradowic wyszła za wdowca Wojciecha Wasielewskiego z Niezamyśla²²⁰. Józef Szpotański jr, syn Józefa i Rozalii z Lemańskich (1793-1858), był pisarzem prowentowym w Poczesnej koło Częstochowy (1824). Funkcję naddzierżawcy tamtejszej ekonomii rządowej pełnił wówczas jego wuj Benedykt Lemański.

Marianna Zuzanna wyszła za dwukrotnego wdowca, wspomnianego ekonoma z Wojnowic, szlachcica Stanisława Baranowicza (ślub w Buku 5.02.1791)²²¹. W dniu ślubu „pan młody” miał 50 lat, zaś Marianna jedynie 21. Baranowicz zmarł 10 czerwca 1795 roku w Buku. Drugim mężem Marianny Baranowiczowej z Lemańskich został kilka tylko lat od niej starszy wdowiec Tomasz Gwiazdziński. Ich ślub odbył się w Buku 31 lipca 1796 roku. Świadkiem był Wiktor Maciejewski – szwagier panny młodej²²².

Najmłodsza za nich Franciszka Krystyna wyszła za Klemensa Krzewińskiego. Ślub odbył się 31 maja 1801 roku w Krzywiniu. Panna młoda mieszkała w tym czasie w pałacu pp. Skórzewskich w Kopaszewie. Świadkiem na ślubie był jej szwagier Józef Szpotański oraz wielmożny Ludwik Skórzewski, właściciel Kopaszewa²²³.

Wilądko oraz Uruski wymieniają z imienia i nazwiska oraz właściwie przyporządkowuje mężów trzech wymienionych wyżej córek Kazimierza Lemańskiego: Teresy, Rozalii i Franciszki. Oprócz wspomnianego wyżej Hipolita, czyli syna Kazimierza z pierwszego małżeństwa, obaj heraldycy wymieniają jeszcze trzech jego synów urodzonych przez Joannę z Górskich. Ich imiona to: Jan, Benedykt i Ludwik. Wszyscy urodzili się w Buku, a swoje dorosłe życie związali z Królestwem.

Część źródeł heraldycznych wymienia dwóch, a czasem trzech wyżej wymienionych najmłodszych synów Kazimierza, jako dzieci Józefa Lemańskiego h. Bukowczyk. Chodzi o Benedykta (Benedykta Wojciecha), Ludwika (Ludwika Bartłomieja) oraz w niektórych źródłach Jana (Jana Stefana).

²¹⁰ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 61.

²¹¹ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 78v ; 1169558, Buk, LM 1769-1794, s. 31v.

²¹² FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1758-1778, s. 91v ; 1169558, Buk, LM 1769-1794, s. 29.

²¹³ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1779-1794, s. 1.

²¹⁴ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1779-1794, s. 26, poz. 30/1781.

²¹⁵ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1779-1794, s. 64, poz. 38/1784.

²¹⁶ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1779-1794, s. 132, poz. 105/1788.

²¹⁷ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1779-1794, s. 16.

²¹⁸ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1779-1794, s. 31, poz. 8/1787.

²¹⁹ Teki Dworzaczka. 50479 (Tulce) 1803.21/XII. + GD. Józef Szpotański pos. Taniborza l. 58. + w Taniborzu, poch. 23, cm.

²²⁰ Teki Dworzaczka: 58560 (Kleszczewo). 1809.2/7. (Nagrodowice) Spect. Wojciech Wasielewski, wd[owiec] ob[ywatel] z Niezamyśla, l. 53 x G. Rozalja Szpotańska wd[owa] l. 41, z Nagr. -- G. And. Rutkowski ekonom z Kl. i sławetni

²²¹ FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1779-1794, s. 54, poz. 5/1791.

²²² FHL, Film No 1169558, Buk, LC 1795-1807, s. 7, poz. 10/1796.

²²³ AAP Krzywiń: LC 1689-1726, PM 143/08, s. 22, poz. 1.

Benedykta i Ludwika wymienia Boniecki, zaś tych samych, ale o podwójnych imionach, wymieniają źródła z połowy XIX wieku^{224,225}.

Skąd wzięły się te nieścisłości? W aneksach załączam kopie stron księgi ochrzczonych z Buku, na których zapisano ich metryki, oraz transkrypcję łacińskiego tekstu poszczególnych metryk. Według tych zapisów ojcem trzech synów był Józef Lemański *Generosi Josephi Lemanski Secretarij Sacrae Reginae Majestatis et Capitaner*, a matką Joanna z Górskich. Tytułując Józefa połączono funkcje dwóch osób. Sekretarzem JKM był Kazimierz Lemański, zaś Józef Lemański był kapitanem (sztabowym) w IX Regimencie Wojsk Koronnych. Określenie *Generosus* (urodzony) nadano Józefowi niejako na wyrost, bowiem został on nobilitowany dwa lata po urodzeniu najmłodszego z przypisywanych mu synów (Ludwika).

Już na pierwszy rzut oka wątpliwość budzi imię i nazwisko rodowe matki trzech chłopców. W tym czasie żoną Józefa Lemańskiego była Magdalena z Zaleskich. Małżonkowie mieli trzy córki urodzone w Skierniewicach w latach: 1786, 1787 i 1788. Natomiast Joanna z Górskich była żoną Kazimierza. Jak już wcześniej wspomniałem ich ślub odbył się dwadzieścia lat wcześniej w Chrzypsku Wielkim koło Międzyrzecza. W dniu 15 marca 1781 roku, czyli nieco ponad dwa lata po urodzeniu Jana Szczepana, a trzy lata przed urodzeniem Benedykta Wojciecha, Kazimierz Lemański i jego żona Joanna z Górskich, ochrztili swoją córkę Franciszkę Krystynę²²⁶.

Kolejną wątpliwość budzi wygląd kart, na których zapisano omawiane metryki. Są one najwyraźniej przepisane. Papier jest innego gatunku niż pozostałe, zapisano je innym charakterem pisma oraz bez zachowania oryginalnego stylu i ramek wokół tekstu. Analizując wszystkie wymienione fakty, skłaniam się do wniosku, że metryki chrztów zostały przez księdza przepisane. Celem tych zabiegów była zmiana imienia ojca. Pierwotne karty księgi ochrzczonych, z metrykami chrztów dzieci Kazimierza Lemańskiego, zostały usunięte. Na ich miejsce wszyto nowe karty ze skorygowanymi metrykami. Także prof. Dworzaczek wyraził swoją wątpliwość co do imienia ojca zapisanego w akcie urodzenia Jana Stefana Lemańskiego, syna Józefa (?) i Joanny z Górskich²²⁷.

Potwierdzeniem zmiany imienia ojca w omawianych trzech metrykach jest zapis chrztu z 28 grudnia 1798 roku²²⁸. Wymieniono w nim Ludwika Lemańskiego *małoletniego brata matki dziecka*, który został ojcem chrzestnym syna Rozalii Szpotańskiej z Lemańskich²²⁹. Owa Rozalia była córką Kazimierza i Joanny z Górskich, urodzoną w Buku w 1768 roku. Ludwik (Ludwik Bartłomiej) w dniu chrztu był 10-letnim chłopcem. Chrzest odbył się bez zachowania pełnego ceremoniału, jako tymczasowy, gdyż spodziewano się przybycia znamienitszych rodziców chrzestnych. Uzupełnianie ceremonii nastąpiło dwa lata później (5.12.1800), także w kościele bukowskim. Rodzicami chrzestnymi zostali bukowski chirurg Ignacy Kolski i babka dziecka Joanna Lemańska z Górskich²³⁰. Przypuszczam, że to na nią czekano dwa lata wcześniej. Treść odnalezionego zapisu stoi w sprzeczności z metryką chrztu Ludwika i dowodzi, że owszem urodziła go Joanna z Górskich, lecz jego ojcem nie był Józef, jak podaje zmieniona metryka, lecz w rzeczywistości Kazimierz Lemański. Potwierdza to akt zgonu tegoż Ludwika Lemańskiego z 31 marca 1861 roku. Zapisano w nim, że ojcem zmarłego był Kazimierz Lemański, a matką Joanna z Górskich. Podano także, że Ludwik urodził się w Wielkiej Wsi koło Buku. Przypuszczam, że tam się wychował, pozostając pod opieką swojej starszej siostry Rozalii. Akt zgonu Ludwika Lemańskiego omówię szerzej w jednym z kolejnych rozdziałów.

²²⁴ *Spis szlachty Królestwa Polskiego z dodaniem krótkiej informacji o dowodach szlachectwa*. Warszawa 1851, s. 129.

²²⁵ „Kurjer Warszawski” 1837, nr 208.

²²⁶ FHL, Film No 1169558, Buk: LB 1779-1894; s. 26, poz. 30.

²²⁷ *Ur. Józef (?)*, sekretarz starościński, i *Joanna z Górskich*, rodzice *Stefana Jana*, ur. w Buku 26 XI 1778r., trzymanego do chrztu przez Ignacego L-go (LB Buk). Czy nie ma to związku z herbem „Bukowczyk”, który otrzymał nobilitowany na sejmie 1790 r. Józef L., kapitan 9 regimentu pieszego wojsk koronnych (Bon.). Teki Dworzaczka. „Lemańscy”.

²²⁸ FHL, Film No 1169558, Buk, LB 1795-1804, s. 67, poz. 11.

²²⁹ *Buk seu Wielka Wieś*, 28 XII 1798. *Ego Thomas Drogoński Commend[arius] Baprisavi [...] nomine Theodorum natum 8va 9bris Parentum Domini Josephi Szpotanski et Rosalia de Lemanske CLC. Patrini fuerunt Ludovicus Lemanski Frater matris minorenis et Obstetrix nomine [brak imienia położnej]*. FHL, Film No 1169558, Buk: LB 1795-1804; s. 67, poz. 11.

²³⁰ FHL, Film No 1169558, Buk: LB 1795-1804; s. 100, poz. 20.

Ostatecznym dowodem ingerencji w bukowskie zapisy metrykalne, jest akt ślubu Benedykta Wojciecha Lemańskiego, pochodzący z ksiąg parafii w Brzezinach w obecnym województwie łódzkim. Jest to dwustronny dokument, sporządzony zgodnie z wymaganiami ówczesnie obowiązującego Kodeksu Napoleona. Ślub zawarto 16 listopada 1808 roku. Panem młodym był 24-letni *młodzian* (kawaler) *podług złożonej Metryki, która wyięta została z Ksiąg Kościoła Parafialnego Bukowskiego*, syn nieżyjącego już *Urodzonego Kazimierza Lemańskiego i Joanny z Górskich*. Jako świadek – a jednocześnie w zastępstwie matki pana młodego, która *dla Wiek i Słabości osobiście assystować nie mogła* – w ślubie uczestniczył *Urodzony Jan Lemański brat rodzony pana młodego lat trzydzieści, possessor dóbr Walewic w powiecie sochaczewskim*. Wybranką Benedykta Lemańskiego została *Urodzona Marianna Cecylia Przeździecka, córka Walentego i Salomei z Chociewskich, posesorów wsi Strzembo-szewice w powiecie brzezińskim*²³¹.

W świetle przedstawionych dowodów należy uznać, że Jan Szczepan, Benedykt Wojciech i Ludwik Bartłomiej – w zapisach metrykalnych synowie Józefa Lemańskiego – w rzeczywistości byli dziećmi jego stryja Kazimierza. Zmiany treści trzech wymienionych metryk dokonano po 1808 roku – przypuszczam, że raczej po upadku Księstwa Warszawskiego. Na podstawie przepisanych metryk wydano odpisy, zgodnie z którymi ojcem trzech synów był kapitan Józef Lemański h. Bukowczyk. Przypuszczam, że owe odpisy metrykalne są źródłem zamieszania powstałego w heraldyce. Uruski tworzył swój *Herbarz* opierając się na przekazach rodzinnych. Dowodzi tego głębokie choć dość fragmentaryczne cofnięcie się w głąb historii rodu. W pamięci rodziny trzech młodych Lemańskich było synami Kazimierza. Natomiast Boniecki i rosyjskie spisy szlachty, opierają się głównie na źródłach pisanych. Zgodnie z odpisami metryk i pochodzącymi od nich dokumentami, Jan, Benedykt i Ludwik byli synami Józefa Lemańskiego.

Nie jest jasna przyczyna, dla której zmieniono treść metryk. Można domniemywać, że chodziło o prawo do herbu Bukowczyk. Zgodnie z treścią aktu nobilitacji, prawo to przysługiwało potomkom kapitana Józefa Lemańskiego. Z analizy metryk wynika, że Józef nie miał syna – dziedzica majątku i herbu. Z drugiej jednak strony, herbem Bukowczyk w XIX wieku posługiwali się nie tylko domniemani „synowie” kapitana Lemańskiego, lecz również synowie jego kuzyna Hipolita Kazimierza. Mam na myśli Hipolita Wawrzyńca i Józefa Kalasantego Jakuba²³², dwóch wnuków Kazimierza Lemańskiego i jego pierwszej żony Reginy z Pachowiczów.

Nie można wykluczyć, że Lemańscy zostali zmuszeni do korekty zapisów metrykalnych na skutek pruskich działań germanizacyjnych. Píše o nich bukowski lekarz z przełomu XIX i XX wieku: *Zajadłość niemiecka bezprawnie zmuszała Lemańskich do zamienienia nazwiska na rzekome Lehmann, co też niektórzy pod surowym naciskiem uczynić musieli. Z faktu istnienia nazwiska Lemańskiego jeszcze za polskich czasów wynika naocznie, że rodzina Lemańskich jest rdzennie polską i że posiada najzupełniejsze prawo do odpolszczenia Lehmanów. Zresztą przez niemądry ukaz niemiecki żaden Lemański wiary i narodowości nie zatracił*²³³.

Na podstawie przedstawionych wyżej informacji najbardziej prawdopodobnym wydaje się przypuszczenie, że Prusacy po zagarnięciu Wielkopolski zamierzali uznać pruskie bądź saskie szlachectwo Lemańskich i oczekiwali od nich powrotu do niemieckiej formy ich nazwiska (Lemann). Nie zamierzając na to przystać, jeszcze przed 1799 rokiem, dwaj, a potem trzech synowie bukowskiego burmistrza razem z matką wyprowadzili się w okolice Sochaczewa i Warszawy, gdzie już wcześniej mieszkał ich przyrodni brat Hipolit oraz kuzyni kpt. Józef i Paweł Lemańscy. Gdy i to nie pomogło, już po 1815 roku, *dopisali się* do herbu Bukowczyk jako w pełni polskiego.

Przechodzę do opisu dziejów synów Kazimierza Lemańskiego.

²³¹ AP Łódź zespół 39/1422/0, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Brzezinach, akt ślubu poz. 7/1808, s. 105-105v.

²³² *Spis szlachty Królestwa Polskiego...* op. cit, s. 129.

²³³ K. Wróblewski, *Z pamiętnika lekarza*, Poznań-Buk 1989, s. 53.

Rodzina Hipolita Lemańskiego (1755 - ok.1800)

Hipolit Kazimierz Lemański (*13-08-1755 Buk - +ok. 1800 W-wa)

+ Marianna Kozłowska (*ok. 1775 - +24-07-1827 Kobylin) /∞ 4-02-1790 Warszawa/

Dzieci: 3

1) ♂ Hipolit Wawrzyniec Lemański (*18-08-1791 W-wa - +28-03-1852 W-wa)

+ Marianna Bielecka (*1808 W-wa - +29-01-1855 W-wa) /∞ 1-10-1832 W-wa/

Dzieci: 2

1) ♀ Helena Amelia Anna Lemańska (*2-03-1837 W-wa - +16-08-1898 Siostrzytów)

+ Bronisław Ludwik Michał Rzewuski (*1828 Siostrzytów - +) /∞ 24-08-1854 W-wa/

Dzieci: 2

2) ♂ Gustaw Serafin Ludwik Lemański (*29-07-1837 W-wa - +4-08-1915 Brzoza)

+ Apolonia Pauller (*1856 - +23-02-1880 Wygnanowice) /∞ 19-06-1875 Piaski Wlk./

Dzieci: 3

1) ♂ Ludwik Jan Lemański (*25-08-1876 - +23-12-1876 Wygnanowice)

2) ♂ Teofil Jan Nepomucen Apoloniusz Lemański (*25-07-1878 Wycisłowo - +po 1933)

3) ♀ Maria Józefa Cecylia Lemańska (*20-11-1879 Wygnanowice - +)

+ Apolinary Wiktor Rościszewski (*13-02-1878 - +) /∞ 19-01-1905 W-wa/

2) ♂ Józef Kalasanty Jakub Lemański (*5-07-1793 W-wa - +27-10-1860 Gardzienice)

+ Joanna Lemańska (*6-10-1815 Odrzywołek - +22-02-1893 Gardzienice) /∞ 12-05-1837/

Dzieci: 4

1) ♀ Zofia Lemańska (*30-04-1839 Inowłódz - +25-12-1913 Kraków)

+ Władysław Morchonowicz (*1833 Chybin - +) /∞ 2-06-1859 W-wa/

Dzieci: 2

1) ♀ Maria Placyda Jadwiga Morchonowicz (*1861 - +18-09-1939)

+ Edmund Scipio del Campo (*16-11-1859 - +04-1923 Lublin) /∞ 1884 W-wa/

2) ♀ Aleksandra Michalska z d. Morchonowicz (*1864 - +1945)

+ Józef Bolesław Michalski (*1854 - +1911)

2) ♀ Natalia Lemańska (*31-07-1840 Gardzienice - +14-12-1840 Gardzienice)

3) ♂ Józef Kazimierz Lemański (*21-03-1842 Gardzienice - +21-09-1916 Lublin)

+ Wanda Antonina Chądzyńska (*1854 Jabłonka - +1914) /∞ 07-11-1876 Fajstowice/

Dzieci: 4

1) ♀ N. Lemański (*1877 Gardzienice - +1877 Gardzienice)

2) ♀ Anna Lemańska (*30-03-1879 Gardzienice - +18-10-1879 Gardzienice)

3) ♀ Maria Lemańska (*5-04-1880 Gardzienice - +20-10-1880 Gardzienice)

4) ♀ Felicja Marcelina Lemańska (*09-06-1884 Gardzienice - +1936)

+ Artur Wacław Rzewuski (*1879 Jarosław - +1947) /∞ 15-08-1907 Lublin/

4) ♀ Karolina Lemańska (*3-11-1846 Gardzienice - +25-01-1920 Brzezice)

+ #1 Leopold Saładykowski (*1834 - +11-10-1902 Ząbkowice) /∞ 26-10-1867/

+ #2 Adam Dobruchowski (*1849 - +08-1896 Wiśnicz) /∞ około 1875/

Dzieci: 2

1) #1 ♂ Wacław Saładykowski (*1868 Gardzienice - +1924 Charbin /Mandżuria/)

+ Stefania Saładykowska (*23-12-1888 - +12-11-1972 Tarnów)

2) #2 ♂ Stefan Dobruchowski (*4-04-1887 - +13-07-1938 Kraków)

3) ♀ Julianna Brygida Marianna Lemańska (*30-01-1795 W-wa - +20-07-1829 W-wa)

+ Kazimierz Gnaczyński (*1782 - +10-10-1848 W-wa) / ∞ 6-11-1816 Służew /

Dzieci: 2

Hipolit był jedynym synem Kazimierza Lemańskiego zrodzonym z jego pierwszej żony Reginy z Pachowiczów, który dorósł i założył rodzinę. Urodził się w Buku 13 sierpnia 1755 roku²³⁴. Od lat osiemdziesiątych osiemnastego stulecia był adwokatem trybunału warszawskiego i instigatorem (oskarżycielem publicznym) Konsystorza Generalnego. Był pierwszym Archiwistą Generalnym Archiwum miasta Warszawy.

Mieszkał w Buku przez pierwsze 22 lata swojego życia. Ślady jego obecności znajdujemy w księdze ochrzczonych z roku 1773 i 28 kwietnia 1777. Nie udało mi się jednak określić jego wykształcenia. Przypuszczam, że ukończył Kolegium Jezuickie w Poznaniu. W szkole tej wykładał jego stryj Jan. Uczelnia miała status szkoły wyższej i prawo nadawania tytułów magistra i doktora. Już w połowie lat osiemdziesiątych XVIII wieku Hipolit Lemański był prawnikiem w Warszawie. Został wymieniony jako opiekun prawny (adwokat) w reskrypcie króla Stanisława Augusta z 24 sierpnia 1784 roku²³⁵. W drodze konkursu *większością sekretnych głosów* powierzono mu funkcję archiwisty generalnego w utworzonym w lipcu 1792 roku Archiwum Generalnym miasta Warszawy. Konkurs odbył się 12 maja 1792 roku. Dwa dni później wyznaczono mu dwóch pomocników: Bazylego Zatkali i Marcina Osieckiego. Archiwista otrzymał bardzo wysoką jak na owe czasy pensję 4 000 zł rocznie²³⁶. Następnego dnia magistrat nakazał pisarzom dawnych jurydyk²³⁷, aby w przeciągu miesiąca oddali za rewersem Hipolitowi Lemańskiemu wszystkie akta. Dotychczasowe pomieszczenia zajmowane przez archiwum, miały być zastąpione przez nowe, wybudowane na zewnątrz ratusza *od wschodniej strony*. Wraz ze wszystkimi członkami warszawskiego Sądu Konsystorskiego na czele z Audytorem i Sędzią Generalnym, także instigator Hipolit Lemański znalazł się na liście osób popierających Konfederację Targowicką²³⁸. Zrobił to niejako przeciw sobie. Jej zwycięstwo spowodowało przywrócenie dawnego podziału miasta. Do 9 marca 1793 roku ponownie przekazano wszystkie akta magistratom Starej i Nowej Warszawy oraz poszczególnym miasteczkom i jurydykom, a Hipolit Lemański przestał pełnić swój urząd²³⁹. W połowie 1794 roku, po wygranej insurekcji warszawskiej, Hipolit Lemański został regentem dozoru ekspedycji rezolucji Rady Najwyższej Narodowej^{240,241}.

Przyjazd Hipolita Lemańskiego do stolicy wiąże z osobą ks. Bogusława Pachowicza (1720-1795), starszego brata Reginy Lemańskiej z Pachowiczów, czyli wuja Hipolita. Ks. Pachowicz od maja 1753 roku, przez kolejne pół wieku był proboszczem parafii jazdowskiej w Warszawie. O związku Hipolita z tą parafią wskazuje m.in. akt ślubu.

Hipolit Lemański (*Nobilis*) ożenił się z panną Marianną Kozłowską mieszkającą na Solcu (osiedle magazynów królewskich koło Warszawy). Z późniejszych zapisów wynika, że Marianna była córką Jakuba i Wiktorii Kozłowskich, a w dniu ślubu miała około 15 lat. Ślub zapisano w księgach parafii jazdowskiej 4 lutego 1790 roku²⁴². Lemańscy mieli troje dzieci: Hipolita Wawrzyńca, Józefa Kalasanteo Jakuba (dwojga imion) i córkę Julianę Brygidę Mariannę (1796-1829). Ta wyszła za archiwistę Komisji Rządowej Skarbu Kazimierza Gnaczyńskiego. Gnaczyńscy z kolei doczekali się dwójki dzieci: córki Józefy Marianny Kasyldy urodzonej w 1818 roku (wyszła za Jana Karola Manna) i syna Jana, późniejszego urzędnika skarbowego (1821-1894). Grób Kazimierza i Julianny z Lemańskich małżonków Gnaczyńskich zachował się na Starych Powązkach. Kazimierz Gnaczyński był świadkiem na ślubie Teresy, córki Pawła – wspomnianego wyżej młodszego brata kapitana Józefa Lemańskiego h. Bukowczyk.

²³⁴ Buk, die 13 [Augustus 1755] bapti[savi] R[everendus] Jacobus Nadolski Infantem Casimirum Hippolitum bini n[omi]nis Parentum N[oobili] Casimiri Lemański et Reginae CLC. Patrini F[amatus] Melchior Lemański et Regina Famati Valentini Lemański Consors. FHL, Film No 1169557, Buk: LB 1743-1758, s. 60.

²³⁵ Anton Friedrich Büsching, Benjamin Gottfried Weinart, *Magazin für die neue Historie und Geographie*, t. 19, Halle 1785, s. 589.

²³⁶ W. Smoleński, *Mieszczanstwo warszawskie w końcu wieku XVIII*, Warszawa 1917, s. 164, 386.

²³⁷ Jurydyka (łac. *iuridicus* = prawny) – osada obok miasta królewskiego, rzadziej enklawa na gruntach miejskich, niepodlegająca władzom miejskim i miejskiemu sądownictwu (Wikipedia).

²³⁸ T. Żychliński, *Złota Księga Szlachty Polskiej*. Poznań 1879-1908.

²³⁹ Z. Górski, *Ze studiów nad kancelarią miejską Starej Warszawy*. [w:] "Acta Universitatis Nicolai Copernici", Historia XIX, Toruń 1984, s. 126-127.

²⁴⁰ *Akty powstania Kościuszki*. T. 1, red. S. Askenazy i W. Dzwonkowski, Kraków 1918. s. 395.

²⁴¹ ibidem, T. 2. s. 343.

²⁴² Księgi metrykalne dawnej parafii jazdowskiej w Solcu (później św. Aleksandra). AAW, zespół 8005/D, jednostka 126, s. 296-297.

Hipolit Lemański senior zmarł w Warszawie pomiędzy rokiem 1796 a 1802. Jego akt zgonu zapisano w księdze zmarłych parafii jazdowskiej. Odpisem tego dokumentu (*sepultura*) legitymowały się jego dzieci w dniu swoich ślubów. Julianna Brygida Marianna w dn. 6 listopada 1816 roku w Służewie k. Warszawy, zaś Józef Kalasanty 12 maja 1837 w Krakowie. Niestety nie zachowała się do naszych czasów księga zmarłych parafii jazdowskiej ze wspomnianego wyżej okresu. Podobna sytuacja dotyczy wcześniej wspomnianego Pawła Lemańskiego (zmarł przed majem 1799) i zgonem proboszcza parafii jazdowskiej ks. Bogusława Pachowicza (żył jeszcze w 1795 roku). Ich akty zgonu także nie dotrwały do naszych czasów.

Bukowskie pochodzenie Hipolita Lemańskiego potwierdza w sposób pośredni ogłoszenie zamieszczone w prasie warszawskiej w 1859 roku. Zostało ono opublikowane w związku z zarządzeniem Sądu Powiatowego w Grodzisku w Wielkim Księstwie Poznańskim, a dotyczącym prawa do spadku po zmarłym w Buku bracie matki Hipolita²⁴³. W dniu ogłoszenia prawo do owego spadku przeszło na wnuki Hipolita Lemańskiego (seniora) – dwoje dzieci zmarłego w 1852 roku Hipolita Lemańskiego Jr²⁴⁴.

Wdowa Marianna Lemańska z Kozłowskich wyszła za radcę powiatu warszawskiego i dziedzicznego posesora Służewca p. Stanisława Suffczyńskiego²⁴⁵. Urodziła mu trzech synów i dwie córki²⁴⁶. Najmłodszą 1 lipca 1811 roku w wieku 36 lat. Zmarła 24 lipca 1827 w majątku Kobylin koło Grójca. Według zapisu miała 52 lata. Stanisław Suffczyński (1766-1819) był opiekunem trójki dzieci Hipolita Lemańskiego. Do dnia jego śmierci cała rodzina mieszkała w majątku Służewo pod Warszawą.

Hipolit Wawrzyniec (Hipolit jr), pierworodny syn Hipolita Lemańskiego i Marianny z Kozłowskich, urodził się 18 sierpnia 1791 w Warszawie²⁴⁷. W dorosłym życiu był urzędnikiem w warszawskiej Dyrekcji Generalnej Poczty²⁴⁸. Początkowo był adiunktem Wydziału Kalkulatury (1818-1823), następnie adiunktem Sekcji Poborów (1825-1826) i rachmistrzem Sekcji Poborów (1827-1850)^{249,250}. Razem z bratem został wylegitymowany ze szlachectwa w 1837 roku²⁵¹. Hipolit Wawrzyniec ożenił się z Marianną z Bieleckich, córką Stanisława i Anny z Wiśniewskich. Ślub odbył się w Warszawie 1 października 1832 roku²⁵². Małżonkowie Lemańscy mieli dwoje dzieci. Córkę Helenę Amalię Annę i syna Gustawa Ludwika Serafina. Helena wyszła za Bronisława Ludwika Michała Rzewuskiego h. Krzywda, dziedzica majątku Siostrzytów. Losy Gustawa omówię niżej.

²⁴³ Mowa o Stanisławie Pachowiczu (1722-1799, starszym bracie Reginy, żony Kazimierza Lemańskiego.

²⁴⁴ Zarząd Warszawskiego Ober-Palicyjstra. Królewsko-Pruski Sąd Powiatowy w Grodzisku w Wielkim Księstwie Poznańskim, zawiadomił, iż dla pozostałych po zmarłym tu w Warszawie Kalkulatorze Hipolicie Lemańskim, dwojga dzieci, mianowicie: dla Heleny-Amelji i Gustawa Ludwika Lemańskich, przypada ze spadku po niegdy Stanisławie Paikowiczu [Pachowiczu], scheda w ilości talarów sta. W skutek zatem odniesienia się w tym względzie Konsulatu Jeneralnego Królewsko-Pruskiego w Warszawie, wzywa Hdenę-Amelję i Gustawa Ludwika Lemańskich, ażeby w celu bliższego ieh w tym względzie poinformowania, zgłosili się niebawem do Zarządu Policji, jak niemniej wszystkie osoby, któreby o ich ohecnym pobycie posiadały wiadomość, ażeby takową udzieliły temuż Zarządowi. „Kurjer Warszawski” 1859, nr 78, z 10 (22) marca 1859.

²⁴⁵ Zmarł 7 września 1819 roku w Warszawie. Pochowany na Służewie.

²⁴⁶ przyrodnia siostra wuja Lemańskiego [Józefa Kalasantego] pani z Suwczyńskich Juszkiewiczowa. Zob. M. z Mohrów Kietlińska, ... op. cit., s. 174.

²⁴⁷ Warszawa, księgi metrykalne parafii pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny, odpis aktu urodzenia w aktach [...] wylegitymowanej szlachty oddziału mazowieckiego miasta Warszawy, vol. II, AGAD, 1/423/0/129, s. 27.

²⁴⁸ Wawrzyniec Lemański (st. sierżant) odznaczył się w bitwie pod Almonacid de Toledo (11 XI 1809). Zob.: „Gazeta Warszawska” Nr 84 (1809-10-24), s. 1.

²⁴⁹ T. Suma, *Urzędnicy pocztowi w Królestwie Polskim, 1815-1871: słownik biograficzny*, Warszawa 2005, s. 176.

²⁵⁰ *Nowy Kalendarzyk Polityczny na Rok 1819, 1828, 1830*, Warszawa

²⁵¹ wykazali się przed Heroldią Królestwa Polskiego dokumentami poświadczającymi ich szlacheckie pochodzenie.

²⁵² Warszawa, ASC parafii pw. Jana Chrzciciela, księga zaślubionych poz. 20/1875.

Hipolit Wawrzyniec Lemański zmarł w Warszawie 28 marca 1852 roku²⁵³. Został pochowany na Starych Powązkach. Przy nim została pochowana Marianna z Bieleckich, która zmarła 29 stycznia 1855 roku²⁵⁴.

Ryc. 13. Grób Hipolita Lemańskiego, jego żony Marii z Bieleckich oraz rodziny Rościszewskich na Starych Powązkach w Warszawie

Gustaw Serafin Ludwik Lemański ukończył Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa na Marymoncie²⁵⁵. Uczestniczył w powstaniu styczniowym²⁵⁶. W 1865 wyjechał do Gardzienic, zapewne do swojego kuzyna Józefa Kazimierza²⁵⁷. Rok później udał się do Kłobucka, dawnej posiadłości Benedykta Lemańskiego. Od 1865 roku była to już własność hr. Gwido Henckel von Donnersmarck. W latach 1869-1874 mieszkał w Lublinie. Był członkiem lubelskiej Resursy Kupieckiej. W 1875 roku zamieszkał w Wygnanowicach, w ówczesnym pow. krasnostawskim. Ożenił się z panną Apolonią Otylią Pauller z Wygnanowic, córką Jana Nepomucena i Józefy z Krzeczkowskich (ślub 19-06-1875 w Piaskach Wlk.)²⁵⁸. W Wygnanowicach urodziło się im się troje dzieci: Ludwik Jan (urodził się i zmarł w 1876), Teofil Jan Nepomucen Apoloniusz (*25.07.1878)²⁵⁹ i Maria Józefa Cecylia (*20.11.1879). Apolonia Otylia z Paullerów Lemańska zmarła 23 lutego 1880 roku w Wygnanowicach. Miała zaledwie 23 lata. Dn. 2 grudnia 1896 roku Gustaw Lemański w imieniu swoim i swojego syna Teofila Jana Nepomucena Apoloniusza, złożył podanie do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Lubelskiego Zarządu Gubernialnego prosząc o potwierdzenie swojej nieposzlakowanej opinii. W lutym 1897 roku Kancelaria Gubernatora Lubelskiego wydała pismo stwierdzające, że *Gustaw Ludwik Serafin (trzech imion) syn Hipolita Wawrzyńca Lemańskiego i jego syn Teofil Jan Nepomucen Apoloniusz Lemański, nie zostali pozbawieni praw publicznych za polityczne i kryminalne przestępstwa, nie są oskarżeni i nie byli sądzeni. Z treści pisma wynika, że na przełomie 1896-97 roku wnioskodawcy byli mieszkańcami wsi Kosarzew Średni, a aktualnie przebywali w Warszawie*²⁶⁰.

²⁵³ AP Warszawa, zespół 159/D, ASC parafii rzymskokatolickiej św. Andrzeja w Warszawie, księga zg. rok 1852, s. 752, poz. 135.

²⁵⁴ AP Warszawa, zespół 159/D, ASC parafii rzymskokatolickiej św. Andrzeja w Warszawie, księga zg. rok 1855, s. 350v, poz. 63.

²⁵⁵ „Kurjer Warszawski” 1858.09.02 (21 sierpnia), Nr 231, s. 1.

²⁵⁶ informacja z nekrologu – szczegółów nie znam.

²⁵⁷ „Kurjer Warszawski” R 44, Nr 253 (7 listopada 1865), s. 1324.

²⁵⁸ Piaski Wielkie, ASC parafii pw. Podwyższenia Krzyża Św., księga zaślubionych poz. 42/1867.

²⁵⁹ Gustaw Ludwik Serafin zwracał baczną uwagę na swoje trzy imiona. Pierwotnie błędnie zapisany akt ślubu i akt urodzenia jego syna Teofila, w których nie dopisano trzeciego imienia, zostały sprostowane decyzją Lubelskiego Sądu Okręgowego z dnia 28.03.1895 roku.

²⁶⁰ *O wydaniu zaświadczenia o niepozbawieniu praw publicznych Gustawowi Ludwikowi Serafinowi Lemańskiemu i Teofilowi Janowi Apoloniuszowi Lemańskiemu* AP Lublin, 35/116/0 Rząd Gubernialny Lubelski » Seria: 1.1 Referat I Kancelaria Rządu » Jednostka: 1013.

Najmłodsza córka Gustawa i Apolonii wyszła za Apolinarego Wiktora Rościszewskiego h. Junosza (ślub w Warszawie, 19 stycznia 1905). Małżonkowie Rościszewscy mieszkali w majątku Brzoza koło Piotrkowa Tryb. Tam 4 sierpnia 1915 roku zmarł Gustaw Ludwik Serafin Lemański. Miał 77 lat. Został pochowany na cmentarzu w Piotrkowie Trybunalskim²⁶¹.

Ryc. 14-16. Grób Gustawa Lemańskiego oraz córki Marii z jej mężem Apolinarym Rościszewskich w Piotrkowie Trybunalskim

Z moich ustaleń wynika, że Teofil Jan Nepomucen Apoloniusz (trojga imion), jedyny syn Gustawa i Apolonii z Paullerów, który dorósł do pełnoletności, był ostatnim męskim ogniwem na długiej liście członków rodu Lemańskich herbu Bukowczyk (siódme pokolenie). W Archiwum Państwowym w Lublinie zachowało się potwierdzenie jego szlachectwa²⁶². W 1935 roku otrzymał część spadku po swoim kuzynie Ludwiku Lemańskim, właścicielu Woli Błędowskiej koło Bratoszewic – synu Kazimierza (wnuku Ludwika Bartłomieja Lemańskiego)²⁶³. Dalszych jego losów nie znam.

²⁶¹ „Kurjer Warszawski”. R. 95, 1915.10.13, nr 283, s. 3.

²⁶² *O potwierdzeniu szlachectwa Teofila Jana Nepomucena Apoloniusza, s. Gustawa Ludwika Serafina Lemańskiego*, AP Lublin, zespół 35/116/0 *Rząd Gubernialny Lubelski* » Seria 1.1 *Referat I Kancelaria Rządu* » Jednostka 1220, lata 1900-1902, s. 15.

²⁶³ AP Łódź, zespół 39/419/0 Akta notariusza Henryka Klesa przy Wydziałach Hipotecznych Sądu Okręgowego w Łodzi, jedn. 18, s. 304-305.

Józef Kalasanty Jakub (dwojga imion) urodzony 5 lipca 1793 w Warszawie²⁶⁴, drugi syn Hipolita Lemańskiego i Marianny z Kozłowskich, w młodości był żołnierzem (oficerem?) wojsk napoleońskich i uczestnikiem przeprawy przez Berezynę^{265,266}. Ożenił się ze swoją kuzynką Joanną, córką Jana Lemańskiego i Karoliny z Zakrzewskich. Ich ślub odbył się 12 maja 1837 roku w kościele Mariackim w Krakowie²⁶⁷. W akcie ślubu zapisano informację o dyspensie z racji pokrewieństwa narzeczonych, którą wydał Warszawski Konsystorz Arcybiskupi w dn. 18 kwietnia 1837 roku. Niestety sam dokument nie zachował się do naszych czasów. Nie ma go ani w Krakowie, ani Archiwum Archidiecezjalnym w Warszawie²⁶⁸. Przed i parę lat po ślubie, Józef mieszkał w Inowłodzu w ówczesnym powiecie rawskim (Rawa Mazowiecka). Był naddzierżawcą pobliskiej ekonomii Rzeczyca²⁶⁹. W 1840 roku został właścicielem dóbr i zamku w Gardzienicach w województwie lubelskim, które nabył od Adama Siedliskiego. Odremontował zabytkowy budynek pokrywając go nowym dachem. Następnie część jego licznych pomieszczeń przeznaczył na magazyny gospodarcze. Od 1840 roku Gardzienice stały się domem jego teściowej Karoliny z Zakrzewskich Lemańskiej oraz jej trzech córek. Wszystkie wyszły za mąż w pobliskiej parafii Piaski Wielkie.

Ryc. 17. Widok pałacu w Gardzienicach w II połowie XIX wieku.

Józef Kalasanty Lemański był *zaczynym i prawym człowiekiem, mającym wielkie poważanie wśród okolicznych włościan*. Był serdeczny i gościnny. W swoim obszernym dworze przez wiele lat gościł wiele osób z bliższej i dalszej rodziny. Często odbywały się tam także zjazdy rodzinne²⁷⁰. Józef Kalasanty i Joanna mieli trzy córki i syna. Zofia Katarzyna urodziła się jeszcze w Inowłodzu (30.04.1839)²⁷¹, Kolejnymi były Natalia (*31.07.1840) i Karolina (*3.11.1846)²⁷². Synem Józefa Kalasantego był Józef Kazimierz (*21.03.1842)²⁷³. Od 1840 wszystkie dzieci przyszły na świat w Gardzienicach. Natalia zmarła jeszcze w 1840 roku.

Józef Kalasanty Jakub Lemański h. Bukowczyk zmarł 27 października 1860 roku w Gardzienicach²⁷⁴. Do dziś w pamiątkach rodzinnych pozostał należący do niego ryngraf z wizerunkiem Matki

²⁶⁴ Warszawa, ASC parafii pw. Jana Chrzciciela, księga ochrzczonych z lat 1790-1798, s. 173.

²⁶⁵ Józef Kalasanty Lemański h. Bukowczyk, oficer wojsk napoleońskich z 8. Pułku Ułanów księcia Józefa Poniatowskiego. M. Kseniak, *Z GARDZIENIC W ŚWIAT*, Biblioteka Multimedialna Teatrnn.pl.

²⁶⁶ M. z Mohrów Kietlińska ... op.cit., s. 174 ; „Gazeta Warszawska”. 1860.11.11 (30.10), nr 298, s. 7.

²⁶⁷ Kraków, ASC parafii Mariackiej, księga zaślubionych poz. 35/1837.

²⁶⁸ Dokumenty Konsystorza spłonęły w 1939 roku. Informacja od Dyrektora AAW.

²⁶⁹ akt ślubu Karoliny, c. Benedykta Lemańskiego, na którym Józef był świadkiem (1835)

²⁷⁰ M. z Mohrów Kietlińska ..., op.cit., s. 159-176.

²⁷¹ Inowłódz, ASC parafii rzymskokatolickiej, księga urodzonych, poz. s. 172 v, poz. 17/1839

²⁷² Piaski Wielkie, ASC parafii rzymskokatolickiej, księga urodzonych, poz. 51/1840, 93/1846.

²⁷³ Piaski Wielkie, ASC parafii rzymskokatolickiej, księga urodzonych, poz. 52/1842.

²⁷⁴ *Działo się w Mieście Piaski Wielkie dnia 30 X 1860 roku o godz. 2:00 po południu. Stawili się Władysław Morchanowicz lat dwadzieścia siedm mający Dziedzic dóbr Frawn[?] zięć zmarłego [...] oświadczyli, iż w dniu dwudziestym siódmym października roku bieżącego o godz. 2 rano zmarł Józef Lemański Dziedzic dóbr Gar-*

Boskiej Częstochowskiej. Dziedzic gardzienickich włości został pochowany w grobie rodzinnym na cmentarzu parafialnym w Piaskach Wielkich. We wspomnieniu pośmiertnym, które ukazało się 11 listopada 1860 roku, czytamy: *W dniu 27 z[eszłego] m[iesiąca] w dobrach swych dziedzicznych Gardzienice, w powiecie Krasnostawskim położonych, zakończył dni doczesne ś.p. Józef Lemański w 68 roku życia, pozostawiając po sobie w nieukożonej bolesti żonę, syna i dwie córki. W młodym wieku [...] wcześniej ukończył nauki. Było to wówczas, kiedy cała Europa, brzemieniona i głośnie była wielkimi wypadkami i p. Lemański przez lat kilka czynny miał udział wśród owych wielkich wydarzeń wojennych na początku naszego stulecia, które stanowią pamiętną w dziejach kartę. Nadwątłone trudami obozowymi zdrowie młodziana, skłoniło go do poświęcenia się nadal pożytecznemu lubo mniej głośnie stanowi rolnika [...]*²⁷⁵.

Joanna z Lemańskich Lemańska pozostała we wdowieństwie przez kolejne 33 lata swego życia. Zmarła w Gardzienicach 22 lutego 1893 roku²⁷⁶.

Ryc. 18. Płyta na grobie Józefa i Joanny Lemańskich w Piaskach Wielkich

Dwie córki Józefa Kalasantego i Joanny wyszły bogatych ziemian z okolicznych majątków. Zofia Katarzyna za Władysława Morchonowicza. Ślubowali w Warszawie 2 czerwca 1859 roku²⁷⁷. Władysław od 1891 roku był dziedzicem majątku w Brzezicach koło Piasków, który jako wiano otrzymała ich córka Maria Placyda Jadwiga, wydana za hr. Edmunda Scipio del Campo (1859-1923). Zofia Morchonowiczowa z Lemańskich zmarła 25 grudnia 1913 roku w Krakowie²⁷⁸.

Karolina natomiast wyszła za Leopolda Edwarda Saładykowskiego. Ślubowali 26 października 1867 roku w Piaskach²⁷⁹. Leopold Saładykowski był byłym powstańcem styczniowym. Z jego związku z Karoliną z Lemańskich urodził się Wacław Saładykowski (20 września 1868, Gardzienice)²⁸⁰. Leopold zmarł 11 października 1902 roku w Żąbkowicach (pochowany w Warszawie na Powązkach).

Karolina Saładykowska z Lemańskich, po kościelnym unieważnieniu małżeństwa z Leopoldem, wyszła za dra medycyny (*dr wszech nauk medycznych*) Adama Dobruchowskiego, syna Hipolita i Matyldy z Lemańskich. Karolina i Adam byli kuzynostwem w III stopniu pokrewieństwa. Ich wspólnymi dziadkami byli Jan Stefan Lemański i Karolina z Zakrzewskich. Ze związku Adama Dobruchowskiego i Karoliny z Lemańskich urodził się Stefan, późniejszy urzędnik w Polskiej Akademii

dzienickiech mający lat siedmdziesiąt ośm dzielny [?], rodzony we wsi Służewie powiat i Guberni Warszawska Zostawiwszy po sobie owdowiałą żonę Joannę z Lemańskich [...]. AP Lublin, zespół 35/1895/0, ASC parafii rzymskokatolickiej w Piaskach, Księga urodzeń, małżeństw i zgonów 1860, s. 94, poz. 63.

²⁷⁵ „Gazeta Warszawska” 1860.11.11 (30.10), nr 298, s. 7.

²⁷⁶ Piaski Wielkie, ASC parafii rzymskokatolickiej, księga zmarłych, poz. 38/1893.

²⁷⁷ Warszawa, księgi parafii pw. św. Andrzeja, księga zaślubionych poz. 136/1859.

²⁷⁸ „Kurjer Warszawski” R. 93, 1913, nr 356.

²⁷⁹ Piaski Wielkie, księgi parafii pw. Podwyższenia Krzyża Św., księga zaślubionych poz. 42/1867.

²⁸⁰ ASC parafii Piaski Wielkie, księga urodzonych, poz. 169/1868.

Umiejętności i działacz krakowskiego oddziału PTTK (od 1919)²⁸¹. W 1888 roku dr Adam Dobruchowski z rodziną osiadł był w Wiśniczu. W tamtejszym, znanym skądinąd więzieniu, pełnił funkcję lekarza²⁸². Tam też zmarł w 1896 roku. Karolina Dobruchowska 1 v. Saładykowska z Lemańskich zmarła 25 stycznia 1920 roku w Brzezicach w Lubelskiem²⁸³. Przeżyła 73 lata. Cztery dni później została pochowana w grobie rodzinnym na cmentarzu w Piaskach Wielkich. Jej syn z pierwszego małżeństwa Wacław Saładykowski został hydrogeologiem. Był jednym z budowniczych kolei transsyberyjskiej. Zmarł w Charbinie w Mandżurii w 1924 roku.

Ryc. 19. Karolina z Lemańskich
1 voto Saładykowska, 2 voto Dobruchowska

Józef Kazimierz Lemański, jedyny syn Józefa Kalasantego i Joanny z Lemańskich, ożenił się z 22-letnią Wandą z Chądzyńskich, córką Medarda h. Ciołek i Eufrozyny z Radziejowskich. Ślubowali 7 listopada 1876 roku w niedalekich Fajslawicach. Mieli co najmniej czworo dzieci. Pierwsze urodziło się martwe (1877). Kolejnymi były: Anna Katarzyna Marianna (*30.03.1879, †18.10.1879), Maria Wincenta Karolina (*5.04.1880, †20.10.1880) i Felicja Marcelina (*9.06.1884). Wszystkie cztery urodziły się w Gardzienicach. Tam też trzy z nich zmarły.

Józef Kazimierz Lemański był typem *szlagona-utrącjusza jakby żywcem wyjętym z komedii Blizińskiego czy Bałuckiego*²⁸⁴. Być może opinia ta była nieco krzywdząca, gdyż w 1864 roku, jeszcze jako właściciel Gardzienic, Lemański dostarczał mundury, konie i wyposażenie, walczącym na Lubelszczyźnie oddziałom powstańczym²⁸⁵. Dziesięć lat później, po spłaceniu swoich sióstr, Józef Kazi-

²⁸¹ Akta w sprawie Stefana Dobruchowskiego - spadek po Karolinie z Lemańskich primo voto Saładykowskiej, secundo voto Dobruchowskiej, AP Lublin, Zespół: 35/496/0.

²⁸² „Czas” 1888, nr 106 (8 maja).

²⁸³ „Głos Lubelski” 1920-01-27, R 7, nr 27, s. 1.

²⁸⁴ A. Iwański, *Pamiętniki, 1832-1876*, Warszawa 1968, s. 286.

²⁸⁵ E. Niebelski, *Zmierzch powstania styczniowego w Lubelskiem i na Podlasiu, 1864-1872*, Lublin 1993, s. 41.

mierz sprzedał rozległe Gardzienice i pozostawił sobie mniejszy folwark Borek (401 mórg)²⁸⁶. Tenże majątek w kolejnych latach stał się wianem jedynej żyjącej jego córki. Felicja Marcelina *dobra i gruba pani Nuna*²⁸⁷ wyszła za Artura Wacława Marcina Rzewuskiego h. Krzywda, syna Ludwika i Adeli z d. Bartsch. Pobrali się 16 sierpnia 1907 roku w Piaskach Lubelskich. Od tego czasu to Rzewuscy gospodarowali w Borku.

Dziesięć lat przed ślubem córki, w trakcie pojedynku na rewolwery, który miał miejsce w Gorzkowie w dniu 18 grudnia 1897 roku, Józef Kazimierz Lemański zastrzelił Marcelego Skawińskiego²⁸⁸. Sprawę rozpatrywał Sad w Lublinie i uznając Lemańskiego winnym zabójstwa, skazał go na 2 lata więzienia. Został osadzony w twierdzy²⁸⁹. Zmarł kilkanaście lat później, w dn. 21 września 1916 roku. Miał 74 lata²⁹⁰. Został pochowany w grobie rodzinnym na cmentarzu w Piaskach. Jego córka Felicja Rzewuska z Lemańskich zmarła w 1936 roku.

Ryc. 20. Józef Kazimierz Lemański h. Bukowczyk

²⁸⁶ nabywcą Gardzienic był Franciszek Kieniewski h. Zagłoba

²⁸⁷ ibidem.

²⁸⁸ „Kurjer Warszawski” R. 77, 1897.12.23, nr 354.

²⁸⁹ „Kurjer Warszawski” : dodatek poranny. R. 78, 1898, nr 107; „Kurjer Warszawski” : dodatek poranny. R. 78, 1898, nr 142.

²⁹⁰ Lublin, parafia rzymskokatolicka pw. św. Jana, księga zgonów, s. 37, poz. 470/1916.

Rodzina Jana Stefana Lemańskiego (1778-1833)

Jan Stefan Lemański (*26-09-1778 Buk - +15-07-1833 Brzezinki Stare gm Tczów)

+ Karolina Zakrzewska (*1788 - +31-08-1852 Wola Chynowska) /∞ 1804/

Dzieci: 11

- 1) ♂ Teodor Aleksander Jan Lemański (- +około 1840)
- 2) ♂ Walerian Lemański (*04-1805 - +12-05-1805 Rogaszyn k/Piątku)
- 3) ♂ Napoleon Lemański (*1810 - +14-02-1814 Zalesie)
- 4) ♀ Maria Karolina Józefa Lemańska (*20-08-1813 Zalesie - +około 1867)
+ Michał Edward Mohr (*12-12-1804 - +1879 Kraków) /∞ 1-07-1835 Kraków/

Dzieci: 4

- 5) ♀ Joanna Regina Lemańska (*6-10-1815 Odrzywołek - +22-02-1893 Gardzienice)
+ Józef Lemański (*5-07-1793 W-wa - +27-10-1860 Gardzienice) /∞ 12-05-1837 Kraków/

Dzieci: 4

- 1) ♀ Zofia Lemańska (*30-04-1839 Inowłódz - +25-12-1913 Kraków)
+ Władysław Morchonowicz (*1833 Chybin - +) /∞ 2-06-1859 Warszawa/
Dzieci: 2
- 2) ♀ Natalia Lemańska (*31-07-1840 Gardzienice - +14-12-1840 Gardzienice)
- 3) ♂ Józef Kazimierz Lemański (*21-03-1842 Gardzienice - +21-09-1916 Lublin)
+ Wanda Antonina Chądzyńska (*1854 Jabłonna - +1914) /∞ 7-11-1876 Fajslawice/

Dzieci: 4

- 1) ♀ N. Lemański (*1877 Gardzienice - +1877 Gardzienice)
- 2) ♀ Anna Katarzyna Marianna Lemańska (*1879 - +18-10-1879 Gardzienice)
- 3) ♀ Maria Karolina Lemańska (*5-04-1880 - +20-10-1880 Gardzienice)
- 4) ♀ Felicja Marcelina Lemańska (*09-06-1884 Gardzienice - +1936)
+ Artur Wacław Marcin Rzewuski (*1879 - +1947) /∞ 15-08-1907 Lublin/

- 4) ♀ Karolina Lemańska (*3-11-1846 Gardzienice - +25-01-1920 Brzezice)
+ #1 Leopold Saładykowski (*1834 - +11-10-1902 Ząbkowice) /∞ 26-10-1867 Piaski/
+ #2 Adam Dobruchowski (*1849 - +8-1896 Wiśnicz) /∞ około 1875/

Dzieci: 2

- 6) ♀ Waleria Kisielnicka z d. Lemańska (*około 1816 Odrzywołek - +20-09-1900 Kijany)
+ Maurycy Kisielnicki (*1823 Lublin - +1910) /∞ 14-04-1847 Piaski/

Dzieci: 3

- 7) ♂ Matylda Lemańska (*1819 Brzezinki k. Tczowa - +04-05-1890 Wiśnicz)
+ Hipolit Dobruchowski (*1806 Kalisz - +21-06-1887 Warszawa) /∞ 20-02-1841 Piaski/

Dzieci: 4

- 1) ♂ Jan Józef Dobruchowski (*15-12-1843 Warszawa - +1844 Warszawa)
- 2) ♂ Hipolit Teofil Dobruchowski (*1846 Gardzienice - +09-09-1873 Gardzienice)
- 3) ♂ Adam Dobruchowski (*1849 - +08-1896 Wiśnicz)
+ Karolina 1 v. Saładykowska z d. Lemańska (*1846 - +1920 Brzezice) /∞ ok. 1875/
- 4) ♀ Filipina Dobruchowska (*około 1854 - +)

- 8) ♀ Katarzyna Lemańska (*21-04-1820 Brzezinki - +29-11-1824 Brzezinki k. Tczowa)

- 9) ♀ Urszula Karolina Blum z d. Lemańska (*21-10-1822 Brzezinki - +01-1911)

+ Andrzej Maurycy von Blum (*1807 - +przed 1896) /∞ 15-02-1844 Piaski/

- 10) ♀ Hortensja Lemańska (*1823 - +29-04-1839 Inowłódz)

- 11) ♀ Aniela Katarzyna Lemańska (*30-12-1823 Brzezinki - +)

Jan Stefan Lemański był najstarszym z trojga synów Kazimierza Lemańskiego i Joanny z Górskich. Urodził się 26 września 1778 roku w Buku. O ile jego młodszy bracia (Benedykt i Ludwik), dość wcześnie osiedli we własnych majątkach, o tyle Jan bardzo często zmieniał miejsce zamieszkania. Był świadkiem, a jednocześnie pełnomocnikiem matki na ślubie Benedykta (1808). Dzierżawił wówczas majątek Walewice w ówczesnym powiecie sochaczewskim (parafia Bielawy, dziś powiat łowicki). Trzy lata wcześniej dzierżawił wieś Rogaszyn koło Piątku w woj. łęczyckim. W latach 1810-1814 dzierżawił wieś Zalesie koło Worowa w powiecie grójeckim. Od 1815 do połowy 1819 był posesorem

folwarku Odrzywołek koło Grójca i pobliskiej wsi Dobrzyszew. Mieszkał w tym czasie Odrzywołku. Przez jakiś czas wspólnie z Benedyktem prowadził fabrykę sukna w Poczesnej koło Częstochowy²⁹¹. Być może mieszkał tam przez parę lat, lecz nie pozostawił po sobie śladów w tamtejszych księgach metrykalnych. W późniejszych latach był dzierżawcą wsi Brzezinki koło Tczowa w województwie radomskim. Sam Tczów odegrał istotną rolę w życiu braci Lemańskich. W latach 1816-1819 mieszkał tu Benedykt, mąż Marianny z Przezdzieckich, a w samym 1815 roku znajdujemy tu najmłodszego Ludwika *kapitana Wojsk Polskich*. Obecność Benedykta Lemańskiego i jego żony w Tczowie potwierdzają zapisy chrztu i zgonu ich czworga dzieci. O szczegółach za chwilę przy omawianiu dziejów tej rodziny.

Jan Stefan Lemański poślubił Karolinę z Zakrzewskicj – wedle słów ich wnuczki – najmłodszą córkę prezydenta Warszawy z ostatnich lat panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego^{292,293}. Karolina z Zakrzewskich Lemańska, zgodnie z adnotacjami w aktach urodzenia jej dzieci i wiekiem podanym w jej akcie zgonu, urodziła się ok. 1788 roku. Nie udało mi się potwierdzić jej pochodzenia²⁹⁴. Było ono zapewne podane w akcie ślubu Jana i Karoliny, który odbył się przypuszczalnie ok. 1804 roku. Nie natrafiłem jednak na ten dokument.

Jan i Karolina mieli co najmniej dziewięcioro dzieci. Z uwagi na wspomniane wyżej częste przeprowadzki, nie odnalazłem metryk urodzenia wszystkich dzieci, lecz ich związki z rodziną Jana i Karoliny potwierdzają akta ślubów bądź inne dokumenty. Pierwszym ze znanych dzieci Jana i Karoliny był Walerian, który zmarł 12 maja 1805 roku w Rogaszyńcu²⁹⁵. Żył tylko miesiąc. Kolejnym był Napoleon urodzony ok. 1810. Ten zmarł 14 lutego 1814 we wsi Zalesie koło Worowa²⁹⁶. Ich synem był również Teodor Aleksander Lemański h. Bukowczyk wylegitymowany ze szlachectwa w 1837 roku²⁹⁷. Został ujęty w spisie szlachty z 1851 roku²⁹⁸. Dalsze jego losy są nieznane. Opierając się na wspomnieniach Marii Kietlińskiej – wnuczki Jana i Karoliny Lemańskich – przyjmuję, że to właśnie Teodor (autorka nie podaje imienia) próbował wyemigrować do Ameryki i zmarł w czasie rejsu²⁹⁹. Najstarszą córką Jana i Karoliny była Maria (Marianna Karolina Józefa) urodzona 20 sierpnia 1813 roku w Zalesiu koło Worowa³⁰⁰. Kolejną była Joanna Regina urodzoną 6 października 1815 w Odrzywołku koło Grójca³⁰¹. Następnie urodziły się jeszcze cztery córki: Waleria (*ok. 1820, Odrzywołek?)³⁰², Urszula Karolina (*21.10.1822, Brzezinki)³⁰³, Hortensja (*ok. 1823; †29.04.1839, Inowódz) i Matylda (*ok. 1824). Nie znam dokładnej daty i miejsca urodzin Walerii, Hortensji i Matyldy.

Autorka *Wspomnień* o rodzinie Lemańskich znając swojego dziadka jedynie z opowieści matki opisuje go tymi słowami: *Dziadek mój, najstarszy z trzech braci (...) mając wielkie zamiłowanie w naukach, więcej czasu poświęcał książkom niż gospodarstwu. Sam uczył swoje dzieci, a uczył grun-*

²⁹¹ Zresztą, kraiovcy nasi równie są zdolni do pracv iak cudzoziemcy, a zwiedzaiąc zakład fabryczny Braci Lemańskich w Poczesnie pod Częstochową, gdzie sami prawie Polacy ze wsi wzięci pracuią, przekonałem się naylepiej, że naszym rodakom na zdolności do wszelkiego rodzaju pracy nie zbywa. „Gazeta Warszawska”. 1824.07.03, nr 106 (+ dod.), s. 1555.

²⁹² Maria z Mohrów Kietlińska, ... op. cit., s. 46.

²⁹³ Prezydentem stolicy w latach 1792 i 1794 był Ignacy Zakrzewski h. Wyssogota (ur. 1745 Pakosław, zm. 15.02.1802 Żelechów). Jego żoną była Konstancja Zakrzewska h. Wyskota (ur. 1760, zm. 12.06.1840 Żelechów). Ślubowali 29.08.1779 roku w Wielowsi koło Krotoszyńska.

²⁹⁴ Dziećmi Ignacego i Konstancji Zakrzewskich byli: Izabela Matylda Józefa (*29.03.1781, †22.06.1787), Agnieszka Nepomucena (*22.04.1782), Franciszka Ludwika (*01.02.1784, †15.04.1784), Franciszka Kunegunda Nepomucena (*14.03.1785, †22.03.1785), Marek Józef Wacław (*19.03.1786) i Izabela Józefa Gertruda (*22.11.1787). Wszystkie urodziły się w Pakosławiu. W aktach tej parafii nie ma informacji kolejnych dzieciach.

²⁹⁵ AA Łódź, ASC Parafii Rzymskokatolickiej w Piątku, akt zgonu, k. 71.

²⁹⁶ AP Warszawa, zespół 1443/D, ASC gminy Worów, księga zg. rok 1814, s. 18, poz. 19.

²⁹⁷ ujęty w wykazie szlachty dziedzicznej, która *nabyła tego stanu przed ogłoszeniem prawa*. „Korrespondent” R.1838, nr 19, 20 ; „Kurjer Warszawski” R.1838, nr 19, s. 1 ; „Gazeta Warszawska” R.1838, nr 20 ; „Gazeta Codzienna” Nr 2025, 20 stycznia 1838, s. 2.

²⁹⁸ *Spis szlachty Królestwa Polskiego...* op.cit. s. 129.

²⁹⁹ Alfons urodzony w 1914 w Grudziądzu i jego ojciec Teodor Lemańscy posługiwali się herbem Bukowczyk.

³⁰⁰ ibidem, księga ur. rok 1813, s. 9v, poz. 31.

³⁰¹ AP Warszawa, zespół 2418/8, ASC parafii rzymskokatolickiej w Grójcu, księga ur., s. 47.

³⁰² Informacja o wieku oraz miejscu urodzenia pochodzi z aktu zgonu Walerii Kisielnickiej z Lemańskich. AP w Lublinie, zespół 35/1839/0, ASC parafii rzymskokatolickiej w Kijanach, księga zgonów, poz. 69/1900.

³⁰³ AP w Radomiu, ASC parafii rzymskokatolickiej w Tczowie, rok 1822, s. 17, poz. 79.

townie wszczepiając w ich serca miłość ojczyzny, a w umysł znajomość dziejów Polski i literatury. Zwyczajem ówczesnym nie zaniedbywał też w swym programie nauki francuszczyzny³⁰⁴.

Jan Lemański nie zdążył wydać swoich córek za mąż. Zmarł 15 lipca 1833 roku w Brzezinkach³⁰⁵. Pozostawił owdowiałą Karolinę z Zakrzewskich. W dniu śmierci miał 55 lat (w akcie zgonu 57). Po roku cały jego majątek zlicytowano³⁰⁶. Przez kilka późniejszych lat Karolina z dziećmi mieszkała w Krakowie. Początkowo przy Rynku pod numerem 24 (1835), a później przy ul. Floriańskiej pod nr 551 (1837). Tam też wydała za mąż dwie najstarsze córki. Od 1840 roku mieszkała w Gardzienicach w domu swojego zięcia Józefa Kalasantego Lemańskiego. Tam wydała za mąż trzy kolejne córki. Zmarła 31 sierpnia 1852 w domu Urszuli Blumowej z Lemańskich w Woli Chynowskiej pod Warszawą. Pochowana na cmentarzu parafialnym w Chynowie. Miała 66 lat. W akcie zgonu nie podano imion jej rodziców.

Pięć córek Jana i Karoliny z Zakrzewskich bardzo dobrze wyszło za mąż. Najstarszą Marię (Mariannę Karolinę) wydano za krakowskiego lekarza, chirurga i fizyka miejskiego Michała Edwarda Mohra (1804-1879). Ślubowali 1 lipca 1835 roku w krakowskim kościele Mariackim³⁰⁷. Maria Mohrowa z Lemańskich budziła ogólny podziw swoją urodą, stylem bycia i ekstrawagancją strojów³⁰⁸. Znana była też ze swej działalności charytatywnej³⁰⁹. Urodziła Michałowi co najmniej trzech synów i córkę Marię, późniejszą autorkę często przeze mnie cytowanych *Wspomnień*. Zmarła w 1867 roku lub krótko przedtem. Pozostał po niej portret pędzla Władysława Majeranowskiego datowany na około 1840 rok.

Ryc. 21. Portret Marii z Lemańskich Mohrowej, aut. Władysław Majeranowski (Fot. [Wikipedia](#))

³⁰⁴ Maria z Mohrów Kietlińska, *Wspomnienia*, Kraków 1986, s. 46.

³⁰⁵ AP Radom, ASC Parafii Rzymskokatolickiej Tczów. syg. 23, 1833 rok, poz. 41.

³⁰⁶ „Dziennik Powszechny”. 1834.05.21, nr 142.

³⁰⁷ Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Marii Panny (Mariacka), AP w Krakowie, Zespół: 29/328/0, Księgi małżeństw 1835, poz. 58.

³⁰⁸ *Kapitan i dwie panny: krakowskie pamiętniki z XIX wieku*, red. I. Homola, B. Łopuszański, Kraków 1980, s. 122 ; *Pamiętniki Krakowskiej rodziny Louisów, 1831-1869*, red. J. Zathey, Kraków 1962, s. 378.

³⁰⁹ *Rocznik towarzystwa dobroczynności miasta Krakowa*, Kraków 1868, s. 30.

Joanna Regina, kolejna córka Jana i Karoliny Lemańskich, wyszła za swojego kuzyna Józefa Kalasantego Jakuba Lemańskiego, syna Hipolita (Jan i Hipolit Lemańscy byli przyrodnimi braćmi). Ślub odbył się 12 maja 1837 roku w kościele Mariackim w Krakowie. Małżonkowie przez parę lat mieszkali w Inowłodzu. Tam zmarła Hortensja, najmłodsza siostra Joanny. Później przenieśli się do Gardzienic. W kościele parafialnym w Piaskach, do którego należały Gardzienice, ślubowały trzy kolejne córki Jana i Karoliny Lemańskich.

Ryc. 22. Joanna z Lemańskich Lemańska (1815-1893)

Waleria została żoną ziemianina Maurycego Kisielnickiego. Pobrali się 14 kwietnia 1847 roku. Mieli trzech synów, z których najmłodszy Maurycy Zygmunt (1859-1922) został aktorem. Był również recytatorem i komediopisarzem. Mąż Walerii z Lemańskich brał udział w powstaniu styczniowym. Dowodził oddziałem kosynierów w partii Kruka. Ranny w potyczce pod Chruśliną w powiecie puławskim, został wzięty do niewoli i zesłany do Jemisiejka. Po jakimś czasie zwolniony lecz bez prawa do powrotu. Zmarł w 87 roku życia w Tbilisi w Gruzji. Waleria Kisielińska z Lemańskich zmarła 21 września 1900 roku w Kijanach w lubelskim. Potwierdza to Boniecki.

Matylda z Lemańskich wyszła za wdowca Hipolita Kotarba Dobruchowskiego h. Ogończyk – kartografa, powstańca listopadowego i kawalera Orderu Virtuti Militari. Pobrali się 20 lutego 1841 roku. Dobruchowski był później rewizorem pomiarów w Wydziale Lasów Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu w Warszawie. Mieli co najmniej czworo dzieci: Jana Józefa (15-12-1843, Warszawa), Hipolita Teofila (6-02-1846, Gardzienice), Adama (*1849) i córkę Filipinę. Wdowa Matylda Dobruchowska z Lemańskich zmarła w maju 1890 roku w Wiśniczu, zapewne w domu doktorostwa Adama i Karoliny Dobruchowskich³¹⁰. Hipolit Dobruchowski zmarł 21 czerwca 1887 w Warszawie.

³¹⁰ „Gazeta Lwowska” 1890-05-15, R 80, nr 111, s. 4. W zawiadomieniu o śmierci podano, że Matylda (córka Jana L. i Karoliny z Zakrzewskich) urodziła się w 1819 roku w Brzezinkach w gub. radomskiej. W aktach chrztu z parafii w Tczowie nie ma jednak jej metryki urodzenia.

Ryc. 23. Nekrolog Matyldy Dobruchowskiej z Lemańskich.
„Czas” Nr 109, 13 maja 1890.

Urszula Karolina wyszła za Andrzeja Maurycego von Bluma, dziedzica Woli Chynowskiej i współwłaściciela cukrowni warszawskiej. Pobrali się 15 lutego 1844 roku w kościele parafialnym w Piaskach Wielkich. Urodziły im się co najmniej dwie córki i syn Bronisław. W domu p. Blumów zmarła Karolina z Zakrzewskich Lemańska. Wdowa Urszula von Blum zmarła w styczniu 1911 roku³¹¹.

* * *

Boniecki podaje, że Jan Lemański h. Bukowczyk był dziedzicem Suliszewa w rawskim i zmarł w 1863 roku. Analiza metryk dowodzi, że dziedzic Suliszewa pochodził z innej rodziny o tym samym nazwisku. Metryka jego zgonu pochodząca z akt USC w Rawie (poz. 230/1863), mówi, że zmarły 26 listopada 1863 roku dziedzic Suliszewa Jan Lemański, był bezdzietnym wdowcem urodzonym w Warszawie. Miał 76 lat (*1787). Urodził się na terenie parafii św. Krzyża. Był synem fryzjera Antoniego Lemańskiego i Zofii z d. Orczak³¹². Z zawodu był malarzem. Jan Lemański był dwukrotnie żonaty. Pierwszą jego żoną była Magdalena z Wróblińskich. Pobrali się w Warszawie w 1814 roku. Magdalena zmarła w 1823 roku. Małżonkowie mieszkali wówczas przy Nowym Świecie pod numerem 1285. Jan Lemański, wdowiec po Magdalenie z Wróblińskich, ożenił się po raz drugi w Rawie w 1832 roku. Jego żoną została wdowa Felicysyma (Felicjanna Antonina) z Wierozimskich Rüflingowa. Druga żona Jana zmarła w 1850 roku. Żeliwny grobowiec *Felicysymy z Wyroziemskich Lemańskiej* zachował się do dnia dzisiejszego na cmentarzu parafialnym w Starej Rawie³¹³.

³¹¹ „Kurjer Warszawski” R. 91, nr 22 (1911-01-22).

³¹² „Gazeta Warszawska” 1808, nr 23 ; „Gazeta Warszawska” 1809, nr 18, s. 330.

³¹³ Wpisany do rejestru zabytków.

Rodzina Ludwika Bartłomieja Lemańskiego (1788-1861)

Ludwik Bartłomiej Lemański (*25-08-1788 Buk - +31-03-1861 Witkowice k. Częstochowy)
+ Teodora Łazarowicz z d. Bagińska (*1791 - +20-01-1880 Bratoszewice) /∞ 1-09-1815 W-wa/

Dzieci: 6

- 1) ♀ Aniela Joanna Ludwika Lemańska (*20-07-1816 Zwolen - +1918)
+ Sylwester Dębiński (*1806 - +) /∞ 15-01-1845 Zwolen/
- 2) ♀ Ludwika Teodora Lemańska (*06-11-1818 Zwolen - +13-10-1902 Lubartów)
+ Dominik Jan Józef Cichocki (*1814 Hermanowice - +) /∞ 30-05-1841 Zwolen/
- 3) ♀ Kornelia Marianna Lemańska (*08-11-1820 Zwolen - +19-07-1860 Brzezienko)
+ Ludwik Walenty Komierowski (*1812 - +23-09-1892 W-wa) /∞ 2-02-1840 Zwolen/
- 4) ♂ Kazimierz Marcin Lemański (*08-11-1825 Zwolen - +18-09-1885 Bratoszewice)
+ Melania Matuszewska (*1833 Kobelce - +30-05-1862 Frankfurt) /∞ 28-11-1850 W-wa/

Dzieci: 5

- 1) ♀ Maria Bronisława Genowefa Lemańska (*3-01-1852 Warszawa - +)
+ Felicjan Ignacy Michalski (*1847 Warszawa - +) /∞ 23-01-1872 Warszawa/
 - 2) ♂ Ludwik W. Lemański (*3-08-1853 Bratoszewice - +28-02-1935 Bratoszewice)
+ Helena Maria Romocka (*1871 Sadłowo - +1951 Kalisz) /∞ 1-09-1892 W-wa/
 - 3) ♂ Bronisław Lemański (*7-07-1855 Bratoszewice - +3-03-1863 Bratoszewice)
 - 4) ♀ Aniela Lemańska (*3-05-1857 Bratoszewice - +10-06-1858 Bratoszewice)
 - 5) ♀ Stefania Lemańska (*4-08-1859 Bratoszewice - +24-05-1896 Bratoszewice)
+ Wacław Symforian Rzewuski (*1849 W-wa - +7-09-1910)
/∞ 18-06-1885 Bratoszewice/
-
- 5) ♀ Teresa Lemańska (*20-10-1830 Zwolen - +2-12-1830 Zwolen)
 - 6) ♀ Teodora Marianna Lemańska (*16-04-1833 Zwolen - +12-10-1881 Warszawa)
+ Marceł L. Watraszewski (*1821 W-wa - +6-07-1902 W-wa) /∞ 2-02-1853 Zwolen/

Gdy Jan i Benedykt Lemańscy budowali swoje majątki, ich najmłodszy brat Ludwik Bartłomiej brał udział w wojnach napoleońskich. Nie zachowały się informacje na temat jego wykształcenia. Bukowskie zapisy metrykalne wskazują, że co najmniej do 1799 roku pozostawał pod opieką swojej starszej siostry Rozalii, żony Józefa Szpotańskiego. Mieszkał w ich majątku Wielka Wieś pod Bukiem. Już jako 19-latek służył w 3. Pułku Piechoty Edwarda Żółtowskiego. 13 stycznia 1807 roku został podporucznikiem, 7 maja 1808 awansowany na porucznika, a 5 czerwca 1809 na kapitana. Wy różnił się 16 czerwca 1809 roku w walkach pod Sandomierzem w czasie wojny polsko-austriackiej^{314,315,316}. W szeregach Wojska Polskiego wziął udział w wojnie Napoleona przeciw Rosji. Szczególną odwagą wykazał się w bitwie pod Borodino. Szaleńczym zrywem w grupie kilkunastu piechurów pod dowództwem płk. Ignacego Aleksandra Blumera, przedarł się przez otaczające ich kordony rosyjskie. Za ten bohaterski czyn w dn. 11 października 1812 roku został odznaczony Orderem Legii Honorowej (Kapitan Lemański z 3. Pułku Piechoty, patent nr 33.422)³¹⁷. Ranny 29 listopada 1812 roku w ostatnim dniu bitwy pod Berezyną dostał się do niewoli i 25 marca 1815 został wcielony do batalionu grenadierów. W stopniu pułkownika był adiutantem gen. Józefa Zajączka, wówczas Namiestnika Królestwa Polskiego³¹⁸. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Virtuti Militari III klasy, przyznany w latach 1807–1813 (Lemański Ludwik, kapitan z batalionu instruktorów grenadie-

³¹⁴ *Rys historyczny kampanii odbytej w roku 1809 w Księstwie Warszawskim pod dowództwem księcia Józefa Poniatowskiego*, Poznań 1869, s. 135.

³¹⁵ A.J. Ostrowski, *Żywot Tomasza Ostrowskiego: ministra Rzeczypospolitej, później prezesa senatu Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, oraz Rys wypadków krajowych od 1763 r. do 1817*, t. 1, Paryż 1836, s. 399.

³¹⁶ J. Falkowski, *Obrazy z życia kilku ostatnich pokoleń w Polsce*, t. 3, Poznań 1884, s. 155.

³¹⁷ Rozkaz gen dyw. Jana H. Dąbrowskiego z 14 lipca 1814. Zob: „Gazeta Warszawska”. 1814.07.14, nr 57

³¹⁸ „Kurjer Warszawski” 1850.11.29, nr 316.

rów)^{319,320}. Był członkiem loży wolnomularskiej „Wolność Odzyskana”³²¹. Wiele informacji o kapitanie Lemańskim podaje hr. Aleksander Fredro, także oficer z czasów napoleońskich^{322,323}.

Jeszcze w 1815 lub na początku 1816 roku podpułkownik Ludwik Lemański podał się do dymisji. Od 1816 zamieszkał w żoną w Zwoleniu. Okoliczne dobra ziemskie Bartodziej i Brzezinek nabył od rządu na własność³²⁴. W późniejszych latach piastował urząd sędziego pokoju powiatu kozienickiego³²⁵. Ożenił się z Teodorą z domu Bagińską, wdową po oficerze Wojsk Polskich kpt. Grzegorz Łazarowiczu. Teodora urodziła się w 1791 roku i była córką kapitana wojsk saskich Antoniego Bagińskiego i jego żony Teresy z domu de Ponteé. Informacja ta pochodzi z aktu jej ślubu z Grzegorzem Łazarowiczem (19-03-1810, Tarczyn). Potwierdza ją Kietlińska, która pisze: [Teodora z Bagińskich] była córką kapitana wojsk polskich z czasów króla Augusta [III] saskiego. Kapitan Bagiński, służący w gwardii przybocznej króla w Dreźnie, ożeniony był z margrabianką [marquise] de Pontii, francuską emigrantką osiadła w Dreźnie [...] ³²⁶. Teresa Bagińska z domu de Ponteé zmarła w 1818 roku w Krzyńskowłodzie Małej w woj. mazowieckim. Wg aktu zgonu miała 60 lat.

Ludwik i Teodora pobrali się 1 września 1815 roku w Warszawie³²⁷. Obszerny choć trudno czytelny akt ślubu, cytuje przedłożoną urzędnikowi *metrykę z ksiąg kościoła parafialnego w Buku* datowaną na 1808 rok. Jako rodziców pana młodego podaje Jana Lemańskiego i Ewę z Górskich [sic!]. Zapis ten stoi w jawnej sprzeczności zarówno z wcześniej omówionymi dokumentami, jak i aktem zgonu Ludwika Lemańskiego. Jeśli zaś chodzi o pannę młodą, to podane wyżej informacje znajdujemy w akcie ślubu.

Ryc. 24. Podpis Ludwika Lemańskiego pod aktem ślubu

Ludwik Lemański i Teodora z Bagińskich mieli pięć córek i syna Kazimierza. Wszystkie dzieci urodziły się w Zwoleniu. Najstarszą była Aniela Joanna Ludwika (*20.07.1816)³²⁸. Po niej przyszła na świat Ludwika Teodora (*06.11.1818)³²⁹, a w dalszej kolejności Kornelia Marianna (*08.11.1820)³³⁰. Później urodził się Kazimierz (*08.11.1825)³³¹, a po nim na świat przyszła Teresa Marianna, która zmarła po miesiącu (*20.10.1830, †02.12.1830)³³². Najmłodszą była Teodora Marianna (*16.04.1833)³³³. Przy ich chrztach i ślubach uczestniczyli dwaj starsi bracia Ludwika. Jan Lemański

³¹⁹ Z. Wesołowski, *The Order of the Virtuti Militari and its cavaliers 1792-1992* (= Order Virtuti Militari i jego kawalerowie), Miami 1992, s. 104.

³²⁰ *Xięga Pamiątkowa w 50-letnią rocznicę powstania roku 1830; zawierająca spis imienny dowódców i sztabs-oficerów tudzież oficerów, podoficerów i żołnierzy Armii Polskiej w tymż roku krzyżem wojskowym "Virtuti Militarii" ozdobionych.*, Lwów 1881, s. 51.

³²¹ S. Małachowski, *Wykaz polskich łóż wolnomularskich oraz ich członków w latach 1738-1821*, [w:] „Archiwum komisji historycznej”, t. 14, Kraków 1930, s. 244.

³²² A. Fredro, *Trzy po trzy: pamiątki z epoki napoleońskiej*, Kraków 1917, s. 132, 220.

³²³ A. Fredro, *Pisma wszystkie*. Proza. Cz. 2, T. 13, Warszawa 1969, s. 324.

³²⁴ *Spór miasta Zwolenia z Lemańskim dziedzicem dóbr Bartodziej i Brzezinek*, AGAD, Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych, zespół 1/191/3129, 1836-[1841].

³²⁵ *Nowy Kalendarzyk Polityczny na rok 1835*, Warszawa 1835, s. 341.

³²⁶ Maria z Mohrów Kietlińska, *op. cit.*, s. 48.

³²⁷ AP Warszawa, ASC Cyryk I, rok 1815, księga zaślubionych poz. 122/1815.

³²⁸ AP Radom, 58/178/0/1/9, Duplikat ASC parafii Zwoleń z 1816 roku, s. 19, poz. 57.

³²⁹ ibidem, 58/178/0/1/11, ASC parafii Zwoleń na rok 1818, s. 62, poz. 148.

³³⁰ ibidem, 58/178/0/1/13, Oryginał księgi ASC parafii Zwoleńskiey 1820, s. 66, poz. 169.

³³¹ ibidem, 58/178/0/1/18, Księga orygl. ASC gm. i parafii Zwoleń 1825, s. 91, poz. 180.

³³² ibidem, 58/178/0/1/23, Duplikat ASC parafii Zwoleń 1830, s. 38, poz. 119 ; s. 106, poz. 114.

³³³ ibidem, 58/178/0/1/26: Duplikat ASC parafii Zwoleń 1833, s. 17, poz. 64.

był ojcem chrzestnym Teresy (1830). W akcie chrztu zapisano, że miał 51 lat. Benedykt zaś, *Dzień Państwa Kłobuckiego i Sędziego Pokoju Powiatu Częstochowskiego*, w 1840 roku był świadkiem na ślubie Kornelii. Jego wiek określono zgodnie z prawdą na 56 lat. Ludwik Bartłomiej Lemański herbu Bukowczyk został ujęty pod numerem 683 w wykazie szlachty dziedzicznej, która *nabyła tego stanu przed ogłoszeniem prawa*³³⁴.

Lemańscy wychowywali także córkę Teodory z jej pierwszego małżeństwa urodzoną ok. 1811 roku. Urszula była spadkobierczynią majątku po swojej babce, także Urszuli z Nikorowiczów Łazarowiczowej. W skład majątku wchodziły dwie warszawskie posesje. Jedna przy ul. Solec, a druga przy ul. Czerniakowskiej. Na nich znajdowały się m.in: pałac, spichlerz i suszarnia (wszystkie murowane) oraz place i ogród położone przy brzegu Wisły. Majątek ów został podzielony na dwie części. Jedna przysługiwała nieletniej wówczas Urszuli, a druga Łucji z Łazarowiczów, żonie Fryderyka Dahlen, posesora dóbr Komorniki³³⁵. Urszula Łazarowiczówna wyszła za Edwarda Napoleona Kręskiego h. Nadelwicz. Ślubowali 2 września 1834 roku w Zwoleniu.

Ludwik Lemański zmarł 31 marca 1861 roku w Witkowicach, majątku męża jego córki Anieli. W akcie zgonu potwierdzono wojskową przeszłość zmarłego i jego pochodzenie: *w dniu Trzydziestym Pierwszym Marca roku bieżącego [...] umarł Ludwik Lemański we Wsi Witkowicach właściciel dóbr z Zwolenia były Pułkownik Wojsk Polskich lat Siedmdziesiąt Trzy mający urodzony Wielkiej Wsi Księstwie Poznańskim z Kazimierza i Joanny z Gurskich już nieżyjących małżonków Lemańskich zostawiwszy po sobie owdowiałą żonę Teodorę z Bagińskich Lemańską w Bratoszewicach zamieszkałą*³³⁶.

Ciało zmarłego przetransportowano do Bratoszewic i tam w majątku jego syna zostało pochowane. Teodora z Bagińskich Lemańska zmarła 20 stycznia 1880 roku w Bratoszewicach. Miała 90 lat³³⁷. Osiem lat wcześniej, w dniu ślubu jej wnuczki Marii (córkę Kazimierza) z Felicjanem Michalskim, prasa warszawska pisała: *[...] wnuczka jeszcze żyjącej J[asnie] W[ielmożnej] Teodory z Bagińskich Lemańskiej, pułkownikowej przeszło osiemdziesięcioletniej matrony, zacnej, szlachetnej, szanowanej od rodziny, poważanej od przyjaciół i znajomych*³³⁸.

Ryc. 25. Płyta na grobie rodzinnym Lemańskich w Bratoszewicach

³³⁴ Decyzja Rady Stanu Królestwa Polskiego z 26.07.1837. „Kurjer Warszawski” 1837, nr 208.

³³⁵ „Gazeta Korrespondenta Warszawskiego y Zagranicznego”, Warszawa 1819, nr 32, s. 592.

³³⁶ Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Borownie, AP Częstochowa, zespół 8/213/0, sygn. 1, s. 64, akt zgonu nr 12.

³³⁷ „Kurjer Warszawski” 1880, nr 15 s. 4 ; „Gazeta Warszawska” 1880, nr 16, s. 4.

³³⁸ „Kurjer Warszawski”, 1872.01.22. nr 26, s. 5.

Córki Ludwika i Teodory wyszły za mąż za bogatych ziemian. Wszystkie ślubowały w Zwoleńniu. Aniela Joanna Ludwika wyszła za Sylwestra Dębińskiego (ślub 15.01.1845)³³⁹. Mieli co najmniej trzech synów. Ludwika Teodora wyszła za Dominika Jana Józefa Cichockiego h. Nałęcz (ślub 30.05.1841)³⁴⁰. Ludwika zmarła 13 października 1902 roku w Lubartowie. Kornelia Marianna została żoną Ludwika Walentego Hipolita Komierowskiego z Komierowa h. Pomian (ślub 2.02.1840)³⁴¹. Mąż Kornelii był prezesem Ziemskiego Towarzystwa Kredytowego w Płocku a później w Warszawie. Mieli czterech synów i córkę³⁴². Kornelia Komierowska z Lemańskich zmarła 19 lipca 1860 roku w Brzezinie w par. Wąsewo, powiat Ostrów Mazowiecka. Najmłodsza Teodora Marianna wyszła za Marclego Ludwika Watraszewskiego h. Abdank, syna Józefa i Anny z Markowskich (ślub 2.02.1853)³⁴³. Teodora z Lemańskich Watraszewska zmarła 13 października 1881 roku w Warszawie. Została pochowana na Cmentarzu Powązkowskim. Jej mąż zmarł w 1902 roku. Watraszewscy mieli trzech synów. Jednym z nich był dr Franciszek Ksawery Watraszewski (1853-1929), lekarz i popularny w swoim czasie warszawski spirytysta. Kolejnym był inż. Stanisław Grzegorz Watraszewski (1855-?), absolwent politechniki ryskiej i prezes zarządu cukrowni Brześć Kujawski i Trawniki.

Kazimierz syn Ludwika i Teodory z Bagińskich, ożenił się z Melanią córką Wincentego Matuszewskiego h. Topór i Apolonii z Pieniążków. Ich uroczysty ślub odbył się 28 listopada 1850 roku w kościele Archikatedralnym św. Jana w Warszawie³⁴⁴. Melania wniosła w posagu majątek Bratoszewice, w którym małżonkowie zamieszkali w 1853 roku. Dochowali się trzech córek i dwóch synów. Najstarszą była Maria Bronisława Genowefa urodzona jeszcze w Warszawie w dn. trzeciego stycznia 1852 roku.³⁴⁵ Kolejne dzieci Kazimierza i Melanii Lemańskich urodziły się już w Bratoszewicach. Byli nimi Ludwik Wincenty August (*3.08.1853)³⁴⁶ i kolejny syn, któremu rodzice nadali imiona Bronisław Apoloniusz (*07.07.1855)³⁴⁷. Ten zmarł w ósmym roku życia (†3.03.1863)³⁴⁸. Jako następne urodziły się dwie córki: Aniela Teodora Dezydera (*03.05.1857, †10.06.1858)³⁴⁹ i Stefania (*04.08.1859)³⁵⁰. Melania z Matuszewskich Lemańska zmarła w drodze powrotnej z Algieru, gdzie szukała polepszenia wątłego zdrowia. Śmierć przyszła nagle we Frankfurcie nad Menem w dn. 30 maja 1862 roku³⁵¹. Melania miała zaledwie 29 lat. Strapiona matka, mąż i dzieci pochowali ją 4 czerwca tego roku w grobowcu rodzinnym w Bratoszewicach.

Najstarsza córka Kazimierza i Melanii z Matuszewskich wyszła za Felicjana Ignacego Michalskiego h. Łódzia, syna Jakuba i Bronisławy Tekli z Karpińskich (ślub 23.01.1872 w Warszawie)³⁵². Mieli co najmniej troje dzieci. Z kolei najmłodsza Stefania wyszła za Wacława Symforiana Ludwika Rzewuskiego h. Krzywda, syna Wincentego i Teodory z Pudłowskich (urodzonego 22.08.1849 w Warszawie). Pobrali się 18 czerwca 1885 roku w Bratoszewicach³⁵³. Świadcami na ślubie byli dwaj szwagrowie ojca panny młodej: Ludwik Komierowski (mąż Kornelii z Lemańskich) i Marceli Watraszewski (mąż Teodory z Lemańskich). Stefania wniosła w posagu dobra bratoszewickie, które pozostały w rękach Rzewuskich do reformy rolnej w 1945 roku. Małżonkowie Rzewuscy mieli jednego syna Kazimierza. Stefania zmarła 24 maja 1896 roku w Bratoszewicach³⁵⁴.

³³⁹ AP Radom, 58/178/0/1/38: Duplikat ASC parafii Zwoleń na rok 1845, s. 2, poz. 1.

³⁴⁰ ibidem, 58/178/0/1/34: Duplikat ASC parafii Zwoleń na rok 1841, s. 50, poz. 21.

³⁴¹ ibidem, 58/178/0/1/33: Duplikat ASC parafii Zwoleń na rok 1840, s. 41, poz. 3.

³⁴² T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*. R. 10, s. 192.

³⁴³ AP Radom, 58/178/0/1/46: Duplikat ASC z parafii Zwoleń na rok 1853, s. 57, poz. 1.

³⁴⁴ AP Warszawa, 72/161/0/-/25: ASC parafii św. Jana w Warszawie rok 1860, s. 704, poz. 298.

³⁴⁵ AAW, zespół 9243/D, parafia św. Krzyża, księga ochrzczonych 1852, s. 54v, poz. 216.

³⁴⁶ AP Łódź, zespół 1420/D, ASC parafii w Bratoszewicach, księga urodzonych poz. 69/1853.

³⁴⁷ AP Łódź, zespół 1420/D, ASC parafii w Bratoszewicach, księga urodzonych poz. 24/1855.

³⁴⁸ AP Łódź, zespół 1420/D, ASC parafii w Bratoszewicach, księga zmarłych poz. 20/1863.

³⁴⁹ AP Łódź, zespół 1420/D, ASC parafii w Bratoszewicach, księga ur. i zm., 19/1857; 18/1858.

³⁵⁰ AP Łódź, zespół 1420/D, ASC parafii w Bratoszewicach, księga urodzonych 50/1859.

³⁵¹ „Kurjer Warszawski”. 1862, nr 132, s. 751 ; „Kurjer Warszawski”. 1862, nr 193, s. 1105.

³⁵² AP Warszawa, zespół 72/158/0/-/91, ASC parafii św. Krzyża, poz. 18/1872. „Kurjer Warszawski”, 1872.01.22. nr 26, s. 5.

³⁵³ Parafia pw. św. Augustyna w Bratoszewicach, księga zaślubionych 1885, poz. 2.

³⁵⁴ AP Łódź, zespół 1420/D, ASC parafii w Bratoszewicach, księga zmarłych 18/1896.

Kazimierz Lemański był ziemianinem, działaczem gospodarczym i społecznym. Miał spore osiągnięcia w zakresie hodowli zwierzęcej³⁵⁵. Pracował w Towarzystwie Ubezpieczeniowym „JAKOR” i filii Banku Polskiego w Piotrkowie³⁵⁶. Uczestniczył w licznych akcjach charytatywnych. Zmarł 18 września 1885 roku w Bratoszewicach³⁵⁷.

Jego jedyny syn Ludwik Wincenty August otrzymał od ojca majątek Wola Błędowska, wydzielony z Bratoszewic w 1884 roku. Ożenił się z Heleną Romocką (Heleną Marią Pelagią), córką Kazimierza i Aleksandry z Komierowskich, urodzoną 10 (22) czerwca 1871 roku w Sadłowie. Kazimierz Romocki herbu Prawdzic był dziedzicem dóbr Sadłowo w powiecie rypińskim. Ludwik i Helena ślubowali 20 sierpnia (1 września) 1892 roku w Warszawie³⁵⁸. Matka Heleny była bratanicą Ludwika Komierowskiego, który z kolei dla pana młodego był mężem jego ciotki Kornelii z Lemańskich (siostry ojca). Ludwik i Helena Lemańscy nie doczekali się potomstwa. Ich małżeństwo było nieudane. Od 1916 roku żyli w separacji. Ludwik zmarł 28 lutego 1935 roku w Bratoszewicach. Został pochowany w rodzinnym grobowcu na miejscowym cmentarzu. Helena z Romockich Lemańska zmarła 24 listopada 1950 roku w Kaliszu³⁵⁹.

Jeszcze w kwietniu 1933 roku Ludwik Lemański spisał testament, w którym rozporządził swoim majątkiem szacowanym wówczas na milion złotych. Jedną czwartą przekazał swojej małżonce, *którą za żonę moją nadal uważam, pomimo, że siedemnaście lat byliśmy w separacji*. Pozostałe trzy czwarte przeznaczył dla trojga dzieci Kazimierzostwa Rzewuskich (wnuków Stefanii z Lemańskich i Wacława Symforiana Rzewuskich)³⁶⁰. Największe z zadysponowanych legatów (po 30 tys. zł) Ludwik Lemański przeznaczył dla Jana Lemańskiego i jego siostry Marii po mężu Rościszewskiej – dwóch żyjących dzieci Gustawa Serafina Lemańskiego i Apolonii z Paullerów. Gustaw był synem Hipolita Wawrzyńca (1791-1852), a wnukiem Hipolita Lemańskiego (1755-1800). Ojciec spadkobiercy (Gustaw) i Ludwik Lemański (spadkodawca) byli dla siebie dalekimi kuzynami. Ich wspólnym pradiadkiem był burmistrz bukowski Kazimierz Lemański, zaś ich prababkami były dwie kolejne żony Kazimierza: Regina z Pachowiczów i Joanna z Górskich. Gustawa i Ludwika łączyło dalekie pokrewieństwo w IV pokoleniu, mimo to zdawali sobie sprawę ze wspólnych korzeni.

³⁵⁵ *Sprawozdanie Komitetu Drugiej Wystawy Rolniczej w Łowiczu...*, „Roczniki Gospodarstwa Krajowego”. R. 18, 1859, T. 37, poszyt 2, s. 209.

³⁵⁶ „Kurjer Warszawski”. 1874, nr 111, s. 11.

³⁵⁷ AP Łódź, zespół 1420/D, ASC parafii w Bratoszewicach, księga zmarłych 46/1885.

³⁵⁸ AAW, zespół 9264/D. Księga zaślubionych parafii rzymskokatolickiej pw. Wszystkich Świętych w Warszawie, rok 1892, s. 137v, poz. 274.

³⁵⁹ USC w Kaliszu, księga zmarłych, rok 1950 ; E.H. Nejman, *Szlachta Sieradzka XIX wieku. Herbarz*, Zduńska Wola 2017, lit. "R", s. 591.

³⁶⁰ AP Łódź, zespół 39/419/0 Akta notariusza Henryka Klesa przy Wydziałach Hipotecznych Sądu Okręgowego w Łodzi, jedn. 18, s. 304-305.

Rodzina Benedykta Wojciecha Lemańskiego (1784-1856)

Benedykt Wojciech Lemański (*17-04-1784 Buk - +25-08-1856 Zagórze)

+ Maria Cecylia Przezdziecka (*1787 - +26-12-1859 Kłobuck) /∞ 16-11-1808 Brzeziny/

Dzieci: 11

- 1) ♂ Ludwik Roch Lemański (*16-08-1809 Bronowice - +26-05-1873 W-wa)
 - 2) ♀ Genowefa Marianna Emilia Lemańska (*3-01-1811 Witkowice - +)
 - 3) ♀ Karolina Lemańska (*7-06-1813 Odrzywołek - +7-03-1890 W-wa)
- + Hipolit Stojowski Jodran (*1812 - +5-02-1881 W-wa) /∞ 30-05-1835 Kłobuck/

Dzieci: 4

- 1) ♂ Alfred Stojowski Jodran (*15-03-1836 Borówno - +23-11-1895 Oleśnica)
- + Maria Bogdańska (*około 1830 - +)

Dzieci: 2

- 2) ♀ Kamila Stojowska Jodran (*17-03-1837 Borówno - +07-07-1911 W-wa)
- + Kazimierz Stojowski Jodran (*1819 - +15-12-1876 W-wa)

Dzieci: 4

- 3) ♂ Bolesław Stojowski Jodran (*16-05-1838 Borówno - +)
 - 4) ♂ Karol Stojowski Jodran (*około 1840 - +)
- + Maria Stojowska z d. Szadkowska (- +) /∞ 30-04-1872 W-wa/
- + Ludwika Stojowska z d. Walewska (- +) /∞ 04-08-1869 W-wa/

- 4) ♂ Klemens Andrzej Lemański (*24-12-1814 Odrzywołek - +04-05-1817 Tczów)

- 5) ♀ Maria Lemańska (*20-03-1816 Tczów - +13-11-1895 Château de Mensignac)
- + #1 Piotr Antoni Steinkeller (*1799 - +11-02-1854 Kraków) /∞ 15-09-1835 Kłobuck/
- + #2 Christophe Michel Roguet (*1800 - +24-07-1877 Paryż) /∞ 26-07-1865 Paryż/
- + #3 Louis Daniel Adhémar de Sanzillon (*1830 - +1910 Paryż) /∞ 12-08-1883 Paryż/

Dzieci: 3

- 1) #1 ♀ Maria Benedykta Steinkeller (*13-10-1836 - +2-10-1837 W-wa)
- 2) #1 ♂ Artur Piotr Dominik Steinkeller (*4-08-1845 - 20-12-1845 W-wa)
- 3) #1 ♂ Artur Henryk Steinkeller (*7-04-1847 W-wa - +3-03-1866 Menton)

- 6) ♂ Kazimierz Leonard Lemański (*7-03-1817 Tczów - +1817 Tczów)

- 7) ♂ Bolesław Gabriel Lemański (*18-03-1819 Tczów - +)

- 8) ♀ Kamila Kasylda Joanna Lemańska (*2-04-1820 Poczesna - +19-03-1879 Baden-Baden)
- + #1 Czesław Biernacki (*23-12-1822 - +około 1895) /∞ 6-02-1844 Kłobuck/
- + #2 Karol von Maltzahn (- +) /∞ około 1859/

Dzieci: 1

- 1) #1 ♂ Stanisław Cyprian Biernacki (*1-11-1844 Lututów - +po 1863)

- 9) ♂ Edward Maksymilian Lemański (*4-02-1822 Poczesna - +31-03-1863 Zagórze)

- 10) ♂ Wiktor Lemański (*3-11-1824 Poczesna - +22-04-1888 W-wa)

- 11) ♂ Hilary Anastazy Lemański (*29-03-1828 Poczesna - +6-09-1850 Wręczyca Mała)

Benedykt Wojciech Lemański (ur. 17 kwietnia 1784 w Buku, zm. 25 sierpnia 1856 w Zagórz k. Kłobucka), spośród trzech synów bukowskiego burmistrza Kazimierza Lemańskiego i jego żony Joanny z Górskich, dorobił się największego majątku. Od 1833 roku był właścicielem pałacu w Kłobucku oraz okolicznych dóbr.

Odszukane przeze mnie informacje wskazują, że po śmierci męża Joanna Lemańska z Górskich z dwoma synami przeniosła się w okolice Sochaczewa. W parafii Brzeziny w dn. 16 listopada 1808 roku Benedykt Wojciech Lemański ożenił się z *Urodzoną* Marianną Cecylią Przeździecka, córka Walentego i Salomei z Chociewskich. Ojciec panny młodej był posesorem majątku Strzemboszewice w powiecie brzezińskim. Obszerny akt ślubu, sporządzony zgodnie z wymaganiami ówczesnie obowiązującego Kodeksu Napoleona, wyjaśnia, że pan młody był posesorem wsi Gaj w parafii Bielawy, leżącej wówczas w powiecie sochaczewskim, a przy tym – *podług złożonej Metryki, która wyięta została z Ksiąg Kościoła Parafialnego Bukowskiego* – synem nieżyjącego już *Urodzonego Kazimierza Lemańskiego i Joanny z Górskich*. Jako świadek, a jednocześnie w zastępstwie matki pana młodego, która *dla Wiek i Słabości osobiście assistować nie mogła*, w ślubie uczestniczył *Urodzony Jan Lemański brat rodzony pana młodego possessor dóbr Walewic w powiecie sochaczewskim*³⁶¹.

Rok później małżonkowie Lemańscy mieszkali w Bronowicach koło Brzeziny. Tam urodził się ich pierworodny syn. W 1811 roku Benedykt był dzierżawcą majątku Witkowice w parafii Brochów (pow. sochaczewski). Tam urodziła się Genowefa Marianna Emilia (1811). W latach 1812 -1814 rodzina Benedykta mieszkała w Odrzywołku w powiecie grójeckim, a następnie w Tczowie w radomskim. Od około 1820 roku Benedykt był dzierżawcą ekonomii Poczesna koło Częstochowy (*ekonomii rzędowej regionu częstochowskiego*). Wspólnie ze starszym bratem uruchomili tam fabrykę sukna³⁶². Przedsiębiorstwo musiało przynieść spore dochody. 23 stycznia 1833 roku Benedykt Lemański kupił od hrabiego Pawła Haugwitz dwór zagórski wraz z częścią dóbr ziemskich miasta Kłobucka i okoliczne wsie: Zagórze, Zakrzew, Wręczyca Mała i Łobodno. Za majątek zapłacił 480.000 zł.

Ryc. 26. Pałac w Zagórz koło Kłobucka

W późniejszych latach był Sędzią Pokoju okręgu częstochowskiego. Z małżeństwa z Marianną z Przeździeckich urodziło się jedenaścioro dzieci: Ludwik Roch (16.08.1809, Bronowice)³⁶³, Genowefa Marianna Emilia (1811, Witkowice k. Brochowa)³⁶⁴, Karolina (7.06.1813, Odrzywołek k. Grójca)³⁶⁵, Klemens Andrzej (24.12.1814, Odrzywołek; †4.05.1817, Tczów)^{366,367}, Maria Benedykta (20.03.1816,

³⁶¹ AP Łódź zespół 39/1422/0, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Brzezinach, akt ślubu poz. 7/1808, s. 105-105v.

³⁶² *Zresztą, kraiowcy nasi równie są zdolni do prac jak cudzoziemcy, a zwiedzając zakład fabryczny Braci Lemańskich w Poczesnie pod Częstochową, gdzie sami prawie Polacy ze wsi wzięci pracują, przekonałem się najlepiej, że naszym rodakom na zdolności do wszelkiego rodzaju pracy nie zbywa.* „Gazeta Warszawska”. 1824.07.03, nr 106 (+ dod.), s. 1555.

³⁶³ AP Łódź, ASC parafii rzymskokatolickiej w Brzezinach, zespół 1422/D, s. 74-74v.

³⁶⁴ Archiwum parafii Brochów, ASC poz. 41, księgi parafialne s. 308, poz. 18/1811.

³⁶⁵ na podstawie allegat załączonych do aktu ślubu Karoliny.

³⁶⁶ USC Grójec, poz. 14/1814.

³⁶⁷ Zgon Klemensa zgłosił jego stryj, oficer Wojsk Polskich kpt. Ludwik Lemański.

Tczów)³⁶⁸, Kazimierz Leonard (7.11.1817, Tczów; †Tczów)^{369,370}, Bolesław Gabriel (18.03.1819, Tczów)³⁷¹, Kamila Joanna Kasylda (2.04.1820, Poczesna)³⁷², Edward Maksymilian (4.02.1822, Poczesna)³⁷³, Wiktor (3.11.1824, Poczesna)³⁷⁴ i Hilary Anastazy (29.03.1828, Poczesna). Klemens Andrzej i Kazimierz Leonard zmarli w dzieciństwie. Przypuszczam, że podobny los spotkał Bolesława Gabriela i Genowefę Emilię. Wiktor, Edward i Hilary zostali wylegitymowani ze szlachectwa w 1841 roku.

Pierworodny Ludwik Roch Lemański w latach 1820-1829 był uczniem Konwiktu XX. Pijarów na Żoliborzu^{375,376}. 11 września 1829 roku rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego³⁷⁷. Nie ukończył ich jednak. Od 10 marca 1831 roku służył jako podchorąży w 5 Pułku Piechoty Liniowej. 13 czerwca 1831 został awansowany z sierżanta na podporucznika³⁷⁸. We wrześniu 1831 roku wraz z II Korpusem *Girolamo Ramorino* przeszedł do Galicji, gdzie został internowany przez Austriaków. W lipcu 1832 udało mu się przedostać do Francji. Mieszkał m.in. w Bourges, Paryżu, Lionie i Wasselone. Tu przez jakiś czas pracował u bednarza. W styczniu 1836 ze Strasburga wyjechał do Londynu³⁷⁹, gdzie objął zarząd nad cynkownią „The London Zinc Mills” należącą do swojego szwagra *Piotra Steinkellera* (męża Marii z Lemańskich). W tym samym czasie na mocy ukazu carskiego majątki emigrantów zostały skonfiskowane, a Ludwik utracił prawo do powrotu³⁸⁰. Po trzech miesiącach starań 12 czerwca 1844 roku otrzymał obywatelstwo brytyjskie³⁸¹. Od 1845 był członkiem Głównego Historycznego³⁸². W 1847 roku wstąpił do londyńskiej Łoży Masońskiej („Polish National Lodge”). W 1849 piastował w niej godność przewodniczącego, a 1852-1865 skarbnika³⁸³. Latem 1865 roku, kilka miesięcy po sprzedaży dóbr kłobuckich – zapewne w dużej części za pieniądze uzyskane w wyniku transakcji – Ludwik wykupił londyńską walcownię cynku, którą dotychczas zarządzał. Fabryka ta od czasu bankructwa Piotra Steinkellera należała do Banku Polskiego³⁸⁴. W 1852 roku na ręce ówczesnie panującego Cara Rosyjskiego były powstaniec listopadowy złożył prośbę o ułaskawienie³⁸⁵. Została ona pozytywnie rozpatrzona i Ludwikowi przywrócono prawa publiczne. W końcu sierpnia 1867 roku wrócił do Królestwa^{386,387}. Nie założył rodziny. Zmarł 26 maja 1873 roku w Warszawie³⁸⁸. Został pochowany na *Starych Powązkach* w miejscu późniejszego grobowca jego szwagra Hipolita Stojowskiego (zdjęcie niżej). Po śmierci Ludwika w jego warszawskim mieszkaniu pozostało wiele cennych przedmiotów. W ogłoszeniu prasowym wymieniono: *meble, pomiędzy którymi na szczególną uwagę zasługuje Pianino mechaniczne z takimiż nutami w wielkim*

³⁶⁸ AP w Radomiu, ASC parafii w Tczowie, rok 1816, s. 8, poz. 25.

³⁶⁹ Ibidem, rok 1817, s. 38, poz. 107.

³⁷⁰ Kazimierz zmarł w 1817 roku. Jego zgon zapisano w indeksie zmarłych, lecz nie odnalazłem aktu w duplikatach ksiąg parafii w Tczowie.

³⁷¹ AP w Radomiu, ASC parafii w Tczowie, rok 1819, s. 12, poz. 44.

³⁷² ASC parafii rzymskokatolickiej Poczesna, 20/1820

³⁷³ ASC parafii rzymskokatolickiej Poczesna, 16/1822

³⁷⁴ ASC parafii rzymskokatolickiej Poczesna, 88/1824

³⁷⁵ „Gazeta Korrespondenta Warszawskiego i Zagranicznego”, 1822 nr 123.

³⁷⁶ „Gazeta Warszawska”. 1829, nr 200.

³⁷⁷ R. Gerber, *Studenci Uniwersytetu warszawskiego 1808-1831. Słownik biograficzny*, Wrocław 1977, s. 119.

³⁷⁸ „Gazeta Polska”, Warszawa 1831.06.23, nr 167.

³⁷⁹ R. Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów Powstania Listopadowego: L–R*, Warszawa 1998, s. 27.

³⁸⁰ J. Kaczkowski, *Konfiskaty na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim po powstaniach roku 1831 i 1863*, Warszawa 1918, s. 321.

³⁸¹ *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*, t. 3, pod red. Sz. Konarskiego, Buenos Aires-Paryż 1966, s. 92.

³⁸² „Czas”. Dodatek miesięczny, Tom 2, Kraków 1856, s. 282

³⁸³ L. Hass, *Wolnomularze polscy w kraju i na świecie 1821-1999: Słownik biograficzny*, Warszawa 1999, s. 269-270.

³⁸⁴ „Kurjer Warszawski”. 1866.03.05, nr 51.

³⁸⁵ *Po prośbeniu Ludwika Lemaskiego o pomilownii*. [Prośba Ludwika Lemańskiego z Warszawy, o ułaskawienie, uczestnik powstania listopadowego.], AGAD, 1/196/0/-/290.

³⁸⁶ *Dziennik Praw (Dnevnik zakonov)*, t. 47, Nr 143, Warszawa 1853, s. 335.

³⁸⁷ Maria z Mohrów Kietlińska, *Wspomnienia*, Kraków 1986, s. 230.

³⁸⁸ „Kurjer Warszawski” 1873.05.27, nr 108.

*dobrze, obrazy, niektóre znacznej wartości, garderoba, bielizna, srebro, kosztowności, znaczny zbiór numizmatów złotych i srebrnych. Ich publiczna licytacja odbyła się 30 czerwca 1873 roku*³⁸⁹.

Edward Lemański, kolejny syn Bartłomieja i Marianny z Przezdzieckich wykupił od ojca dobra kłobuckie za 750.000 zł. Transakcję zapisano 4/16 grudnia 1851 roku. Edward Lemański nie zapisał się dobrze w historii Kłobucka. Był okrutny dla okolicznych chłopów i sprzyjał wojskom carskim. Został powieszony przez powstańców 31 marca 1863 roku³⁹⁰. Ponieważ zmarł bezdzietnie i bez testamentu dobra kłobuckie przeszły na rzecz jego rodzeństwa.

Jednym w nich był Wiktor Lemański *kapitan gwardii rosyjskiej w 1860 r* (według Uruskiego). Po powrocie do kraju od ok. 1875 roku zarządzał majątkiem Cielętniki. Nie założył rodziny. Zmarł w Warszawie w 1888 roku³⁹¹. Najmłodszy Hilary zginął postrzelony na polowaniu 6 września 1850 roku. Do dziś w głębi lasu pod Zakrzewem koło Kłobucka, stoi mocno już zniszczony 150-letni krzyż. Na jego bocznej ścianie wyryto opis wydarzenia i datę postawienia krzyża. *Dusza śp. Hilarego Lemańskiego, który dnia 6 września 1850 r. liczący lat 21 przypadkowo od streica [stryja] na polowaniu zastrzelony został. Prosi o 3 Z[drowaś] Marya.* Z zapisu można domniemywać, że sprawcą tragedii był stryj zmarłego Ludwik Lemański.

Ryc. 27. Pamiątkowy krzyż w lesie pod Zakrzewem koło Kłobucka

Córki Benedykta bardzo dobrze wyszły za mąż. Najstarsza Karolina za Hipolita Jordan-Stojowskiego h. Trąby, syna zmarłego w 1824 roku Jana z Dukli Stojowskiego i jego drugiej żony Marianny z Łuczyckich, Karolina i Hipolit ślubowali 13 maja 1835 roku w Kłobucku³⁹². W dniu ślubu pan młody był dziedzicem rodzinnego majątku Wilków w parafii Irządze. Świadkami byli brat przyrodni pana młodego Jan Nepomucen Stojowski, ówczesny sędzia pokoju powiatu lelowskiego i kuzyn panny młodej Józef Kalasanty Lemański, *naddzierżawca* ekonomii Rzeczycy, zamieszkały w Inowłodzu w powiecie rawskim. Po ślubie Hipolit Stojowski został dziedzicą Borowna koło Kłobucka, a potem Krasocina (1850-1870). Można przypuszczać, że majątek Borówno stanowił posag Karoliny

³⁸⁹ „Kurjer Warszawski”. 1873, nr 128.

³⁹⁰ AP Częstochowa, zespół 8/106/0, ASC Parafii Rzymskokatolickiej w Kłobucku, akt zgonu nr 60/1863.

³⁹¹ *Miało miejsce w Warszawie w parafii Przemienienia Pańskiego kwietnia dnia 10/22 roku 1888 o piątej wieczorem zjawił się Bronisław Stypulkowski kupiec i Tomasz Krupa służący [...] mieszkający w Warszawie i ogłosili, że tu w Warszawie pod numerem 542 przy ulicy Długiej dzisiaj o trzeciej nad ranem zmarł Wiktor Lemański – kawaler, były właściciel majątku [posiadacz ziemski] w wieku sześćdziesięciu sześciu lat, urodzony we wsi Poczesna syn Benedykta i Marii z Przezdzieckich małżonków Lemańskich.* AP Warszawa, ASC parafii Przemienienia Pańskiego, 72/1216/0/-/2, s. 160v, poz. 64.

³⁹² AP Częstochowa, zespół 8/106/0, ASC Parafii Rzymskokatolickiej w Kłobucku, rok 1835, akt ślubu 34.

z Lemańskich. Małżonkowie Stojowscy doczekali się urodzin co najmniej pięciorga dzieci: Alfreda (1836, Borówno), Kamili (1837, Borówno), Bolesława (1838 Borówno), kolejnego Bolesława (1851, Borówno) i Karola Bronisława (1853, Krasocin). Jednym z dwóch synów Alfreda (wnukiem Hipolita i Karoliny) był Zygmunt Stojowski (1870-1946), polski pianista i kompozytor, przyjaciel Ignacego Jana Paderewskiego. Po 1870 roku Hipolit i Karolina zamieszkali w Warszawie gdzie mieszkali do śmierci. Hipolit Stojowski zmarł w 1881, a Karolina z Lemańskich 7 marca 1890 roku. Oboje zostali pochowani na Starych Powązkach, w grobowcu, który istnieje do dziś.

Ryc. 28. Grobowiec Stojowskich i Lemańskich na Starych Powązkach

Maria, kolejna córka Benedykta Lemańskiego, wyszła za Piotra Steinkellera, przedsiębiorcę i bankiera – pioniera przemysłu polskiego. Po jego śmierci (†11.02.1854) wyszła za gen. Krzysztofa Mikołaja (Christophe Michel) de Roguet (1800-1877), adiutanta Napoleona III. Po raz trzeci za markiza Ludwika (Louis Daniel) de Sanzillon. Pobrali się 12 sierpnia 1883 roku w Paryżu. Markiza Maria de Sanzillon z Lemańskich, 2° v. de Roguet, 1° v. Steinkeller, zmarła w 1895 roku w Château de Men-signac³⁹³. Kamila wyszła za Czesława Biernackiego h. Poraj, a rozwiódłszy się z nim za barona Karola von Maltzahn, pruskiego konsula generalnego we Francji za czasów Napoleona III³⁹⁴. Biografie Marianny i Kamili z Lemańskich, z uwagi na ich dużą objętość, przedstawiam w dwóch kolejnych rozdziałach.

Ich ojciec Benedykt Wojciech Lemański h. Bukowczyk zmarł 25 sierpnia 1856 roku w Zagórzku k. Kłobucka. We wspomnieniu pośmiertnym opublikowanym w ówczesnej prasie napisano: *Dnia 25 sierpnia b.r. dotknięty kilko-letnią ciężką chorobą, zszedł z tego świata, we wsi Zagórzku powiecie Wie-*

³⁹³ Pozostawiła w spadku ogromną fortunę liczoną na kilka milionów franków. Z tego za milion ufundowała w Clichy hospicjum i dom dziecka imienia hr. de Roguet, a ponad dwa miliony przekazała swojej rodzinie w Polsce.

³⁹⁴ *Królowa Bawarska* [Maria Teresa Pruska, żona króla Bawarii Maksymiliana II] *raczyła ozdobić wielką wstęgą Orderu Tercsy, Kamillę z Lemańskich Baronową Maltzahn, żonę Szambelana Dworu Pruskiego*. „Gazeta Warszawska”. 1860.06.25 (07.05), nr 174, s. 1.

luńskim, ś.p. Benedykt Lemański, Sędzia Pokoju Okręgu Częstochowskiego. Potomek szlacheckiej, zasłużonej i od wieków w Prusach Zachodnich osiadłej rodziny de Guër-Lemańskich, syn Józefa, wyższego oficera wojsk byłej Rzeczypospolitej Polskiej w słynnym pułku Raczyńskich (...)³⁹⁵. Podane imię ojca zmarłego Benedykta oraz funkcja jaką sprawował, stoją w jawnej sprzeczności z danymi, które zapisano w jego akcie ślubu z 1808 roku. To kolejny dowód ingerencji w treść metryk trzech synów Kazimierza Lemańskiego.

Po śmierci ojca w dn. 5/17 maja 1865 roku jego dzieci: Ludwik Lemański, Karolina Stojowska, wdowa Marianna Steinkellerowa, baronowa Kamila von Maltzahn i Wiktor sprzedali dobra kłobuckie hrabiemu Gwido Henckel von Donnersmarck za sumę 850 000 zł.

³⁹⁵ „Gazeta Warszawska”. R94, 1856, nr 232, s. 1

Maria z Lemańskich, *marquise de Sanzillon* (1816-1895)

Maria (ochrzczona jako Marianna Benedykta) urodziła się 20 marca 1816 roku w Teczowie w ówczesnym powiecie kozienickim należącym do obwodu radomskiego. Była córką Benedykta Wojciecha Lemańskiego herbu Bukowczyk i jego żony Marii Cecylii z Przeździeckich. Dziewczynka została ochrzczona 4 kwietnia 1816 roku w kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Teczowie^{396,397}. Krótko po urodzeniu Marii jej ojciec, wspólnie ze swoim starszym bratem Janem, objęli w dzierżawę ekonomię Poczesna koło Częstochowy (*ekonomia rządowa regionu częstochowskiego*). Bracia uruchomili tam fabrykę sukna³⁹⁸. Maria w Poczesnej spędziła dzieciństwo. W 1833 roku Benedykt Lemański kupił dwór zagórski wraz z częścią dóbr ziemskich miasta Kłobucka. W kolejnych latach majątek ten nazywany był *państwem kłobuckim*. Benedykt Lemański sprawował także funkcję sędziego pokoju okręgu częstochowskiego.

Słynna z urody i bogata z domu Maria (*Maryanna*) wyszła za wdowca Piotra Antoniego (dwojga imion) Steinkellera, syna Piotra i Józefiny z domu Frey, urodzonego w 1799 roku w Krakowie. Piotr był znanym przemysłowcem i bankierem warszawskim. Małżeństwo zostało zawarte w Kłobucku w dn. 15 września 1835 roku. Poniżej przedstawiam kopię aktu zaślubin pochodzącą z akt stanu cywilnego parafii w Kłobucku. Czytamy w nim: *Działo się w mieście Kłobucku dnia piętnastego września Tysiąc ósmset trzydziestego piątego roku o godzinie jedenastej przed południem. [...] zostało zawarte religijne małżeństwo pomiędzy Wielmożnym Piotrem Antonim Steinkellerem [Steinkellerem] wdowcem, Bankierem w mieście Warszawie zamieszkałym, właścicielem dóbr Żarki [...] w mieście Krakowie urodzonym lat trzydzieści sześć - a Wielmożną Maryanną Lemańską we wsi Zagórze przy Rodzicach zamieszkałą, w we wsi [Tczów]³⁹⁹ Parafii tejże urodzoną z Benedykta i Maryanny z Przeździeckich małżonków Lemańskich Dziedziców Dóbr Zagórze z Przyległościami, lat dziewiętnaście maiącą [...]*⁴⁰⁰.

Pierwsza żona Steinkellera zmarła półtora roku wcześniej. W dniu ślubu z Marią żyło pięcioro jego dzieci urodzonych z pierwszego związku: Paulina, Piotr Józef, Alfred, Aleksander i Edward. Maria z Lemańskich urodziła Piotrowi troje dzieci. Przyszły na świat w Warszawie w kamienicy Steinkellerów przy ulicy Trębackiej pod nr 638. Pierwszą była córka Maria Benedykta Aleksandra urodzona 13 października 1836 roku. Dwa pierwsze imiona otrzymała po matce, w tym drugie również po dziadku. Ten został ojcem chrzestnym dziewczynki. Chrzest odbył się 14 grudnia 1836 roku⁴⁰¹. Dziewczynka nie dożyła roku. Zmarła 2 października 1837 roku⁴⁰². Na kolejne dziecko Maria i Piotr Steinkellerowie zdecydowali się siedem lat później. W dn. 4 sierpnia 1845 roku urodził im się syn, któremu na chrzcie św. nadano imiona Artur Piotr Dominik (16 września 1845)⁴⁰³. Ojcem chrzestnym chłopca został wielmożny Hipolit Lemański, urzędnik w Dyrekcji Poczty w Warszawie. On też zgłosił zgon chłopca. Zmarł 20 grudnia 1845 roku. Po dwóch latach Piotr i Maria doczekali się kolejnego syna. Urodził się 7 kwietnia 1847 roku, a na chrzcie św., który odbył się miesiąc później w kościele

³⁹⁶ AP w Radomiu, zespół 58/167/0, Urząd Stanu Cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Tczów, jednostka 6, Duplikat akt urodzonych, zaślubionych i zmarłych, rok 1816.

³⁹⁷ Tczów – wieś w województwie mazowieckim, 10 km na zachód od Zwoleń. Nie mylić z Tczewem w województwie pomorskim.

³⁹⁸ [...] *kraiowcy nasi równie są zdolni do prac jak cudzoziemcy, a zwiedzając zakład fabryczny Braci Lemańskich w Poczesnej pod Częstochową, gdzie sami prawie Polacy ze wsi wzięci pracują, przekonałem się najlepiej, że naszym rodakom na zdolności do wszelkiego rodzaju pracy nie zbywa.* „Gazeta Warszawska”. 1824.07.03, nr 106, s. 1555.

³⁹⁹ W oryginale zapisano „Poczesnej”. Z załączonego w allegatach odpisu aktu urodzenia wynika, że Maria przyszła na świat w Teczowie k/Radomia.

⁴⁰⁰ AP w Częstochowie, zespół 8/106/0, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Kłobucku, jednostka 77, Duplikaty akt urodzeń, małżeństw i zgonów z 1835 roku, s. 95, akt 45.

⁴⁰¹ AP w Warszawie, Zespół: 72/158/0 ASC parafii rzymskokatolickiej św. Krzyża w Warszawie, jedn. 10, Akta urodzeń, małżeństw i zgonów 1836, s. 454, poz. 926.

⁴⁰² ibidem, jedn. 11, Akta urodzeń, małżeństw i zgonów 1837, s. 1296, poz. 1668.

⁴⁰³ ibidem, jedn. 11, Akta urodzeń, małżeństw i zgonów 1845, s. 174v, poz. 695.

św. Krzyża (16 maja), nadano mu imiona Artur Henryk⁴⁰⁴. Według aktu urodzenia matka chłopca miała w tym czasie 31 lat, co dokładnie odpowiada jej dacie urodzin. Jest to o tyle ważne, że w późniejszych latach Maria znacznie się „odmłodziła”.

Druga żona Steinkellera reprezentowała zupełnie inne środowisko⁴⁰⁵. Wychowana w rodzinie ziemiańskiej, wniosła do domu męża obyczaje właściwe tej warstwie społecznej. Dopiero Maria, przeglądając stare nadania i dokumenty, zajęła się sprawą legalizacji szlachectwa swojego syna. Na jej żądanie, już po śmierci Piotra Steinkellera, notariusz warszawski Aleksander Bryndza zanotował przy nazwisku zmarłego: *bankier i właściciel dóbr ziemskich w Galicji [...] urodzony w Krakowie, lecz naturalizowany w Warszawie, poddany i szlachcic Królestwa Polskiego*⁴⁰⁶.

Znane z przepychu były zabawy organizowane przez pp. Steinkellerów w Warszawie. Bywała na nich śmietanka towarzyska stolicy. 15 lutego 1841 roku warszawska prasa donosi, że *najświetniejszy wieczór [taneczny] był u W[ielmożnych] Steinkellerów. Ozdobiony obecnością znakomitych Osób płci obojej*⁴⁰⁷. Maria z Lemańskich Steinkellerowa, na równi z innymi damami z najwyższych kręgów arystokracji, uświetniała swoją obecnością liczne spotkania i brała udział w akcjach charytatywnych, m.in. przy sprzedaży biletów na koncerty, kwestach na rzecz szpitali warszawskich itp.⁴⁰⁸.

Z początku lat czterdziestych XIX wieku pochodzi portret Marii z Lemańskich pędzla profesora Akademii wiedeńskiej Johanna Nepomuka Endera (1793-1854). Płótno datowane na 1841 rok ma wymiary 123,5 x 92 cm. Przedstawia kobietę podpierającą się łokciem na kamiennej balustradzie, ubraną w czerwoną suknię ozdobioną koronką i trzymającą wachlarz w prawej dłoni. Oryginał znajduje się w archiwach Fundacji Roguet w Paryżu. Kopię portretu przedstawiam niżej.

Ryc. 29. Akt ślubu Marii Lemańskiej i Piotra Steinkellera
Kłobuck, 15.09.1835

⁴⁰⁴ ibidem, jedn. 21, Akta urodzeń, małżeństw i zgonów 1847, s. 83v, poz. 332.

⁴⁰⁵ Aniela, pierwsza żona Piotra, była córką zamożnego warszawskiego kupca Jana Anthonina i jego żony Aleksandry z domu Charlemont. Jan Anthonin był współnikiem Steinkellera.

⁴⁰⁶ R. Kołodziejczyk, *Studia nad dziejami burżuazji w Polsce: wybór prac z lat 1956-1998*, Pułtusk 1998, s. 201.

⁴⁰⁷ „Kurjer Warszawski” 1841.02.15, nr. 44, s. 1.

⁴⁰⁸ „Kurjer Warszawski” 1838.03.22, nr 79, s. 1 ; „Kurjer Warszawski” 1843.04.12, nr 99, s. 2.

Ryc. 30. Maria Steinkellerowa z Lemańskich

Mąż Marii z Lemańskich był człowiekiem bardzo energicznym. Cechowała go niezwykła przedsiębiorczość i rozmach. Zajmował się jednocześnie handlem, bankowością, inwestycjami przemysłowymi i rolnictwem. Interesował się wszelkimi nowinkami technicznymi, był wielkim propagatorem postępu technicznego w przemyśle, rolnictwie i transporcie. Jego osiągnięcia na polu gospodarczym są szeroko znane i wielokrotnie omawiane w wielu opracowaniach^{409,410}. Nie będę ich tu przypominał.

Szczególnym przedmiotem zainteresowania Steinkellera była produkcja i handel cynkiem. Miał ambicję zorganizowania przedsiębiorstwa handlu cynkiem na skalę europejską, Nawiązał współpracę z kilkoma bankami europejskimi oraz skupował całą produkcję wszystkich hut cynku Królestwa Polskiego i Rzeczypospolitej Krakowskiej. Założył też walcownie cynku w Anglii i we Francji. Londyńską walcownią „The London Zinc Mills” zarządzał w imieniu Steinkellera jego szwagier, były powstaniec listopadowy Ludwik Lemański (starszy brat Marii).

Piotr Steinkeller był mężczyzną wysokim i bardzo szczupłym. Miał ostre rysy twarzy, orli nos i bystre oczy. Odznaczał się wykwintnością stroju. Nosił półfrak, białą kamizelkę i także cienką, batystową chustkę wiązaną na szyi. Światowiec w pełnym tego słowa znaczeniu. Postacią przypominał nieco Anglika. Różnił się od nich nadzwyczajną bystrością w mowie i ruchach. Zapalał się szczególnie przedstawiając swoje nowe projekty. Z podróży do Anglii, Francji i Niemiec wracał z innowacjami, które natychmiast wprowadzał w Polsce. Własnym sumptem rozpoczynał próby, zakładał fabryki i kopalnie.

⁴⁰⁹ P. Hapanowicz, *Piotr Antoni Steinkeller (1799-1854). Pierwszy oligarcha* [w:] „Kraków” 2-3/2008, s. 66-67.

⁴¹⁰ H. Radziszewski, J. Kindelski, *Piotr Steinkeller – dwie monografie*, Warszawa 1905.

Ryc. 31. Piotr Antoni Steinkeller (1799-1854)

Ruchliwość i pracowitość tego człowieka były zdumiewające. Na wszystko starczało mu czasu. Był ambitny i niezwykle czuły na punkcie własnej godności. Nie płaszczył się przed ówczesnymi władzami, śmiało stawiał żądania i przy każdej okazji dawał do zrozumienia, że jest człowiekiem, z którym należy się liczyć. Mimo ogromu pracy był pogodny, pełen humoru, miły i żartobliwy. Umiał dobierać sobie ludzi i potrafił tchnąć w nich ducha i przekonać do swoich pomysłów. Zawsze pełen zapału był człowiekiem łagodnym i wyrozumiałym. Nie zrażał się przeciwnościami i niepowodzeniami i pokonywał je z wytrwałością. Znana była wspaniałomyślność i dobroczynność Steinkellera. Jeszcze w latach 1848-49 w pałacu Steinkellerów w Krakowie mieszkali uciekinierzy z czasów rzezi galicyjskiej. Byli wśród nich pp. Wiktorowie Boguszowie, panie Skalska i Rejowiczowa z synkiem – hrabianki Lanckorońskie z domu.

W Warszawie Steinkeller działał w wielu organizacjach. Należał do warszawskiej Resursy Kupieckiej. W 1830 roku był współtwórcą, a później zasłużonym działaczem Resursy Kupieckiej Nowej. W latach 1840-1850 piastował funkcję radcy Banku Polskiego, a w latach 1843-1848 starszego Giełdy Warszawskiej. Został odznaczony przez władze carskie orderem Św. Anny oraz Św. Stanisława.

Do końca lat czterdziestych Steinkellerowie mieszkali w Warszawie. W nocy z 26 na 27 kwietnia tego roku w zakładach Steinkellera na Solcu wybuchł pożar. Ogień zniszczył znaczną część zabudowań, w tym fabryki powozów, maszyn, kafli. Zniszczeniu uległy także dwa spichlerze oraz składy z maszynami i narzędziami rolniczymi. Pożar i znaczne zadłużenie wobec Banku Polskiego, doprowadziły Steinkellera do bankructwa. Wkrótce potem Steinkeller z rodziną wrócił do rodzinnego Krakowa. Zamieszkał w swoim pałacyku u zbiegu dzisiejszej ul. Św. Tomasza 32 i Plant. Już od kilku lat część pomieszczeń pałacyku zajmowała rodzina Marii i Michała Mohrów. Maria z Lemańskich Mohrowa była stryjeczną siostrą Marii Steinkellerowej. Michał Mohr natomiast był krakowskim fizykiem (lekarzem miejskim). Obie rodziny łączyła wielka i serdeczna zażyłość⁴¹¹.

Ryc. 32. Pałacyk Steinkellerów w Krakowie.
(Aut. Marcin Salba, akwarela, 1882. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa)

Wnętrze pałacyku Steinkellera świadczyło o dobrym smaku właściciela. Środek gmachu zajmowała wielka sala balowa, z której było wyjście do starannie utrzymywanej oranżerii. Były tam drzewa cytrynowe i pomarańczowe, kamelie i inne rzadsze rośliny. Z oranżerii schodziło się po szerokich schodach na planty. W sali balowej stała piękna szafa grająca, odtwarzająca wyjątki z oper włoskich, walce Lannera i Straussa i pieśni polskie. Był to mebel mahoniowy, sięgający sufitu, o drzwiach w misterne a'jour arabeski, pokryte szafirowym atłasem. Znający się na mechanizmie stary lokaj Wojciech miał pod swoim dozorem ogromne walce z „nagranymi” melodiami i chętnie wsuwał je do szafy, z której rozlegały się wówczas harmonijne tony tego pięknego instrumentu. Były one podobne do dzwonków włoskich campanilli, a także do tak zwanego Glockenspielu w Salsburgu⁴¹².

⁴¹¹ Maria z Mohrów Kietlińska, *Wspomnienia*, Kraków 1986, s. 50.

⁴¹² Ibidem.

Artur Henryk, jedyny syn Marii z Lemańskich i Piotra Steinkellera, był ładnym, miłym i żywym chłopcem. Bystrością umysłu i serdecznością dla rodziny przypominał swojego ojca. Miał za towarzyszy Francuza Davio oraz kuzynkę Marysię Mohrową. Tworzyli nierozdzielny trójkę, za każdym pobyt w Steinkellerów w Krakowie. Francuz Davio był sierotą. Szybko jednak zadomowił się w Polsce i czuł się jak wśród swej rodziny. Oboje wujostwo nie czynili różnicy w wychowaniu obu dzieci, a Davio pozostał im wdzięczny, gdy dorósł i wrócił do Francji.

Kolejny portret olejny Marii Sieinkellerowej z Lemańskich jest datowany na rok 1846. Przedstawia kobietę siedzącą na brzegu morza, z otwartą książką pod stopami. Ubrana w zieloną sukienkę typu imperium marszczoną w talii z koronkowym kołnierzykiem. W lewej dłoni trzyma różę, na której płatku jest data 1846 i podpis malarza "CKT". Portret należy do p. Jean-Paul Delair.

Ryc. 33. Maria Steinkellerowa z Lemańskich.
1846, autor „CKT”.

Maria Steinkellerowa z Lemańskich – w przeciwieństwie do męża, który potrafił natychmiast oczarować osoby z nim przebywające – była osobą nieco sztywną, mało mówną i chłodną w kontaktach z nieznanymi. Nadawało to jej klasycznej urodzie coś posągowego. Ogół uważał ją za dumną i nieprzystępną, lecz był to tylko pozór. W gruncie rzeczy była kobietą szlachetną i skora do dobroczynności. W kontaktach rodzinnych była miłą, a nawet serdeczną. Z dorosłymi pasierbami i pasierbicą żyła w niczym niezmaconej zgodzie i przyjaźni. Była szczerze przywiązana do o wiele starszego męża i ceniła w nim zasady moralne i wysoką inteligencję. Kochała stryjecną

siostrę (Marię Mohrową), a jej męża ceniła i bardzo lubiła, Ich córkę darzyła wielką sympatią. Maria z Mohrów pamiętała swoją ciotkę. W swoich *Wspomnieniach* pisze, że ta głaszcząc ją po głowie powtarzała często z westchnieniem: *Chciałabym mieć jeszcze córeczkę*⁴¹³.

Po 1852 roku Steinkeller nadal posiadał znaczny majątek. W jego skład wchodziły dobra Samokłęski oraz młyny gipsowe, cegielnia parowa, fabryka dachówek i kafli w Podgórzu, która dobrze funkcjonowała dzięki koniunkturze budowlanej po pożarze Krakowa w 1850 roku. Niestety Piotr Antoni Steinkeller zmarł na atak serca w Krakowie 11 lutego 1853 r. Został pochowany na cmentarzu Rakowickim w grobowcu rodzinnym w kwaterze 29. Trzy lata później wdowa podjęła w Londynie całą sumę ubezpieczenia po byłym mężu tj. 12 240 funtów 13 szylingów i 6 pensów. Ówczesny funt to równowartość 42 złp. Było to więc 514 108 złp. Z tej ogromnej sumy prawie 130 tys. poszło na spłatę długów (m.in. brata Ludwika Lemańskiego), pokrycie kosztów podróży i windykacji. Wdowa przeznaczyła dla siebie 200 000 złp, a do podziału pomiędzy sześciu spadkobierców zostało 184 349 złp.

W 1861 roku Maria Steinkellerowa podjęła starania o przyznanie szlachectwa swemu jedyne-
mu synowi⁴¹⁴. Przypuszczalnie niedługo potem wyjechali do Paryża⁴¹⁵. Zamieszkali przy ul. de Montaigne (dzisiaj Jean Mermoz) pod nr. 22. W lipcu 1865 roku warszawska prasa doniosła, że Maria Steinkellerowa z Lemańskich wkrótce wyjdzie za generała Christophe Michel Roguet, adiutanta Cesarza Napoleona III. Jej przyszły mąż *ma być bardzo majątnym, a choć liczy 65 lat wieku, nader jest czerstwym i silnym*⁴¹⁶. Pobrali się 26 lipca 1865 roku w Paryżu. Wcześniej zgodę na małżeństwo generała udzielił sekretarz ministra wojny. Generał Roguet był senatorem i kawalerem Legii Honorowej (13 marca 1858). Odznaczony także Wielkim Krzyżem Orderu Świętych Maurycego i Łazarza, był Rycerzem Wielkiego Krzyża Orderu Świętego Jerzego Reunion, Wielkim Komandorem Orderu Chrystusa, a wreszcie dowódcą 1 klasy Orderu Filipa Wspaniałego. Małżonkowie Roguet nawiązali kontakty z cesarzem Napoleonem III i cesarzową Eugenią. Kontakty te były szczególnie częste w czasie Wystawy Powszechnej w Paryżu w 1867 roku.

Generał Roguet, którego jedyny syn zmarł siedem lat wcześniej, darzył swojego pasierba szczerym uczuciem. Niestety nie trwało to długo. Artur Henryk Steinkeller zmarł w Mentona (departament Alpy Nadmorskie) w dniu 3 marca 1866 roku. Miał 19 lat. Został pochowany na cmentarzu Père-Lachaise w Paryżu (prawdopodobnie). Po jego śmierci cały swój majątek gen. Roguet zapisał żonie. Niedługo po śmierci Artura w domu pp. Roquet gościł Cyprian Kamil Norwid. Maria poznała go już w Warszawie⁴¹⁷. 24 sierpnia 1866 roku wysłała pocie krótki liścik. Z jego treści wynika, że Norwid wcześniej był na grobie niedawno zmarłego Artura („mojego Anioła”, jak pisze autorka listu):

*Cher Monsieur Norwid
Merci d'avoir visité le tombeau de mon ange.
Je suis à Paris pour 36 heures.
Si vous voulez me voir, je serais chez moi, dimanche à trois heures.
Je termine en vous envoyant mes amicales salutations
et celles du général*⁴¹⁸.

Później Norwid był niemal codziennym gościem w domu hrabiostwa Roquet. Zasiadał przy rodzinnym stole tuż obok generała. Pojawia się także na drugim planie wielu zdjęć Marii Roguet. Zawsze w swobodnej pozie z gęstą brodą, jak na wielu znanych fotografiach. Zachowało się wiele listów pisanych przez Norwida do Marii z Lemańskich⁴¹⁹.

⁴¹³ Maria z Mohrów Kietlińska, op.cit., s. 54-55.

⁴¹⁴ w Heroldii Królestwa Polskiego, Zob: R. Kołodziejczyk, *Studia ...*, op.cit.

⁴¹⁵ „Dziennik Polski”, Lwów 1897.08.30, R 30, Nr 240, s. 2.

⁴¹⁶ „Kurjer Warszawski”. 1865.07.28, R. 44, nr 169, s. 883.

⁴¹⁷ Juliusz W. Gomulicki, *Wprowadzenie do biografii Norwida*, Warszawa 1965, s. 71.

⁴¹⁸ *Drogi Panie Norwid / Dziękuję (za) odwiedzin grobu mego anioła. / Jestem w Paryżu do 36 godzin. / Jeśli zechce Pan mnie zobaczyć, będę u siebie, w niedzielę o trzeciej godzinie. / Oczekuję na Pana przybycie, moje przyjazne pozdrowienia i takie od generała.*

⁴¹⁹ *Wszystkie pisma Cypriana Norwida : po dziś w całości lub fragmentach odszukane: Listy, cz. I, t. 8, wyd. Z. Przesmycki, Warszawa 1937, s. 786, 787, 790, 791, 805, 828. Bogusław Biela, Norwid w Clichy, „Studia Norwidiana”, 1999/2000, Tom 17/18, s. 283-289.*

General Christophe Michel Roguet zmarł 24 lipca 1877 roku. Maria odziedziczyła po nim ogromną fortunę. Jeszcze w 1877 sporządziła testament, w którym czytamy: *dla uwiecznienia pamięci swojego ś.p. męża zapisuję milion franków na rzecz utworzenia w gminie Clichy-la-Garenne instytucji filantropijnej Jego imienia. Rodzaj i charakter instytucji tej pozostawiam uznaniu rady generalnej departamentu Garonne. Rodzinie [zmarłego] męża mego zapisuję 50 000 franków, Matyldzie z Lemańskich Dobruchowskiej 50 000 franków, a mojej najbliższej rodzinie 331 000 franków, które stanowi mój posag. Wszystko, co pozostanie po zaspokojeniu powyższych legatów, powiększy kapitał przeznaczony fundację, o której wyżej pod warunkiem jednak, aby po wieczne czasy nosiła miano gen. hrabiego de Roguet⁴²⁰,*

Pomimo swoich sześćdziesięciu lat hr. Roquet z Lemańskich była piękną kobietą, a z racji posiadanego majątku, bardzo dobrą kandydatką na żonę. Obracając się w kręgu paryskiej arystokracji poznała młodszego od siebie markiza Louis Daniel Adhémar de Sanzillon, syna Louis-Cosme, urodzonego w 1830 roku. Pobrali się 12 sierpnia 1883 roku w Paryżu. Zawarty kontrakt małżeński przewidywał, że majątek Marii, odziedziczony po generale Roguet, a wcześniej Piotrze Steinkellerze, stanowi jej prywatna własność. Nie bacząc na to z własnej woli w lutym 1888 roku odkupiła zamek należący do przodków męża, który ten sprzedał wcześniej na pokrycie swoich długów.

Markiza Maria de Sanzillon z Lemańskich zmarła 13 listopada 1895 roku w Château de Mensignac w departamencie Dordogne (Akwitania). Została pochowana na tamtejszym cmentarzu w kaplicy grobowej rodziny de Sanzillon. Jej trzeci mąż przeżył ją o 15 lat. Zmarł w sierpniu 1910 roku.

Ryc. 34. Grobowiec rodziny de Sanzillon
na cmentarzu w Mensignac

Testament markizy został podważony przez dwóch spadkobierców. Nieusatysfakcjonowany małżonek dowodził, że treść zapisu narusza jego prawa, zaś najbliższa zaś rodzina zmarłej w osobach pp. Stojowskich wytoczyła sprawę o unieważnienie aktu ostatniej woli z dwóch powodów: po pierwsze, dlatego, że testament nie wyznaczył zapisodawcy ogólnego, a po drugie, że zapis przeznaczony został na rzecz instytucji filantropijnej bez bliższego określenia jej rodzaju i charakteru – a więc na rzecz osoby nieokreślonej. W dodatku gmina Clichy i rada departamentu Sekwany, jak gdyby dla uzasadnienia zarzutów wydziedziczonych spadkobierców, rozpoczęły spór administracyjny o to, w czym rozporządzeniu znajdować się ma ów fundusz, przeznaczony na cele dobroczynne.

⁴²⁰ „Kurjer Warszawski” 1896 R76 nr 46 ; „Kurjer Warszawski” 1900.12.25 (7 stycznia 1901), R. 81, nr 7, s. 8.

Sprawa toczyła się w dwóch trybunałach, w sądzie kasacyjnym, w radzie merostwa, w radzie generalnej, a nawet w radzie stanu. Ostatecznie w 1899 roku problem testamentu został rozstrzygnięty. Markiz de Sanzillon otrzymał na dożywocie wszystkie ruchomości zmarłej żony, zamek Monsignac,, a dodatkowo rentę dożywotnią w wysokości 45 000 franków rocznie. Owa renta podzielona została na dwie części: 30 000 franków miała pokrywać gmina Clichy, a na pozostałe 15 000 franków składają się pp. Stojowscy⁴²¹, jako najbliżsi i jedyni spadkobiercy. Wyznaczeni bowiem przez zmarłą jako spadkobiercy jej brat i siostry (Ludwik, Karolina i Kamila) nie żyli już w dniu jej śmierci. Jedynymi żyjącymi ich potomkami byli pp. Stojowscy, którzy otrzymali gotówkę dwa miliony trzysta trzydzieści jeden tysięcy franków, z potrąceniem tej części, którą złożyli na zabezpieczenie wypłacenia 15 000 rocznie na rzecz markiza⁴²². Całą resztę majątku, a było go jeszcze bodaj drugie tyle, otrzymała gmina Clichy z przeznaczeniem na ufundowanie instytucji dobra publicznego imienia generała Roguet. Departament Sekwany zrzekł się pretensji pod warunkiem jednakże, że projektowana instytucja będzie przytułkiem dla starców i sierot oraz, że będzie mógł rozporządzać trzecią częścią wolnych miejsc. Fundacja istnieje od 1899 roku. Jej budynki wzniesiono w latach 1901-1904. Pierwsi pacjenci zostali przyjęci w sierpniu 1903, zaś pierwsze dziecko w lipcu 1904 roku. Fundacja została uroczyście otwarta przez prezydenta Republiki p. Loubet 14 czerwca 1905 roku. Działa i rozwija się do dziś.

⁴²¹ p. Kamilla Stojowska, dwaj synowie ś.p. Alfreda Stojowskiego, dwie córki ś.p. Bolesława Stojowskiego i syn ś.p. Karola Stojowskiego.

⁴²² „Kurjer Warszawski” 1895 R75 nr330; „Kurjer Warszawski” 1900.12.25 (7 stycznia 1901), R. 81, nr 7, s. 8.

Kamila z Lemańskich, 2° v. baronowa von Maltzahn – narzeczona i pierwsza wielka miłość Cypriana Kamila Norwida.

Kamila była najmłodszą córką Benedykta Wojciecha Lemańskiego herbu Bukowczyk i Marii Cecylii z Przezdzieckich. Dziewczynkę ochrzczono 2 kwietnia 1820 roku w kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Poczesnej. Na chrzcie św. nadano jej imiona Kamila Kasylda Joanna⁴²³. W dniu urodzin Kamili jej ojciec był dzierżawcą ekonomii Poczesna (*naddzierżawcą ekonomii rządowej regionu częstochowskiego*). Uruchomił tam z bratem fabrykę sukna⁴²⁴. Kamila w Poczesnej spędziła pierwsze dwanaście lat życia. W 1833 roku Benedykt Lemański kupił od hrabiego Pawła Haugwitz'a dwór zagórski wraz z częścią dóbr ziemskich miasta Kłobucka. Piękną rezydencję Lemańskich w ówczesnych zapisach nazywano *państwem kłobuckim*.

We wrześniu 1835 roku na dworze zagórskim odbył się uroczysty ślub Piotra Steinkellera i Marii – starszej siostry Kamili. Państwo młodzi zamieszkali w Warszawie, zaś Kamila korzystając ze sposobności często odwiedzała siostrę. Tym chętniej, że Steinkellerowie urządzali spotkania i bale, na które zapraszali śmietankę towarzyską stolicy. Warszawska prasa doniosła, że 15 lutego 1841 roku *najświetniejszy wieczór [taneczny] był u W[ielmożnych] Steinkellerów. Ozdobiony obecnością znakomitych Osób płci obojej*⁴²⁵. Być może na tym właśnie spotkaniu młodzieńca Kamila poznała swojego rówieśnika Cypriana Norwida, wówczas studenta malarstwa, początkującego poetę i urzędnika Heroldii Królestwa Polskiego⁴²⁶. Oboje bardzo przypadli sobie do gustu. Gdy w sierpniu 1841 roku Norwid z Władysławem Wężykiem wybrał się na wyprawę po ziemiach polskich, poeta tak zaplanował trasę, by jej ostatecznym etapem był dom Lemańskich w Zagórzu. W pierwszych dniach września Norwid stanął u bram pałacu. Z późniejszych wierszy Norwida, wynika, że młoda kobieta o pięknym uśmiechu, wywarła na poecie wielkie wrażenie. Przez tydzień, bądź dwa Norwid mieszkał w domu Lemańskich. Ostatecznie uległ wdziękowi młodej damy i w otoczeniu pięknej przyrody oświadczył się wkładając jej pierścionek na rękę. Niedługo potem opuścił Zagórze^{427,428}.

Kilka lat wcześniej Kamila odbyła podróż do Londynu. Tam od 1836 roku mieszkał jej starszy brat Ludwik, oficer i były powstaniec listopadowy. Prowadził cynkownię „The London Zinc Mills” należącą do swojego szwagra Piotra Steinkellera. W czasie pobytu Kamili w Londynie jej portret wykonał znany polski malarz i grafik Aleksander Ludwik Molinari, również były powstaniec listopadowy. Podobiznę utrwalono techniką litograficzną na płycie cynkowej. Jest datowana na 1839 rok. Rysunek zachował się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie⁴²⁹. W katalogu ikonografii otrzymał następujący opis: *Lemańska Joanna (Kamilla, 1 pol. XIX w.), córka Benedykta L., właściciela Zagórza i Kłobucka pod Częstochową, szwagierka Piotra Steinkellera. Żona 1° v. Czesława Bierackiego, 2° v. pruskiego barona Maltzahn. Zamieszkiwała w Paryżu i Baden-Baden, w Polsce bywała rzadko. Na dolnym marginesie portretu adnotacja ołówkiem: Lemańska siostra Steinkellerowej*⁴³⁰. Kopia cyfrowa rysunku Aleksandra Ludwika Molinari jest dostępna w domenie publicznej, na platformie Polona pod adresem: <http://polona.pl/item/5898266/0/>.

⁴²³ AP Częstochowa, Zespół 8/93/0, ASC Parafii w Poczesnej, księga urodzonych, poz. 20/1820.

⁴²⁴ [...] *kraiowcy nasi równie są zdolni do pracy iak cudzoziemcy, a zwiedzając zakład fabryczny Braci Lemańskich w Poczesnej pod Częstochową, gdzie sami prawie Polacy ze wsi wzięci pracują, przekonałem się najlepiej, że naszym rodakom na zdolności do wszelkiego rodzaju pracy nie zbywa.* „Gazeta Warszawska”. 1824.07.03, nr 106, s. 1555.

⁴²⁵ „Kurjer Warszawski” 1841.02.15, nr. 44, s. 1.

⁴²⁶ Norwid mieszkając w Paryżu często odwiedzał Marię z Lemańskich 1 v. Steinkellerową, wówczas generałową de Roguet. Traktował ją jako dobrą znajomą jeszcze z czasów warszawskich. Zob: J.W. Gomulicki, *Wprowadzenie do biografii Norwida*, Warszawa 1965, s. 71.

⁴²⁷ E. Chlebowska, *Z norwidowskiego archiwum Zenona Przesmyckiego (3), Opisy rysunków Norwida ze zbiorów Wiktora Gomulickiego* [w:] „Studia Norwidiana”, 30:2012, s. 178.

⁴²⁸ S. Stanik, *A imię jego Cyprian* [w:] „Myśl Literacka”, nr 1/2015.

⁴²⁹ Magazyn Ikonografii G.10103/III ; G.10536/III.

⁴³⁰ „Katalog portretów osobistości polskich i obcych w Polsce działających”, Biblioteka Narodowa. Zakład Zbiorów Ikonograficznych, t. 3, L-O, Warszawa 1992, s. 29.

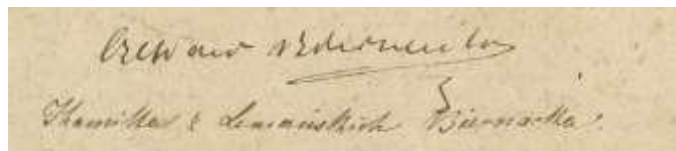

Ryc. 35. Lemańska siostra Steinkellerowej, litografia na płycie cynkowej.
Autor: Aleksander Ludwik Molinari. Kopia w Bibliotece Narodowej w Warszawie.

Molinari sportretował 19-letnią dziewczynę. Z późniejszego okresu życia Kamili pochodzi jej krótki opis zamieszczony we „Wspomnieniach” pióra Marii z Mohrów Kietlińskiej. Matka autorki Maria z Lemańskich Mohrowa była kuzynka Kamili (ich ojcowie Benedykt i Jan byli braćmi). Porównując Kamilę do żony Piotra Steinkellera, Kietlińska pisze, że Kamila była *nieładna, ale słynąca z inteligencji i dowcipu*⁴³¹. Należy przy tym zauważyć, że jej kuzynka Maria z Lemańskich Steinkellerowa była kobietą o wyjątkowej urodzie. Podziwiano ją za posągowość postaci i klasyczne rysy twarzy.

Powracam do Norwida i jego znajomości z Kamilą⁴³². W 1842 roku poeta wyruszył w podróż po Europie. Przez Kraków i Wrocław udał się do Drezna, a następnie do Włoch. Rok 1843 przyniósł krótki pobyt w Wenecji, z której pojechał do Florencji, gdzie podjął studia w Akademii Sztuk Pięknych. Wiosną 1844 roku wszelkie dalsze plany Norwida zakłócił list od narzeczonej. Kamila, za pośrednictwem matki bądź Alefity Gościńskiej, odesłała narzeczonemu pierścionek zaręczynowy i zawiadomiła Norwida o swoim rychłym ślubie. Wywołało to kilkomiesięczną depresję poety, którą starał się rozproszyć dłuższą podróżą po Włoszech (Rzym, Neapol, Pompeja; w programie był również wyjazd do Berlina) i która odbiła się w jego twórczości szeregiem bardzo osobistych wierszy lirycznych („Czarna suita”: m. in. *Moja piosnka [I]*, *To rzecz ludzka...*, *Do mego brata Ludwika*), opublikowanych w 1845 w prasie warszawskiej.

W pierwszych miesiącach 1844 roku Kamila Lemańska (*Kamilla Kassylida Joanna trojga imion*) wyszła za Czesława Biernackiego herbu Poraj, właściciela Lututowa w ówczesnej guberni kaliskiej – syna Stanisława i Józefy z Korytkowskich. Ślub odbył się 6 lutego 1844 roku w kościele kłobuckim⁴³³. Pan młody miał dwadzieścia dwa lata, zaś Kamila była od niego o dwa lata starsza. W akcie ślubu podano jednak, iż panna młoda miała *lat dziewiętnaście i miesięcy siedem* [sic!]. Małżonkowie zamieszkali w Lututowie⁴³⁴ i tam w dniu 1 listopada 1844 roku urodził się ich syn⁴³⁵. Na chrzcie świętym, który odbył się 28 lutego 1845 roku, chłopcu nadano imiona Stanisław Cyprian⁴³⁶. Te drugie bez wątpienia na pamiątkę pierwszej i niespełnionej miłości Kamili. Syn Czesława i Kamili był w późniejszych latach studentem Akademii Krakowskiej. 17 lutego 1863 roku uczestniczył w bitwie pod Miechowem⁴³⁷.

Ryc. 36. Własnoręczne podpisy małżonków pod aktem ślubu. Kłobuck, 6 lutego 1844 roku.

Pamięć o pierwszej miłości przetrwała nie tylko w poezji Norwida. 27 marca 1845 roku, czyli miesiąc po chrzcie syna Kamili i Czesława Biernackich, w kościele San Claudio w Rzymie Norwid przystąpił do sakramentu bierzmowania. Przybrał imię Kamil, które od tego momentu używał łącznie z imieniem Cyprian.

Z treści listów Norwida do Henryka Prendowskiego (1851) można domniemywać, że miłość poety do Kamili z Lemańskich odżyła jesienią 1851 roku. Z listów wynika, że Kamila napisała do Norwida *z przypomnieniem miłości swej*. Jeszcze w styczniu 1852 roku Norwid *wpół mistycznie, wpół serio przebąknął o ożenieniu się* (tak zapisał w swoim notatniku Józef Bohdan Zaleski)⁴³⁸. Z norwi-

⁴³¹ Maria z Mohrów Kietlińska, *Wspomnienia*, Kraków 1986, s. 48.

⁴³² Z. Dambek, *Zagadka "Kamilli z L.B."*, „Studia Norwidiana”, t. 17/18, s. 275-281.

⁴³³ AP w Częstochowie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej w Kłobucku, zespół 106, syg. 95, s. 121-122, poz. 18/1844.

⁴³⁴ Mieszkając w Lututowie Kamila uczestniczyła w akcjach dobroczynnych organizowanych w Kaliszu. „Kurjer Warszawski”. 1845, nr 298.

⁴³⁵ A. Boniecki, *Herbarz polski*. Uzupełnienia i sprostowania do części 1. Warszawa 1901, s. 149.

⁴³⁶ AP Łódź, Zespół: 1548/D, ASC Parafii Rzymskokatolickiej w Lututowie, Jednostka: 1845 s. 17, poz. 33/1845.

⁴³⁷ Maria z Mohrów Kietlińska, *Wspomnienia*, Kraków 1986, s. 48.

⁴³⁸ J.B. Zaleski. *Dziennik*, Biblioteka Jagiellońska, rkps 9160 t. 2, k. 8 v. (zapis z 20 stycznia 1852).

dowskich materiałów wynika również, że przed 1850 rokiem doszło do rozpadu małżeństwa Kamili z Czesławem Biernackim (*ten [C. Biernacki] jej majątek stracił i opuścił ją*)⁴³⁹.

Informacja Norwida znajduje potwierdzenie w innych źródłach. W 1848 roku Czesław Biernacki zbankrutował, a dwór w Lututowie kupił Leon Taczanowski⁴⁴⁰. W tym czasie Kamila Biernacka z Lemańskich zamieszkała w Warszawie. Skorowidz mieszkańców miasta z przedmieściami na rok 1854 wymienia Kamilę Biernacką (*obywatelkę*) zamieszkałą przy ul. Mylnej pod nr 2480 u p. Michała Drażewskiego (właściciela domu)⁴⁴¹. Bywając wówczas na spotkaniach towarzyskich wzbudzała ogólny zachwyt wykwintnością i bogactwem swoich strojów. Przynajmniej dwa opisy jej kreacji pozostały do dziś. W warszawskiej prasie z 1852 znajdujemy następujący opis: *Kostium Pani Kamilli z Lemańskich Biernackiej, składający się z różowej sukni celours ottoman, ozdobionej koronkami i różami zielonemi, tuniki zielonej atlasowej podpiętej różami i okolonej koronkami bruxelskimi, gustownie odbijał przy brylantowym ubraniu, oraz pudrowanej głowie, strojnej w pióra i dyamenty*⁴⁴². Rok później: *Pani Biernacka z domu Lemańska suknię białą haftowaną słomką, w tym rodzaju, jakie w dziennikach mód Paryżkich do nowości policzone zostały. Inne kolory oprócz białego były dość rzadkie*⁴⁴³. Kamila uczestniczyła także w akcjach dobroczynnych⁴⁴⁴.

Kolejna informacja wskazuje, że w połowie lat pięćdziesiątych Kamila Biernacka zamieszkała w stolicy Austrii. 17 marca 1856 roku przyjechała do Warszawy koleją żelazną jako *obywatelka z Wiednia*⁴⁴⁵. Przypuszczam, że jej przyjazd był związany z ciężką chorobą ojca, który zmarł 25 sierpnia tego roku w Zagórzcu. Ale być może nie tylko...

Po rozwodzie (unieważnieniu małżeństwa?) z Cz. Biernackim Kamila wyszła za dziewięć lat od niej młodszego barona Karola von Maltzahn – pruskiego konsula generalnego we Francji za czasów Napoleona III⁴⁴⁶. Podobnie twierdzi autorka „Wspomnień”⁴⁴⁷. Drugi mąż Kamili był honorowym rycerzem Szpitalników św. Jana Jerozolimskiego (luterńskiego). Pobrali się w 1857 roku⁴⁴⁸. Na wiosnę tego roku Kamila była jeszcze Biernacką. Przyjechała do Warszawy z Paryża⁴⁴⁹. Już jako baronowa von Maltzahn, w ostatnich dniach kwietnia 1859 roku, wyjechała z Warszawy do Berlina⁴⁵⁰. Od czasu ślubu Kamila mieszkała w Paryżu bądź swojej wili w Baden-Baden. Do Warszawy przyjeżdżała rzadko, korzystając przy tym z kolei żelaznej kursującej z Berlina⁴⁵¹. W 1860 roku królowa bawarska Maria Teresa Pruska, żona króla Maksymiliana II, udekorowała żonę szambelana dworu pruskiego Kamilę z Lemańskich baronową Maltzahn wielką wstęgą Orderu Teresy⁴⁵². Baronowa Kamila von Maltzahn z Lemańskich (*Camilla Freyfrau von Maltzahn geb. von Lemanska*) była wymieniana w bawarskich kalendarzach z lat 1864-1865⁴⁵³.

Kamila z Lemańskich baronowa von Maltzahn zmarła 19 marca 1879 roku w swojej wili w Baden Baden⁴⁵⁴. W warszawskiej prasie informację tę zamieścili jej siostra i szwagier (Karolina z Lemańskich i Hipolit Stojowscy)⁴⁵⁵.

⁴³⁹ List Norwida do Augusta Cieszkowskiego datowany na listopad 1850. C.K. Norwid, *Pisma Wszystkie*, t. 8, Warszawa 1971, s. 112.

⁴⁴⁰ S. Kurnatowski, *Dwór w Lututowie*, „Wiadomości Ziemiańskie”, Wydania 24-28, Warszawa 2005, s. 28.

⁴⁴¹ Wersja internetowa „Skorowidza”: <http://www.przodkowie.com/warszawa/>

⁴⁴² „Kurjer Warszawski”. 1852, nr 49, s. 3.

⁴⁴³ K. Kucz, *Pamiętniki miasta Warszawy: z roku 1853*, Tom 1, 1854.

⁴⁴⁴ „Kurjer Warszawski”. 1852, nr 94, s. 1.

⁴⁴⁵ „Kurjer Warszawski”. 1856, nr 74, s. 4.

⁴⁴⁶ S. Uruski, *Rodzina: Herbarz Szlachty Polskiej*, Warszawa 1911, t. 8, s. 328-329; A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 14, Warszawa-Kraków 1911, s. 75-76.

⁴⁴⁷ Maria z Mohrów Kietlińska, *op. cit.*

⁴⁴⁸ https://dewiki.de/Lexikon/Karl_von_Maltzahn [dostęp: 2020-05-13]

⁴⁴⁹ „Kronika Wiadomości Krajowych i Zagranicznych”. [R.2], Nr 90 (4 kwietnia 1857), s. 4.

⁴⁵⁰ „Kurjer Warszawski”. R. 39, nr 110 (26 kwietnia 1859), s. 564.

⁴⁵¹ „Kurjer Warszawski”. 1859, nr 289; „Kurjer Warszawski”. 1859, nr 140.

⁴⁵² „Gazeta Warszawska”. 1860.06.25, nr 174, s. 1 ; „Kurjer Warszawski”. 1860, nr 173, s. 1.

⁴⁵³ *Königlich-bayerischer adeliger Damen-Kalender...* Munchen, 1864 ; 1865, s. 56, 55.

⁴⁵⁴ Standesamt Baden, Sterberegister 56/1879.

⁴⁵⁵ „Kurjer Warszawski”. 1879.03.09 (21 marca), nr 64.

Zakończenie. Niewyjaśnione dotąd fakty z dziejów rodziny

Wieloletnie studia nad dziejami rodziny Lemańskich rodem z Buku pozostawiły kilka niewyjaśnionych dotąd kwestii. Nie udało mi się ich wyjaśnić ani na podstawie najdokładniej przeanalizowanych metryk bukowskich, ani innych – pochodzących z okolic Poznania i dalej okolic Skierniewic, Rawy Mazowieckiej, Warszawy i dalszych rejonów. Najważniejsze z tych kwestii, czyli te których wyjaśnienie mogłoby dać odpowiedź na szereg innych niewyjaśnionych dotąd okoliczności, podaję poniżej.

1. Data i miejsce śmierci Walentego Lemańskiego seniora (ok. 1732) oraz jego żony Reginy z Wierzbńskich (po 1749) - oboje pochowani w Buku lecz zmarli w innym miejscu.
2. Data, miejsce śmierci i pochówku Walentego Lemańskiego jr (1712-?), ojca kpt. Józefa Lemańskiego h. Bukowczyk.
3. Drzewo genealogiczne grodziskiej linii Lemańskich (potomków piwowara Antoniego).
4. Data i miejsce ślubu Jana Lemańskiego i Karoliny z Zakrzewskich (przed 1805).
5. Data i miejsce ślubu Kamili z Lemańskich i Karola von Maltzahn (1857-1859).

Źródła i cytowane publikacje

I. Źródła metrykalne

1. Bratoszewice, Akta Stanu Cywilnego parafii rzymskokatolickiej pw. św. Augustyna, Archiwum Państwowe w Łodzi, zespół 1420/D.
2. Brzeziny, Akta Stanu Cywilnego parafii rzymskokatolickiej pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, Archiwum Państwowe w Łodzi, zespół 39/1422/0.
3. Buk, księgi metrykalne parafii pw. św. Stanisława Biskupa. FHL Film No 1169557, 1169558, 1169594, 1194669.
4. Grodzisk Wielkopolski, księgi metrykalne parafii pw. św. Jadwigi. FHL Film No 1199953, 1199954, 1199955, 1189070.
5. Grójec, Akta Stanu Cywilnego gminy Grójec, Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Grodzisku Mazowieckim, zespół 73/1426/0.
6. Kłobuck, Akta Stanu Cywilnego parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marcina, Archiwum Państwowe w Częstochowie, zespół 8/106/0.
7. Kraków, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Najświętszej Marii Panny (Mariackiej), Archiwum Państwowe w Krakowie, zespół: 29/328/0,
8. Piaski Wielkie, Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej pw. Podwyższenia Krzyża Św., Archiwum Państwowe w Lublinie, zespół 35/1895/0/2.4/34.
9. Piątek, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Trójcy. Archiwum Państwowe w Łodzi.
10. Poczesna, Akta Stanu Cywilnego parafii rzymskokatolickiej pw. św. Jana Chrzciciela. Archiwum Państwowe w Częstochowie, zespół: 8/93/0.
11. Skierniewice, Akta urodzonych parafii św. Jakuba Apostoła 1781-1793, Archiwum Diecezjalne w Łowiczu.
12. Solec w Warszawie, Księgi metrykalne dawnej parafii jazdowskiej później św. Aleksandra. Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie, zespół 8005/D.
13. Tczów, Akta Stanu Cywilnego parafii rzymskokatolickiej pw. św. Jana Chrzciciela, Archiwum Państwowe w Radomiu, zespół 58/167/0.
14. Warszawa, Akta stanu cywilnego parafii pw. św. Andrzeja, Archiwum Państwowe w Warszawie, zespół 72/159/0/-/9.
15. Warszawa, Akta stanu cywilnego parafii pw. św. Krzyża, AP w Warszawie, Zespół: 72/158/0
16. Warszawa, Księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej Św. Jana Chrzciciela w Warszawie, Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie, Zespół 9233/D, Księga chrztów 1790-98 r.
17. Worów, Akta Stanu Cywilnego gminy Worów, Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Grodzisku Mazowieckim, zespół 73/1443/0.
18. Zwoleń, Akta Stanu Cywilnego parafii rzymskokatolickiej pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Archiwum Państwowe w Radomiu, zespół 58/178/0/1/9.

II. Źródła o charakterze pozametrykalnym

1. *Acta Manualia des Criminal Raths Resteiner in Sachen der Wittwe Lemańska contra den Beneficial Erben und Curator des Nachlasses des verstorbenen Königs Stanislaus Augustus von Pohlen*. Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Sygn.. 800 (1800-1805), Mikr. A 28559.
2. *Acta Manualia des Criminal Raths Resteiner in Sachen des Joseph Lemański contra die Liquidations Masse des Königes Stanislaus Augustus*, AGAD, Sygn. 801 (1800-1805), Mikr. A 28560.
3. *Lemański h. Bukowczyk. Notatka do genealogii*. AGAD, 1/400/35, Materiały genealogiczne Wojciecha Wielądkiego, ss. 67/158 – 68/159.
4. Akta [...] wylegitymowanej szlachty oddziału mazowieckiego miasta Warszawy, vol. II, *Lemański Hipolit i Marianna z Bieleckich, z s. Gustawem Ludwikiem, c. Heleną Amelią*, AGAD, 1/423/0/129, k. 1-2, 18-30.

5. Akta wójtowskie i radzieckie miasta Grodziska (1691–1761), Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Sygn. 5464/11.
6. Księgi grodzkie poznańskie z lat 1638–1732, Archiwum Państwowe w Poznaniu, (APP).
7. Księgi Pieczętne Metryki Koronnej (*Sigillata*), AGAD, MK, S. 41, 73.
8. Księgi Spraw Publicznych Metryki Koronnej (*Kanclerskie*), AGAD, MK, KK 59, 94, 107.
9. *Liber Perceptas et Expensae Artis Laniorum Civitatis Bucoviensis* (1666–1744). APP, zespół nr 53/1302/0/5/23.
10. *Liber Perceptas et Expensae Artificii Laniorum Civitatis Bucoviensis*, (1748–1774). APP, zespół 53/1302/0/5/24.

V. Internetowe bazy danych genealogicznych

1. *Geneteka*, baza indeksów metrykalnych Polskiego Towarzystwa Genealogicznego, <http://geneteka.genealodzy.pl> (dostęp: 12.08.2011).
2. Szukaj w Archiwach, Serwis Narodowego Archiwum Cyfrowego, <http://szukajwarchiwach.pl>.
3. Teki Dworzaczka, Materiały historyczno-genealogiczne do dziejów szlachty wielkopolskiej XV–XX wieku, <http://www.teki.bkpan.poznan.pl> (dostęp: 12.06.2011).

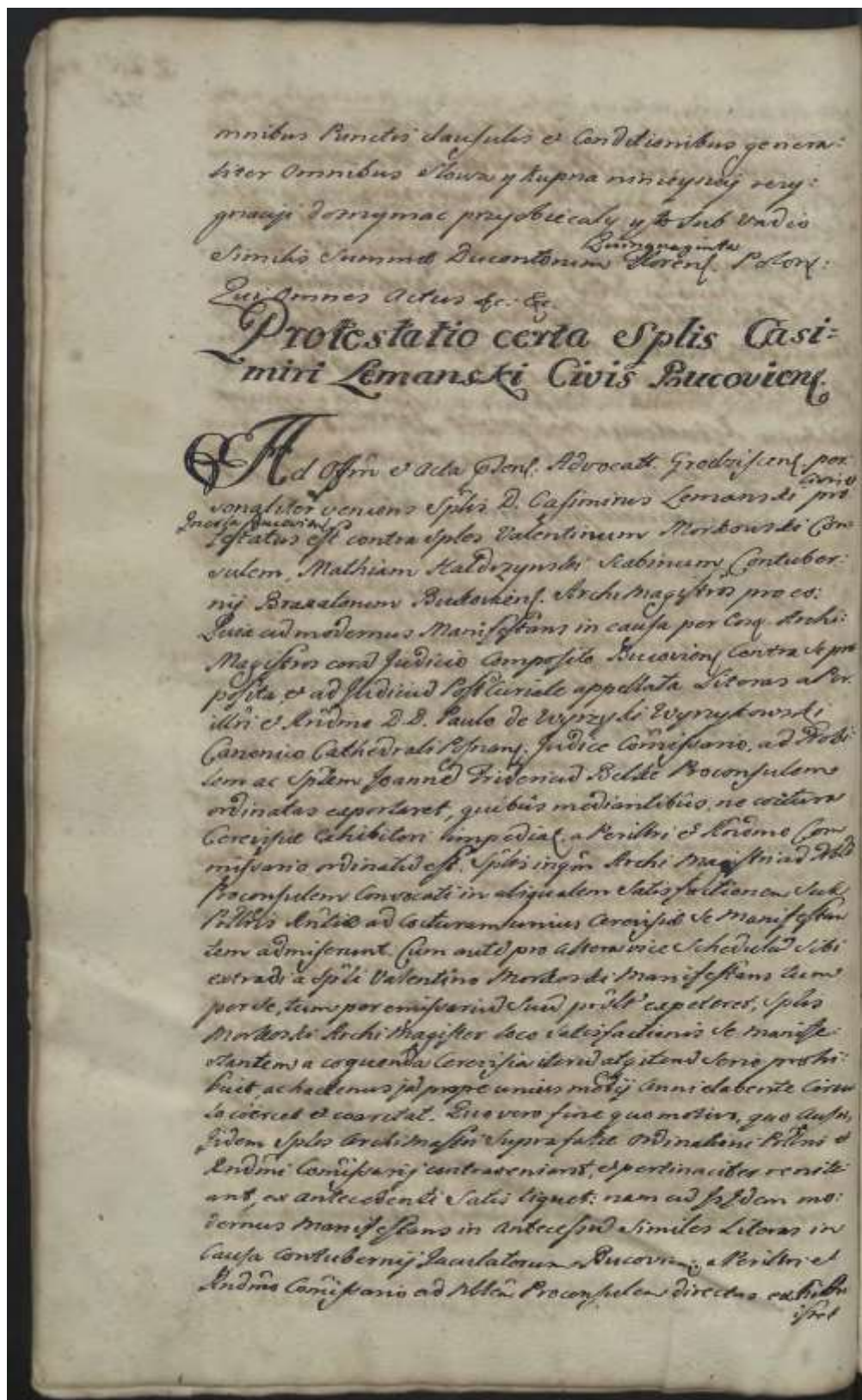
III. Opracowanie źródłowe i inne publikacje

1. *Akty powstania Kościuszki*. red. S. Askenazy i W. Dzwonkowski, T. 1-2, Kraków 1918; T. 3, Wrocław 1955.
2. Büsching A.F., Weinart B.G., *Magazin für die neue Historie und Geographie*, t. 19, Halle 1785.
3. Bauer K., *Wojsko koronne powstania kościuszkowskiego*, Warszawa 1981.
4. Bielecki J., *Widok Królestwa Polskiego, czyli Najważniejsze wiadomości o wewnętrznych i zewnętrznych sprawach dawniej Rzeczypospolitej*. t.1, Poznań 1873,
5. Bielecki R., *Słownik biograficzny oficerów Powstania Listopadowego*: L–R, Warszawa 1998.
6. Boniecki A., *Herbarz polski*, t. 14, Warszawa-Kraków 1911.
7. Czwojdrak T., *Miasteczka rolnicze w latyfundium biskupstwa poznańskiego od XVI –XVIII wieku*, Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, 1969, T.45 (Wydz.Roln.T.13, Ekon. T.3).
8. *Dzieje domowe albo Opis przez dni osobliwszych dziejów i przypadków zdarzonych w szkołach wydziałowych poznańskich: 1781–1793*, pod red. Doroty Żołędź-Strzelczyk, Poznań 2006.
9. „Gazeta Korrespondenta Warszawskiego y Zagranicznego”, „Gazeta Warszawska”, „Kurjer Warszawski” i inne liczne wydania prasy z XIX i początku XX wieku. Szczegółowe dane podaję w przypisach. Cytowane wydania pochodzą głównie z Biblioteki cyfrowej Uniwersytetu Warszawskiego.
10. Górski Z., *Ze studiów nad kancelarią miejską Starej Warszawy*. Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia XIX, Toruń 1984.
11. Grzelczak-Miłoś I., *Mieszczanstwo poznańskie w świetle Libri testamentorum*, Rozprawa doktorska pod kierunkiem prof. dra hab. Tomasza Jasińskiego, UAM Instytut Historii, Poznań 2011.
12. *Inwentarz archiwum księcia Józefa Poniatowskiego i Marii Teresy Tyszkiewiczowej z lat 1516, 1647-1843*, oprac. M. Józefowiczówna; NDAP. AGAD, Warszawa Łódź 1987.
13. Karwowski S., *Historia Wielkiego Księstwa Poznańskiego*, t. 1, 1815–1852. Poznań 1918.
14. Kowalczyk A., *Buk: Zarys dziejów miasta*, Poznań 1989.
15. *Księga awansów i dymisji żołnierzy wojska koronnego i litewskiego z lat 1788-1794*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Sygn. 5464/11.
16. Kuropatnicki E.A., *Wiadomość o Kleynocie Szlacheckim Oraz Herbach Domów Szlacheckich w Koronie Polskiej i Wielkim Xięstwie Litewskim [...]*. Cz. 1-4, Warszawa 1789.
17. *Listy starszeństwa i zasług oficerów wojska koronnego i litewskiego z lat 1793-1794*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Sygn. 1812/III;
18. *Lustracje i opisy Poznania z XVI – XVIII wieku*, przyg. do druku M.J. Mika, Poznań 1960.

19. Łukaszewicz J., *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych, kościółków, kArchiwum Państwowelic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej dyecezyi poznańskiej*. T. 1 i 2, Poznań 1858–1859.
20. Małachowski S., *Wykaz polskich łóŜ wolnomularskich oraz ich członków w latach 1738-1821*, [w:] „Archiwum komisji historycznej”, t. 14, Kraków 1930.
21. Raczyński E. *Wspomnienia Wielkopolski to jest województw poznańskiego, kaliskiego i gnieźnieńskiego przez Edwarda Hr. Raczyńskiego* T.1–2, Poznań 1842–1843.
22. Smoleński W., *Mieszczaństwo warszawskie w końcu wieku XVIII*, Warszawa 1917.
23. *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861(1867)*, oprac. E. Sęczys, S. Górczyński, Warszawa 2007.
24. Wąsicki J., *Opisy miast polskich z lat 1793–1794*, Poznań 1962.
25. Wiesiołowski J., Wojciechowska Z., *Władze miasta Poznania: 1253–1793*, T. I, Poznań 2003.
26. Uruski S., *Rodzina: Herbarz Szlachty Polskiej*, Warszawa 1911.
27. Wróblewski W., *Ze wspomnień lekarza*, Poznań–Buk 1989.
28. Wesołowski Z., *The Order of the Virtuti Militari and its cavaliers 1792-1992*, Miami 1992.
29. Suma T., *Urzędnicy pocztowi w Królestwie Polskim, 1815-1871: słownik biograficzny*, Warszawa 2005.
30. *Księga Pamiątkowa w 50-letnią rocznicę powstania roku 1830; zawierająca spis imienny dowódców i sztabs-oficerów tudzieŜ oficerów, podoficerów i żołnierzy Armii Polskiej w tymŜ roku krzyŜem wojskowym "Virtuti Militarii" ozdobionych*, Lwów 1881.
31. Żychliński T., *Złota Księga Szlachty Polskiej*, Poznań 1879-1908.

Aneksy

Ryc. 38-39. Protest bukowskiego mieszczanina Kazimierza Lemańskiego z 1755 r.
Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sygn. II 1515/II, Akta radzieckie i wójtowskie miasta Grodziska
z lat 1746–1756, pol., łac. XVIII w., s. 228v–229 /322–323/.

tłumaczenie z języka łacińskiego:

Protestacja pewna znakomitego Kazimierza Lemańskiego
 obywatela miejskiego bukowskiego.

Wobec urzędu i czynności niniejszych wójtostwa grodziskiego osobiście stawiając się, znakomity pan Kazimierz Lemański, obywatel miejski w mieście Buk, złożył protestację przeciw znakomitemu Walentemu Morkowskiemu rajcy, Maciejowi Hałdrzyńskiemu ławnikowi, cechmistrzom cechu browarników, za to, że, gdy składający skargę w sprawie przez tychże cechmistrzów, przed obliczem sądu złożonego [z duchownych i świeckich] bukowskiego, przeciw niemu [składającemu protestację] przedłożonej, i do sądu zadwornego apelowanej, pismo przez przez znakomitego i czcigodnego pana, pana Pawła z Wyrzyków Wyrzykowskiego, kanonika katedralnego poznańskiego, sędziego delegowanego [pełnomocnego] do szlacheznego i znakomitego Jana Fryderyka Belke, burmistrza wydane, okazał, z pośrednictwem którego to pisma przez przeznakomitego i czcigodnego sędziego delegowanego zarządzane zostało, by stającemu [przed sądem] warzenia piwa zabraniano. Znakomici cechmistrzowie do szlacheznego burmistrza wezwani, dla zadośćuczynienia woli przeznakomitego i czcigodnego [wyżej wspomnianego kanonika] dopuścili składającego skargę do warzenia jednego piwa.

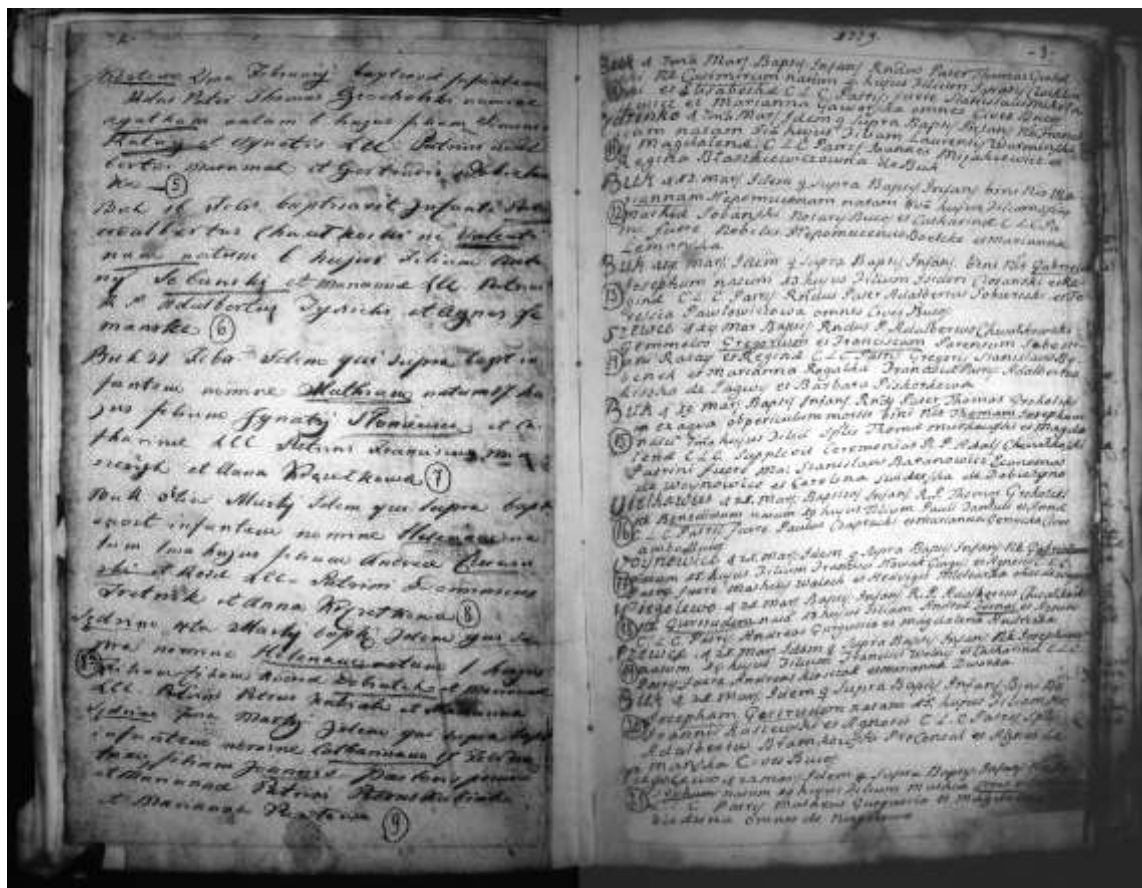
Gdy jednak, z drugiej strony, składający skargę zażądał aby scheduła została wydana przez znakomitego Walentego Morkowskiego, zjawiając się tak przez siebie, jak przez wysłanników swoich, znakomity Morkowski cechmistrz zamiast zadośćuczynienia wciąż i wciąż z mocą składającemu skargę warzenia piwa zabraniał, i do tego go już w okresie jednego roku zmusza i krępuje. W jakim zaś celu, z jakim motywem, z jakiej przyczyny, ci znakomici cechmistrzowie przeciwko poprzednio uczynionemu zarządzeniu przeznakomitego i czcigodnego sędziego delegowanego działają, i uporczywie się opierają, z tego co stało się poprzednio dość jest jasne: bowiem gdy tenże obecny składający skargę uprzednio podobne pismo w sprawie bukowskiego cechu rybaków, przez przeznakomitego i czcigodnego sędziego delegowanego do szlacheznego burmistrza skierowane, okazał, ów z gniewem, w sposób zuchwały i bezczelny przeciw jurysdykcji sędziego delegowanego powstając, rozsrożył się i do tych słów się uciekł: *potrafię i ja list za list odpisać* [to po polsku]. Ta jego zuchwałość, której już wcześniej wielokroć się imał, godna była zmycia karami, ale gdy z powodu największej łaskawości najznakomitszego czcigodnego sędziego delegowanego bezkarnie mu to uchodziło, ku jego zdumieniu i zadziwieniu, [zuchwałość] ponad władzę i autorytet sędziego delegowanego bardziej szanowana się stała i dotąd pozostaje. Nie jest rzeczą dziwną, że to tegoż szlacheznego burmistrza do lekceważenia zarządzeń, pism, dekretów, zaleceń sądów zadwornych, nawet przeznakomitej wysokości [tj. wspomnianego sędziego delegowanego] bardziej zuchwałym, w sprawowaniu funkcji wszechwładnym i absolutnym, a ku uciskowi obywateli, a najbardziej składającego skargę, coraz sroższym, z dnia na dzień czyni.

Także zatem w niniejszej sprawie, to jest w sprawie składającego skargę, znakomitemu cechmistrzom szlachetny burmistrz, nielegalnie możliwość interpretowania, wyjaśniania, ograniczania sensu pisma przeznakomitego czcigodnego sędziego delegowanego przyznając, uprzednio wspomniane pismo unieważnił i oznajmił, że ono tylko na natrętne prośby domagającego się [tj. składającego skargę, czyli Lemańskiego] sporządzone zostało. Ta zaiste niesłuszną interpretacją, zawężeniem, deklaracją znakomici cechmistrzowie wsparci, albo też coraz większym złem nadęci, od okazywania posłuszeństwa pismu przeznakomitego czcigodnego [sędziego delegowanego] zwolnieni, a i owszem, do przeciwnego orzekania dozwoleni, zmierzali do tego, by składający skargę, już kiedy indziej, poprzez spisany protest imienia, osoby domu i rodu, przeciw skardze [remanifestatio – odpowiedź na manifestatio, tu rozumiane jako „skarga”], odnośnie pierwszej sporządzonej skargi, sławy, czci i dobrego imienia pozbawiony, obrabowany, teraz dodatkowo przez jawną złośliwość w zakazie warzenia piwa wystarczającego zaopatrzenia materialnego pozbawionego, wyniszczenia życia i fortuny cierpiał.

Gdy zaś obecny składający skargę z powodu niesprawiedliwej wrogości szlacheznego burmistrza w tej pierwszej sprawie przez niego i przez znakomitych cechmistrzów uciskany, prześladowany, krzywdzony, fortuny i czci pozbawiony, do desperackich środków już niemal przywieziony, nie doświadczał, że wyższa jurysdykcja przeznakomitego czcigodnego sędziego delegowanego jest mu w tym punkcie pomocna, to tylko za swój ratunek uznał, żeby odnośnie wszystkich wspomnianych rzeczy, wobec tychże czynności [prawnych, dokonywanych w urzędzie wójtowskim] poprzez składa-

niem skarg, uskarżanie się, protestowanie, przynajmniej nadziei na prawdziwą i surową karę boską nie utracił. Bóg bowiem jest sędzią sprawiedliwym, silnym, choć cierpliwym. Wiele zła spowodowanego zostało dla składającego skargę przez szlachetnego i znakomitego burmistrza i znakomitych cechmistrzów, oraz przez inne osoby, im poddane, bowiem nie tylko swoją szczególną mściwością dobre imię całego jego domu i rodziny niszczą i ranią, dlatego składający skargę w tym punkcie, z zachowaniem przedmiotu skargi oddzielnie dla siebie i dla krewnych swoich, odnośnie spraw, o których tu mowa, oraz innych, których dotyczyła poprzednia skarga, wciąż i wciąż składa skargę. Kazimierz Lemański. [tu skrótowo: „Świętego Majestatu Królewskiego” i „S”, być może od „Secretarius” (sekretnarz) lub też „Servus” (sługa)].

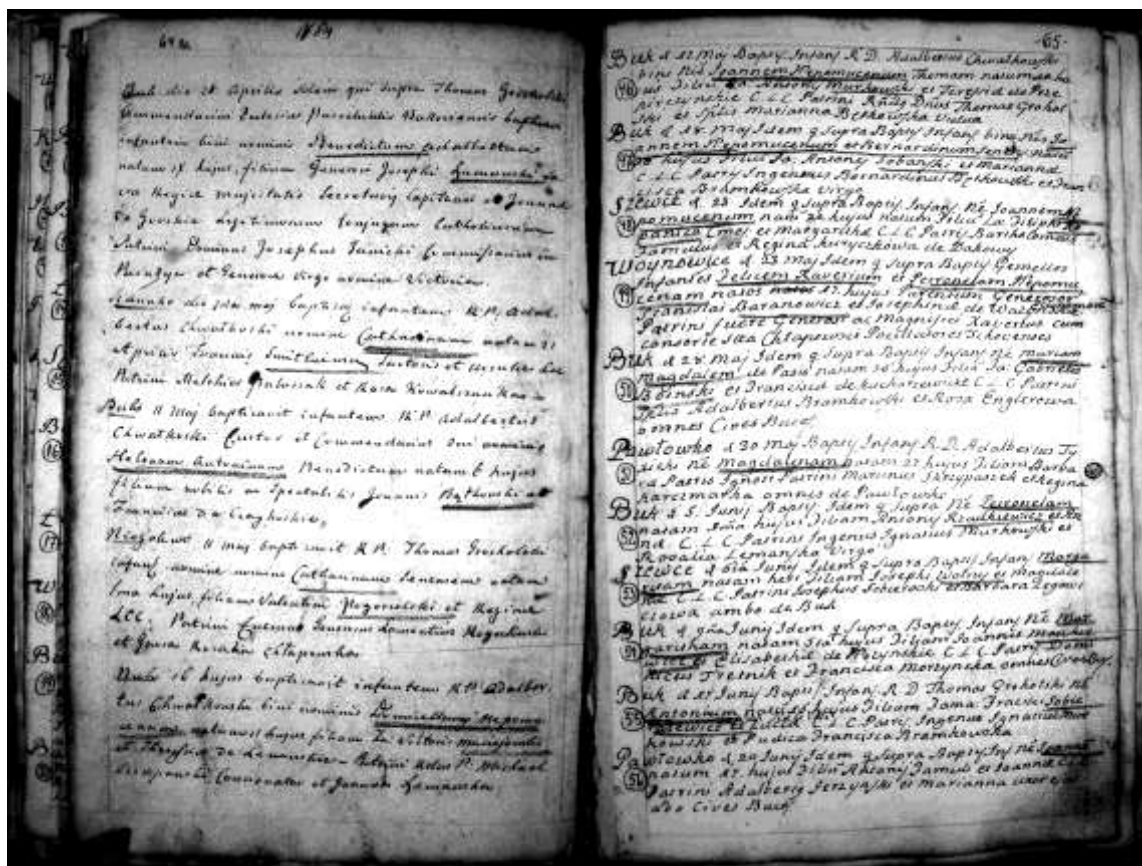
Ryc. 40. Metryka chrztu Jana Szczepana z 29 grudnia 1788 roku. Jest pierwszą w kolejności na pierwszej stronie książki ochrzczonych z lat 1779–1794. Na zdjęciu poniżej przedstawiam dla porównania stronę 2 i 3. Strona pierwsza jest zapisana tym samym charakterem pisma co strona druga. Z kolei następne strony są zapisane innym charakterem pisma. Dla porównania na zdjęciu przedstawiam stronę drugą (po lewej) i trzecią (po prawej)

Buk, die 29 Xbris [1788] baptisavit infantem Adm[orum] R[evere]ndus Chwałkowski bini nominis Stephanum Joannem natum 26 hujus filium Generosi Josephi Lemanski Secretarij Sacrae Reginae Majestatis Capitaner et Joannae de Górskie Legitimorum Conjungum Cath. Patrini fuerunt Generosus Ignatius Lemanski et Nobilis Joanna Boelkowa omnes Cives de Buk. Buk: LB 1779-1794; s. 1, poz. 1⁴⁵⁶.

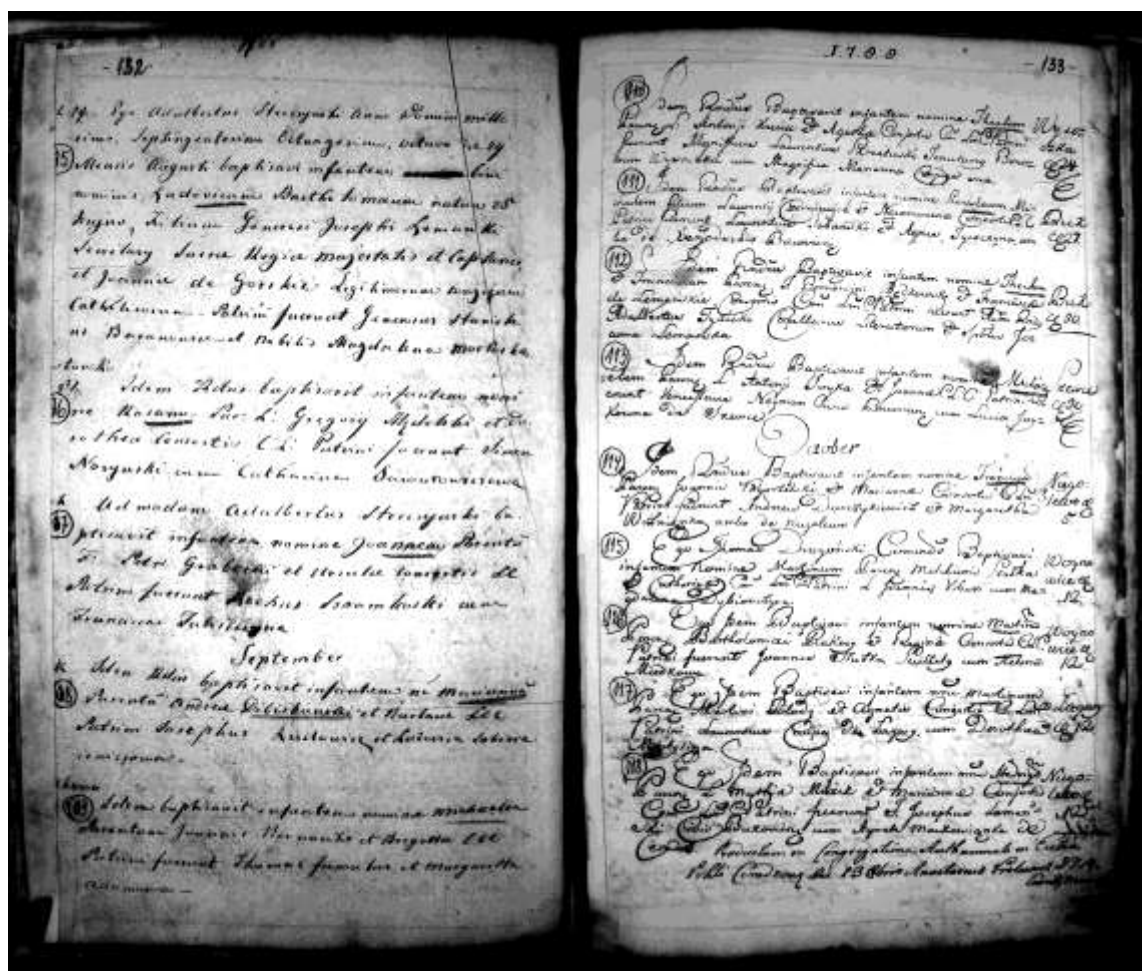
⁴⁵⁶ Teki Dworzaczka, 40179 (Buk) 1778.29/11. (*26) Stefan Jan s. G. Józefa Lemańskiego sekret. JKMci x sty i Joanny z Górskich -- G. Ign. z L. i M. Jan Be..., m m. z B.

Ryc. 41. Metryka chrztu Benedykta Wojciecha z 17 kwietnia 1784 roku. Jest pierwszą od góry na stronie 64a (lewej). Strona 65 i następne oraz wcześniejsze (od 64) są prowadzone innym charakterem pisma.,

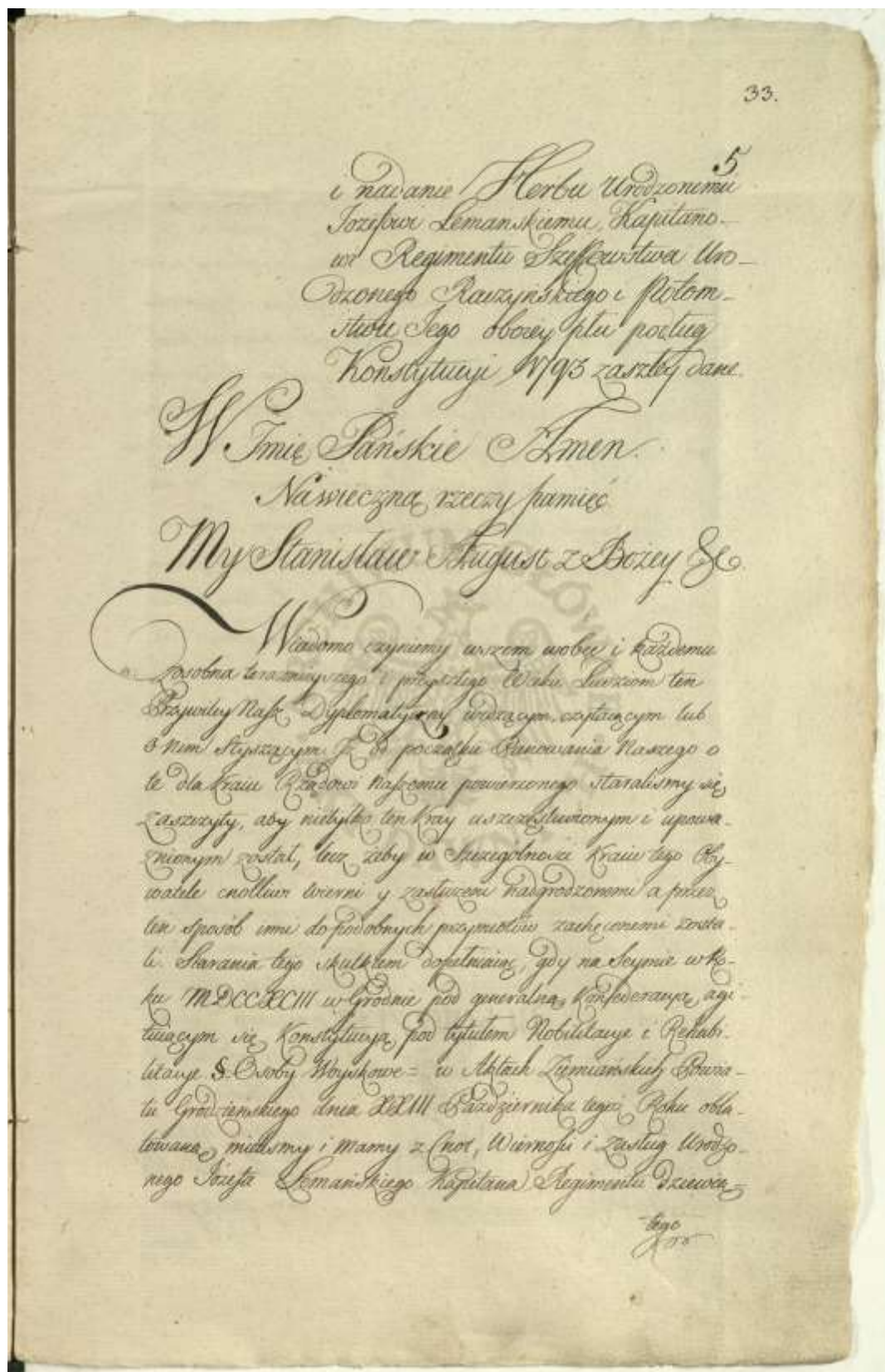

Buk, 28. Aprilis Idem qui Supra (R.P. Thomas Grocholski) Baptisavit Infantem bini nominis Benedictum Adalbertum natum 17 hujus Filium Nobilis et Spectabilis Josephi Lemanski et Joannae de Górskie CLC Patrini Dominus Josephus Janicki Comissarius in Paradysz et Generosa Virgo nomine Victoria. Buk: LB 1779-1794; s. 64, poz. 38.

Ryc. 42. Metryka chrztu Ludwika Bartłomieja z 25 sierpnia 1788 roku. Jest pierwszą od góry na stronie 132 (lewej). Podobnie jak na wcześniejszych dwóch zdjęciach, wyraźnie widoczna jest różnica w charakterze pisma i sposobie prowadzenie zapisów.

Buk, Ego Adalbertus Sterczyński AD 1788, die 29 Mensis Augusti baptisavi infantem bini nominis Ludovicum Bartholomeum natum 25 hujus, filium Generosi Josephi Lemański Secretarij Sacrae Regiae Majestatis et Capitaner et Joannae de Górskie Legitimorum Conjungum Cath. Patrini fuerunt Generosi Stanislaus Baranowicz et Nobilis Magdalena Morkoska. Buk: LB 1779-1794; s. 132, poz. 105.

6
 tego Skrzypowicza Urodzonego Raskyńskiego Generała Majora
 Wojsk Koronnych zaliczonego, przez szlacheckich przewodniczących
 zgodą, i spójnością Stanów Rzeczypospolitej, umiłowaliśmy pomie-
 niętego Urodzonego Józefa Lemańskiego Kapłana Regimentu
 Druhowego z polomstwowem Jego obornym płu, które w Mie-
 szczytności Słobodzie i Słobodzie mieści Kierownictwo Słobadzkiego
 Rolskiego i Wielkiego Litzowa Litewskiego tudzież Prowin-
 cyi przytoczonych przysposobienia i uwarunkowania, jako naszymi
 Listem Prapowiadem Naszym Dyplomatycznym na mo-
 cy Szymowych Ustaw przysposobiamy i onego Polom-
 stwem Jego obornym płu za prowadzania i niwielizacji
 Słobadzkiego Rolskiego i Wielkiego Litzowa Litew-
 skiego tudzież przytoczonych Prowinicyi przysposobiamy i sta-
 nowimy, w szczególności Prawami Prapowiadem, Pro-
 gatywami i Uwarunkowaniem, kteremi się Stan Słobadzki
 Rolskiego tego zastawia, pomianowemu Urodzonemu Jo-
 zefowi Lemańskiemu Kapitanowi do lat dwudziestu pa-
 cze w namianionym Regimentzie zastawiającemu zastaw-
 cze i onych uwarunkowań wierzności i szary porwalamy
 Aby zaś dobroczynności Naszej i Rzeczypospolitej
 brzoła i wierzna parcie była pomianowemu Urodo-
 nemu Józefowi Lemańskiemu i Polomstwu Jego
 Herb

BUKOWCZYK

wymalowany
 jest w polu
 Lachowianin
 brogna pa-
 mem zaś zto

nazwany, jak tu
 uwarunkowania, to
 Niebieszczan pól
 której Reka
 lasce na Hłot-
 nym Chozgiew
 biata

biata naprawa Litwy L. wychowze nadawamy i mi-
 7
 100y Herby Litewskie Polskie Wroclawskie Litewskie
 Skiego polujemy, którego Herbu tenże Wroclawski
 Jacek Lemanski Kapitan we wszystkich sprawowaniuach
 i sprawowaniuach na latorach, Malowaniach, Chora-
 gwaniach, Domach Grobach piniucianach w kazdym ka-
 zie pokoju y wojny rowna jak i imia Chaska Koro-
 ny Polskiej y W. L. Litewskiej i przyglazonych Procin-
 cji uzywa wiecna uzywai ma i moce bezcie. Przy-
 kazujemy zw. uzywaniem tak Duchownym iako y Swi-
 100m Krolstwa Naszego Stanom do których to nale-
 zy, aby pomienionego Wroclawskiego Jaceka Lemanskiego
 Kapitana z Polomstwowem jego obow. plu, za prawdzi-
 wa, Sclaskie Krolstwa tego mialu uznawali mianno-
 wali i szanowali, oraz wszystkich Prawi Przywilejow
 Sclaskie Rodowity Litewskich Osmu uzywai dopuszca-
 li i przyskocznicych D. L. Laski Naszy Krolowskiej
 i po karumie w Brawie przyskocznicych uzywai i
 lub zadozwolenia iako czyniacym albo Stanowi Scl-
 100chskiemu uzbliżajacym postanowieniami. A dla lepszej
 Wiary i Swiadectwa List ten Przywilej Nasz Dypl-
 100matyczny po wytkonaniu prosić na Wroclaw
 Nam Krolowi y Krucy y wroclawski, przez tego Wroclaw-
 100nego Jaceka Lemanskiego Kapitana Regimentu Wroclawskiego
 Krolowskiego przed Rzeszta, em Koronnym / Roka Nasza
 100prapierany, Rzeszta, em Dyplomatyczny, i Obow. Maro-
 100wów Swiadectwu roszkalismy. 100 przytomnosci Naszych
 100walebnysze

8
 wielobogobużnego, w Bogu Miłobata Łazgwa Boniato-
 wskiego, Arny Biskupa Gnieźnieńskiego Prymaria Kor-
 ny Polskiej, y W^o Ł^o S^o Przewodnych w Bogu
 Felixa Turskiego Krakowskiego Łazgwa Saurorskiego
 Ignacego Łazgwa Majwalskiego Wileńskiego, Kraszuteł-
 Szeimbeka Płockiego, Józefa Kosiakowskiego Instan-
 go Biskupów, Walmożnych Miłobata Łazgwa Ra-
 dziwilla Wileńskiego Tomasa Alexandrowicza Po-
 łaskiego Woinowców, Piotra Czarcowskiego Hetmana
 Walthego Koronnego, Fryderyka Mafeyńskiego Koron-
 nego Łuwicka Typpkiewicz W^o Ł^o S^o Marpathów
 Wulkuł Antoniego Łazgwa Sultkowoskiego Kanclerza
 Wielkiego Koronnego Przewodnego Woyciecha Skar-
 pcowskiego Koronnego, Kazimierza Platera W^o Ł^o
 S^o Podkancznych, Walebnego Antoniego Wollowiana
 Referendarza Duchownego W^o Ł^o S^o Wileńskich
 Pawła Lipskiego Łezyskiego Tomasa Prupaka
 Gwanskiego, Łuwicka Karmickiego Wileńskiego
 Kapłanów, i innych wielu Urzędników Oficyalów
 Sekretarzów Dworu Naszego. Dan w Warszawie
 dnia XXXI Miesiąca Marca, Roku Pańskiego MDCC
 XLV. Panowania Naszego XXXI Roku
 Stanisław August Król.

Spis ilustracji

1. Herb Bukowczyk. N.I.Pavliščev, *Herbarz rodzin szlacheckich Królestwa Polskiego najwyżej zatwierdzony*. Cz.1, Warszawa 1853, s. 108.
2. Rynek bukowski. Rysunek ołówkiem wykonany na podstawie XVIII wiecznych sztychów. Autor: Stefania Formanowicz.
3. Zapis chrztu Katarzyny, córki Walentego i Magdaleny Lemańskich. Buk, 6 kwietnia 1701 roku. FHL, Film No 1169557, LB 1701-1708, s. 4.
4. Zapis chrztu Melchiora, s. wójta Walentego Lemańskiego i jego żony Reginy. Buk, 6 stycznia 1718. FHL, Film No 1169557, LB 1709-1726, s. 35.
5. Kościół parafialny w Starym Gostyniu. Wygląd kościoła przed jego powiększeniem w 1910. L. Sobkowski, *O Benedyktynach w Starym Gostyniu*, Poznań 1912, s. 29-30.
6. Podpis ks. Jana Lemańskiego z 20 listopada 1792. *Okoliczność z księdzem proboszczem nekielskim Lemańskim*, APP, zespół 53/931/0, jednostka 1390.
7. Akt chrztu Pawła, s. Walentego Lemańskiego i Reginy z Szubertów. Buk, 12 stycznia 1744. FHL Film No 1169557, Buk, LB 1743-1758, s. 6v.
8. Akt zgonu Melchiora Lemańskiego. Buk, 12 lutego 1778. FHL Film No 1169558, Buk, LM 1769-1794, s. 26v.
9. Wyzwolenie Stanisława Lemańskiego. APP, księga rzeźników z Buku (1748-1774), s. 146.
10. Podpis Kazimierza Lemańskiego z 1755 roku. Akta radzieckie i wójtowskie miasta Grodziska z lat 1746–1756, pol., łac. XVIII w, s. 228v. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sygn. II 1515/II.
11. Akt ślubu Kazimierza Lemańskiego i Reginy z Pachowiczów. Buk, 4 listopada 1747 roku. Film No 1169557, Buk, LC 1743-1758, s. 9.
12. Tablica pamiątkowa na ścianie kościoła w Zwoleniu. Fot. Krzysztof Jasiowski.
13. Grób Hipolita Wawrzyńca Lemańskiego i jego żony Marii z Bieleckich na Starych Powązkach w Warszawie. Fot. Warszawskie Zabytkowe Pomniki Nagrobne.
- 14-16. Grób Gustawa Lemańskiego oraz jego córki Marii i i jej męża Apolinarego Rościszewskich w Piotrkowie Trybunalskim
17. Widok pałacu w Gardzienicach w II połowie XIX wieku. M. Brykowska i in., *Pałac w Gardzienicach. Badania architektoniczne – faza I*, Kraków 2009.
18. Płyta na grobie Józefa i Joanny Lemańskich w Piaskach Wielkich. Fot. Wacław Mukawa.
19. Karolina z Lemańskich, 1 voto Saładykowska, 2 voto Dobruchowska. Własność: p. W. Mukawa.
20. Józef Kazimierz Lemański h. Bukowczyk. Własność: p. Wacław Mukawa.
21. Maria z Lemańskich Mohrowa, aut. Władysław Majeranowski. Fot. Wikipedia.
22. Joanna z Lemańskich Lemańska (1815-1893). Własność: p. Wacław Mukawa.
23. Nekrolog Matyldy Dobruchowskiej z Lemańskich. „Czas” Nr 109, 13 maja 1890
24. Podpis Ludwika Lemańskiego pod aktem ślubu.
25. Płyta na grobie rodzinnym Lemańskich w Bartoszewicach. Fot. M. Formanowicz.
26. Pałac w Zagórzu koło Kłobucka. Fot. Wikipedia.
27. Pamiątkowy krzyż w lesie pod Zakrzewem koło Kłobucka.
28. Grobowiec Stojowskich i Lemańskich na Starych Powązkach. Fot. Warszawskie Zabytkowe Pomniki Nagrobne.
29. Akt ślubu Marii Lemańskiej i Piotra Steinkellera Kłobuck, 15.09.1835. AP w Częstochowie, zespół 8/106/0, Akta stanu cywilnego Parafii rzymskokatolickiej w Kłobucku, jednostka 77, Duplikaty akt urodzeń, małżeństw i zgonów z 1835 roku, s. 95, akt 45.
30. Maria Steinkellerowa z Lemańskich. Portret olejny, wł. Fundacja Roguet w Paryżu.
31. Piotr Antoni Steinkeller (1799-1854). Fot. Wikipedia.
32. Pałacyk Steinkellerów w Krakowie. Autor Marcin Salba, akwarela, 1882. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa.
33. Maria Steinkellerowa z Lemańskich, 1846. Autor „CKT”. olej. Własność: p. Jean-Paul Delair.
34. Grobowiec rodziny de Sanzillon na cmentarzu w Mensignac.

35. Lemańska siostra Steinkellerowej. Litografia na płycie cynkowej, aut. Aleksander Ludwik Molinari, Kopia w Bibliotece Narodowej w Warszawie.
36. Własnoręczne podpisy małżonków pod aktem ślubu. Kłobuck, 6 lutego 1844 roku. AP w Częstochowie, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Kłobucku, zespół 106, sygn. 95, s. 121-122, poz. 18/1844.
37. Akt zgonu baronowej Kamili von Maltahn z Lemańskich. Standesamt Baden, Sterberegister 56/1879
- 38-39. Protest bukowskiego mieszczanina Kazimierza Lemańskiego z 1755 r. Akta radzieckie i wójtowskie miasta Grodziska z lat 1746–1756, pol., łac. XVIII w., s. 228v–229 /322–323/, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sygn. II 1515/II.
40. Metryka chrztu Jana Szczepana Lemańskiego. FHL Film No 1169558. Buk: LB 1779-1794; s. 1.
41. Metryka chrztu Benedykta Wojciecha Lemańskiego. FHL Film No 1169558. Buk: LB 1779-1794; s. 64a.
42. Metryka chrztu Ludwika Bartłomieja. FHL Film No 1169558. Buk: LB 1779-1794; s. 132.
- 43-46. Akt nobilitacji kpt. Józefa Lemańskiego. AGAD, Księga Kanclerska, sygn. 107, s. 33-36.

Spis tablic genealogicznych

Drzewo genealogiczne trzech pierwszych pokolenia Lemańskich z Buku	19
Podział drzewa genealogicznego Lemańskich na cztery gałęzie rodowe: Walentego jr, Melchiora, Antoniego i Kazimierza	25
Linia Walentego Lemańskiego Jr	26
Linia Melchiora Lemańskiego	32
Linia Antoniego Lemańskiego (gałąź grodziska)	35
Linia Kazimierza Lemańskiego	37
Rodzina Hipolita Lemańskiego (1755 - ok.1800)	45
Rodzina Jana Stefana Lemańskiego (1778-1833)	54
Rodzina Ludwika Bartłomieja Lemańskiego (1788-1861)	59
Rodzina Benedykta Wojciecha Lemańskiego (1784-1856)	64

ISBN 978-83-929133-2-0

ISBN 978-83-929133-2-0